

DIÁKDISKURZUS

Válogatás a tudományos diákköri dolgozatokból

2017

*Gál Ferenc Főiskola
Pedagógiai Kar
Szarvas, 2017*

Szerkesztő
SZABÓNÉ BALOGH ÁGOTA

Művészeti szerkesztő
LONOVICS LÁSZLÓ
BARÁTH NÓRA

Technikai szerkesztő
ZSIGA JÁNOSNÉ

A képanyag hallgatói munkák válogatása.

Kiadja
Gál Ferenc Főiskola
Pedagógiai Kar

Felelős kiadó
DR. LIPCSEI IMRE
dékán

Készült
100 példányban
a Digitális Kalamáris Kiadónál

ISBN 978-615-5256-31-8

A kötet kiadását a Nemzeti Tehetség Program Hazai Tudományos Diákköri műhelyek támogatása (NTP-HHTDK-16) című pályázata tette lehetővé.

TARTALOMJEGYZÉK

Veres Jenifer – Mészáros Inez

Óvodáskorú gyermekek testi- és motoros teljesítményének
összehasonlító vizsgálata.....5

Martyin Andrea

Obiceiuri și tradiții de Crăciun la românii din Ungaria.....33

Balázs Kármén

Televízió – Mese – Könyv.....47

Lászk Viktória

Énekkari munka az alsó tagozaton.....77

Gedó Gabriella

A zenei élménynyújtás és készségfejlesztés az informatika
eszközeivel 97

Balogh Boglárka, Berkó Éva, Bodó Stefánia, Buzi Hajnalka, Csomor Evelin,
Kacsó Dorottya, Kovács Kitti, Mészáros Inez, Nmekini Agata Blessing,
Papp Eszter Veronika, Rézsó Zsanett, Vereb József

ÓVODÁSKORÚ GYERMEKEK TESTI- ÉS MOTOROS TELJESÍTMÉNYÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

Veres Jenifer – Mészáros Inez

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar

Reszümé

A gyermekek testi fejlődésének és motorikus teljesítményének nyomon követése fontos a testnevelési foglalkozások tartalmának meghatározása és a tehetség korai kiválasztása szempontjából. A 3-6 éves korú gyermekek szomatikus fejlettségének és motoros teljesítményének elemzésére legutóbb 2007-ben került sor (Farmosi-Gaálné 2007). Ez az országos mérés majdnem 10 éve történt. Ez idő alatt ilyen jellegű felmérésre néhány esetben került sor, így az óvodás korú gyermekek jelenlegi motoros teljesítményének fejlődéséről keveset tudunk. 2007 óta elmondható, hogy történtek változások az óvodák mind személyi, mind tárgyi feltételeit illetően. E változások véleményünk szerint pozitívan hatnak a gyermekek testi és motoros teljesítményére. Alkalmazott kutatásunk magába foglalta 153 fő óvodás testi és motoros képességeinek vizsgálatát. Vizsgálatunk számos esetben alátámasztotta felvetéseinket, melyek szerint az óvodák eltérő tárgyi és személyi feltételei hatással vannak az óvodás korú gyermekek testi és motoros fejlettségére. Eredményeink azt mutatták, hogy a testi-motorikus fejlettség eltérést mutat a fiúk és lányok teljesítménye között. Megállapítottuk, hogy a kutatási eredményeink az országos mérési eredményekkel összehasonlítva az általunk mért adatok rosszabb eredményt mutattak. Kutatásunk jelentőségét az adja, hogy az óvodások körében végzett szomatikus fejlettségre és motorikus teljesítményre vonatkozó vizsgálatok eredményeit gyakorlat közelbe hozva, segíti a „bemenetre” épülő kimenet tervezését.

Kulcsszavak: óvodás korú gyermek, szomatikus fejlettség, motoros teljesítmény

Resume: Comparative survey of preschool-age children's physical and motoric performance

Follow-up monitoring of children's physical development and motoric performance greatly facilitates determining the contents of physical education activities and identifying talented children at an early age. The latest analysis of 3–6-year-old children's somatic progression and motoric performance was carried out in 2007 (Farmosi–Gaálné, 2007). This countrywide-level survey was carried out as long ago as almost ten years. From this time onwards only few such surveys have been conducted so we hardly know anything about the progression of preschool-age children's motoric performance. It can be claimed that there have been significant changes in preschools' staff and equipment since 2007. We believe these changes have positive effects on children's physical and motoric performance. Our research included a survey examining 153 preschool children's physical

and motoric abilities. Our examinations in many cases confirmed our hypothesis that differences in preschools' staff and equipment exercise impact on preschool-age children's physical and motoric progression. Our results prove that there is some divergence between the physical and motoric performance of boys and girls. Comparing our outcomes with country-level surveys we conclude that data measured by us show worse achievements. We see the importance of our research in the fact that it brings the results of the surveys focusing on somatic and motoric performance close to practice and helps planning the output built on "input".

Key words: preschool-age child, somatic progression, motoric performance

1. Bevezetés

1.1. Problémafelvetés

Óvodáskorban figyelhető meg az a fejlődésbeli változás, mely későbbi időszakokban nem jellemző ilyen mértékben az emberi szervezetre. Ebben a korszakban alakul ki a mozgásformák kezdeti fázisa, mely meghatározza a gyermek életét és forrásként szolgál a különböző gyakorlatok megtanulásában. A már említett korosztály testmozgásának legmeghatározóbb foglalatossága a fejlesztés. Mégpedig motorikus képességek fejlesztése, újítása illetve kompetencia, ismeret, gyakorlottság és készségek formálása. Egy kölcsönös viszony áll fent a képességek fejlődése és mozgáskészség kialakítása között. Az alapmozgások gyakoroltatása, mozgás gyakorlása fejleszti a motorikus képességek minőségét, színvonalát. A gyakoroltatás ideje alatt ugyanis jártasságból kiindulva eljutunk a készség szintjére is.

1.2. Témaválasztás indoklása

Főiskolai hallgatókként a gyakorlataink során olyan motorikus fejlődésbeli eltéréseket láttunk és tapasztaltunk az egyes intézmények óvodásai között, hogy felkeltette érdeklődésünket ezeknek az eltérő mutatóknak a felkutatása. Szerettünk volna magyarázatot kapni ezekre a látványos fejlődés- és fejlettségbeli eltérésekre.

1.3. Elméleti alapok

Az elmúlt évtizedek során számos szakterület kutatói vizsgálták az ember testi- és mozgásfejlődésére vonatkozóan. Testnevelés és

sportszakemberek, pszichológusok és biológusok egyaránt keresték a válaszokat az emberi test mozgásfejlődésének változásaira és törvényszerűségeire. A fejlődéslélektan a motoros készségek (skills), azon belül pedig a finomkoordináció területén vizsgálódott. Allításuk, hogy a mozgásfejlődés nem más, mint a szervezeten belül lezajló történés, mely során kialakulnak a mozgásminták, melyeket a mozgások finomodása és tökéletesedése követ. Egy másik irányzat képviselői a mozgásfejlődést egy általános, a környezettel kölcsönhatásban lévő magatartásváltozásnak ítélték meg. A környezet hatásai nagyban befolyásolják a gyermek mozgásfejlődését. A gyermekek mozgásfejlődésére tehát hat a külső környezet, a gyermekek elé állított elvárások, ugyanakkor a mozgásfejlődést a megismerés egy formájának tekintik.

1.3.1. A mozgásfejlődés fogalma

„A fejlődés az élő szervezet élete során lejátszódó alakai, szerveződési és működésbeli változások összessége. A fejlődés olyan biológiai folyamat, amelynek meghatározott iránya van. Minőségileg különböző szakaszokra oszlik s van időbeli kezdete és befejezése.”¹ Az auxológia az a tudomány, mely az egyén fejlődését vizsgálja a növekedés és a fejlődés figyelembe vételével. A fejlődés során minőségi változások következnek be a mennyiségi változások által.

A motoros képességek fejlődése két csoportba sorolható: a kondicionális és a koordinációs képességek csoportjába. A kondicionális képesség a mozgás energetikai feltételeit, míg a koordinációs képesség a mozgás szabályozási feltételeit adja.

1.3.2. Elméletek a mozgásfejlődésről

A gyermekek mozgásfejlődésével foglalkozó kutatók pozitíven értékelik az óvodások rendkívül mozgásos tulajdonságait és motoros képességeit. Kiemelik a gyerekek nagyfokú alkalmazkodóképességét és relatíve nagy teherbíró képességét. Lewin (1961) megállapította, hogy az 5 éves gyermekre már a dinamikusan tagolt mozgások jellemzőek, a 6 éves gyermek mozgását célszerűnek, gazdaságosnak minősítette.² Israel (1977) egyértelműen fogalmazta meg, hogy a gyermekkorban megszerzett

¹ Dr. Farnosi István 1992. *Mozgásfejlődés – Az alapvető mozgásformák és képességek fejlődése.* ITC PLANIN Kiadó és Nyomda Kft. Budapest. 18. oldal

² Lewin, K. 1961. *Principi di psicologia topologica.* Edizioni OS. Firenze.

motorikának stabil helye és szerepe van az egész életünkben.³ Farfel (1979), Hirtz (1985), Meinel (1997) foglalkozott a gyermekek mozgásfejlődésével. Torsten (1999) hasonló megállapításra jutott, 4 éves kortól ugrásszerűen fellendülnek a teljesítmények, ha elegendő lehetőségük adódik a képességek gyakorlására. A kisgyermekeknél minden képesség még viszonylag gyengén fejlett. Mivel nagyon gyorsan fejlődnek, az iskoláskor eléréséig általában jól fejlettek lesznek. Minden képesség javítható meghatározott mozgások segítségével – gyakorlási lehetőségek hiánya miatt motoros képességek visszamaradásához vezet.⁴

Az óvodások motorikus tulajdonságainak különböző szempontú tanulmányozásáról a hazai szakirodalomban az alábbi elméleti és szakmai vonatkozásokat az OAP-ban találjuk. Az alábbiakban néhányat megemlítünk, amelyek kapcsolhatók a saját vizsgálatunkhoz. Kunos Andrásné (1980) a 3-6 éves gyermekek testi fejlődése, fizikai teljesítőképesége. Ezt követi Bakonyi F. (1981) az óvodás korosztály testi fejlődését, biológiai fejlettségét publikálta.⁵ Eiben – Pantó (1981).⁶ Győri P. (1992) összefoglalta az óvodás korosztály testi fejlődése biológiai fejlettsége, fizikai erőnlétére és motorikus szintjére vonatkozó irodalom nagy részét.⁷ Farmosi I. (1992, 1994) majd Farmosi – Gaálné (1995) tanulmányában a motoros képességek fejlesztési lehetőségeiről olvashatunk.⁸ Farmosi – Gaálné (1999, 2001) az óvodások testi fejlettségét, fizikai teljesítményét és motorikus struktúráját vizsgálta.⁹ A szarvasi Tessedik Sámuel Főiskola (mely az egyik jogelődünk volt) növekedési

---

³ Farfel, W.S. 1979. Sensomotorische und physische Fähigkeiten. Leistungssport. A Veszprémi Egyetem szakfordítása.

⁴ Torsten Kunz 1999. Pszichomotoros fejlesztés az óvodában. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs.

⁵ Bakonyi Ferenc 1981. A 3-6 éves óvodások testi fejlődése, fizikai erőnléte és motorikus szintje. TSTT. Budapest. 1981.

⁶ Eiben O., Pantó E. 1981. A magyar ifjúság biológiai fejlődésnek áttekintése: Adatok az ifjúságpolitika természettudományos megalapozásához. pp. 39. oldal

⁷ Győri Pál 1992. Óvodások és kisiskolások testkultúrája. VEAB Tudományos Ülés. Veszprém.

⁸ Dr. Farmosi István 1992. Mozgásfejlődés – Az alapvető mozgásformák és képességek fejlődése. ITC PLANIN Kiadó és Nyomda Kft. Budapest.

Farmosi István 1999. Mozgásfejlesztés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs.

Farmosi István – Gaál Sándorné 2001. Óvodások testi fejlődése, fizikai teljesítménye és motorikus struktúrája. Kalokagathia, SOTE Testnevelési és Sporttudományi Kar Közleményei, XXXIX. évf. 2001. 1-2. sz. Budapest. 36-64. oldal

⁹ Farmosi István – Gaál Sándorné 2001. Óvodások testi fejlettsége, fizikai teljesítménye és motorikus struktúrája. Kalokagathia. 36-63. oldal

programjához kapcsolódóan óvodás és kisiskolás korú gyerekek testmagasság, testtömeg és motoros teljesítményadatait vették fel Farmosi István és Gaál Sándorné irányításával. Szabó – Farmosi – Keresztes (2009).¹⁰ A saját vizsgálatunkban is az előbb említett motoros próbákat végeztük el a gyerekekkel és hasonló megállapításra jutottunk.

1.4. Vizsgálendő kérdések

A téma előzetes tanulmányozása során az alábbi kérdések merültek fel bennünk:

1. Tájékozódni szerettünk volna, hogy az óvodás korú gyermekek motoros fejlettsége összhangban van-e az általunk elemzett pedagógiai (nevelési) programok követelményeivel, előírásaival.
2. Az alapvető mozgásformákban rendelkeznek-e olyan szintű mozgáskészségekkel, amely a motoros próbák végrehajtásához szükségesek?
3. Kíváncsiak voltunk, hogy a vizsgálat különböző helyszínein mért adatok milyen mértékben térnek el az országos eredményektől.

1.5. Hipotézisek

Az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg:

1. Feltételezhető, hogy az óvodák pedagógiai programja az ONAP és a helyi program, hatással van a gyermekek mozgásfejlődésére.
2. Feltételezzük, hogy a kondicionális és koordinációs képességek területén a fiúk és lányok teljesítménye között eltérés van.
3. Feltételezzük, hogy az eltérő körülmények (személyi és tárgyi feltételek) hatással vannak az óvodás korú gyermekek testi-motoros fejlettségére.
4. Feltételezzük, hogy a vizsgálatunkban részt vevő óvodás korú gyermekek mozgásfejlődése hasonló az országos felmérésben szereplő gyerekekével.

---

¹⁰ Szabó Eszter – Farmosi István – Gaál Sándorné – Keresztes Katalin 2009. május 27-29. Eltérő korú, különböző évszakokban született lányok szomatikus fejlettsége és motoros teljesítménye. VII. Országos Sporttudományi Kongresszus Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF) Budapest.

2. Anyag és módszer

2.1. Mozgásfejlődés az első gyermekkorban (4-7 év)

Az első gyermekkorban két jelentősebb változás történik a gyermekek életében. A gyermekek három-négy éves koruktól óvodába, míg hat-hét éves korukról iskolába kezdenek el járni. Ez a változás a gyermekek mozgásfejlődésére igen nagy hatást gyakorol, ugyanis ezekben az életkorokban kapcsolódnak be a rendszeres testnevelésbe. A gyermekek életkorának ezen szakaszában tökéletesednek a már megtanult mozgásformák, illetve újabb mozgáskombinációk alakulnak ki. E fejlődés három fő irányban mutatkozik meg. A fejlődés megfigyelhető a gyermekek teljesítményének javulásában, az adott mozgások végrehajtásának minőségében és a már ismert mozgások kombinációjában. Jellemzően megfigyelhetők a mozgások kombinációja a futásban, járásban, dobásban, mászásban, tolásban és elkapásban. Hat-hét éves korra a gyermekek már képesek olyan mozgáskombinációkat végrehajtani, melyek 3-5 különböző elemet tartalmaznak. A mozgáskombinációk minőségét jelentősen befolyásolja a rendszeres és megfelelő gyakorlás. A kondicionális képességek fejlődését figyelembe véve két területen jelentősebb előrelépés tapasztalható. A testmagassággal kapcsolatban lévő állóképesség, valamint az idegrendszeri érést követő mozgás- és mozdulatgyorsaság jelentősen javul. A koordinációs képességek tekintetében is fejlődés tapasztalható. A nagyobb mértékű fejlődés mutatkozik a motorikus tanulás, valamint a mozgásvezérlés- és szabályozás területén, ezen belül pedig a gyermekek egyensúlyozó képessége is fejlődik. Ha a gyermekek nem részesülnek optimális mennyiségű és minőségű testnevelésben, az előbb említett kondicionális és koordinációs képességek fejlődése elmaradhat.

Erre az életkorra jellemző a nagy mozgásigény, melyhez párosul a kitartás és a célratörés. Szabad mozgástevékenység során eltérés mutatkozik a két nemet illetően. A fiúkra vonatkozó sajátosság, hogy erősebb és intenzívebb mozgást végeznek a lányoknál, valamint sokkal kitartóbbak ebben az életszakaszban. A lányok mozgásfejlődésének életkori jellegzetessége, hogy inkább a közepes intenzitású mozgásokat részesítik előnyben, és a mozgás során több pihenő időt is igényelnek. A három-négy éves gyermekek mozgásában még megfigyelhetőek a kisgyermekekre vonatkozó mozgásos sajátosságok, míg ez hat-hét éves

korra nagymértékben megváltozik. Az első gyermekkor mozgásfejlődését tekintve nem egy egységes életszakasz.¹¹

2.2. Vizsgálat helyszínei

Vizsgálatainkat három különböző helyszínen, 2015 őszén mértük fel a gyermekek testi- és motoros teljesítményeit Szarvason, Hódmezővásárhelyen és Túrkevéen.

2.2.1. Szarvasi Gyakorló Általános Iskola, Gyakorlóóvoda és Bölcsőde

Az általunk vizsgált szarvasi gyermekek alternatív pedagógiai program alapján szerveződött csoportba járnak. A csoport alkalmazott pedagógiai programja az Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel óvodai program. *E programot Nagy Jenőné fejlesztette ki, melynek sajátossága abban rejlik, hogy a program alappillére kettős: az érzelmekre épít és a gyermek esztétikai tevékenységét, alkotó készségének fejlesztését hangsúlyozza.*¹² A program másik alappillére a művészeti értékek hangsúlyozásával az óvodai élet tevékeny tétele, mely által középpontba kerülnek a művészi értékek.¹³

Az óvoda biztosítja a mindennapi mozgást a gyermekek számára, hogy természetes nagymozgásokat, mozgáselemeket gyakorolni, ismételni tudják a mozgásfejlesztő eszközökön. Jellemző az óvodára a napi kocogó-futó mozgás, melyet az óvónőnek kell megszerveznie. Ilyenkor a gyermekekre kell bízni, hány kört szeretnének futni. A pedagógusokkal közösen végzett futás ösztönzően hat rájuk, és fokozzák az állóképességet is. Tehát elmondható, hogy a Nagy Jenőné által kifejlesztett program hangsúlyt fektet a gyermekek mindennapi szabadban történő mozgásos tevékenységére, ezzel biztosítva a gyermekek állóképességének fejlesztését, egészségének megőrzését és a betegségek megelőzését.¹⁴ Az Óvodai nevelés a Művészetek Eszközeivel Pedagógiai Program a fő hangsúlyt a művészeti területekre és játékokra fekteti.

¹¹ Farmosi István 2005. Mozgásfejlődés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 57-58. oldal

¹² Nagy Jenőné 1996. Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Alternatív program I. fejezet. 2. oldal

¹³ Nagy Jenőné 1996. Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Alternatív program I. fejezet. 8. oldal

¹⁴ Nagy Jenőné 1996. Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Alternatív program I. fejezet. 10. oldal

2.2.2. Hermann Alice Óvoda – Hódmezővásárhely

2015 őszén 3 alkalommal sikerült a vásárhelyi gyermekekkel a vizsgálati feladatot végrehajtani. Ahogy már említettük, a vásárhelyi óvoda nem rendelkezik tornateremmel, így a helyből távolugrást, tömörlabda dobást előre, egyensúlyozást és a bumeráng futást tudtuk a csoportszobában lemérni. Illetve a gyermekek testtömegének és testmagasságának lemérése se igényelt nagy teret. A még kimaradt két motorikus képesség a 20 m-es gyorsfutás és a tartós – 6 perces futás. Természetesen ilyen alkalmakkor az óvodának lehetősége van a közelben lévő Aranyossy Ágoston Református Óvoda és Általános iskola tornatermét használni.

A hódmezővásárhelyi óvoda „NEKEM SIKERÜL!” A Hermann Alice Óvoda Helyi Óvodai Nevelési Programja alapján működik. Ahogy a legtöbb pedagógiai program, úgy a vásárhelyi program is az óvodai nevelés országos alapprogram által megfogalmazott részeket alapelvek alapján készít el. Az óvoda legnagyobb hangsúlyt, így kiemelt területként is említhető a környezet megismerése valamint környezetvédelmi projektjeik.¹⁵

A Hermann Alice Óvoda középpontba helyezi a gyermek szükségleteit, mozgásigényüket, gondozásaikat, de legtöbb figyelmet a testi fejlődés kialakítása kapja. Tehát elmondhatjuk, hogy a gyermek egészségének megőrzése, edzése meghatározó az életében. Ezért megfelelő hangsúlyt kell fektetni kialakításukra, megteremtésükre.¹⁶ Témák korcsoportra bontása nem jellemző, szerintük az azonos korú gyerekeknek eltérő adottságaik lehetnek és eltérően fejlődhetnek. Ezek láttán alakítja ki az óvodapedagógus kellő figyelemmel a témát, hogy a gyermekek mozgásigényéhez, fejlettségéhez megfelelő legyen. Szoros kapcsolatban áll a kondicionális és koordinációs képességek a mindennapi mozgásban. A mindennapi mozgás segít az egészséget megtartani, betegséget pedig elkerülni. A tiszta, rendezett légkörben való testnevelés a gyermekekben kialakíthatja ennek fontosságát és gyakoriságát.¹⁷

---

¹⁵ „NEKEM SIKERÜL!” A Hermann Alice Óvoda Helyi Óvodai Nevelési Programja. 4. oldal

¹⁶ „NEKEM SIKERÜL!” A Hermann Alice Óvoda Helyi Óvodai Nevelési Programja. 11. oldal

¹⁷ „NEKEM SIKERÜL!” A Hermann Alice Óvoda Helyi Óvodai Nevelési Programja. 36-38. oldal

2.2.3. Túrkevei Óvodai Igazgatóság és Bölcsőde – Deák Ferenc úti Óvoda

2015 őszén végeztünk vizsgálatokat a túrkevei Deák Ferenc úti óvodában. A méréshez szükséges tárgyi feltételek nagy része biztosított volt, ugyanis az óvoda rendelkezik egy modern és korszerű tornaszobával, mely korszerű eszközökkel fel van szerelve. A motorikus próbákhoz szükséges tornaeszközök közül viszont nem minden állt a rendelkezésünkre, ezért a helyi általános iskolából kértünk segítséget. Ezek a gyerekek a tornaszoba, valamint a nagy óvodaudvar adta lehetőségeket, mindennap kihasználva teljesen hozzá vannak szokva a mindennapos mozgáshoz. A vizsgálatokban részt vett gyermekek közül csak elvétve találhatunk, egy-két túlsúlyos gyermeket.

A Túrkevei Óvodai Igazgatóság és Bölcsőde – Deák Ferenc úti Óvoda alkalmazott pedagógiai programja a Tevékenységközpontú Óvodai Nevelési Program. A tevékenységközpontú óvodai nevelés a gyermek középpontba helyezését és az óvoda nevelési funkciójának kiteljesítését tekinti alapvető feladatának. E programon belül kiemelt szerepet kap a gyermekek érzelmi nevelése és szocializációja; az egészséges életmód kialakítása; és a gyermeki szükségletek kielégítése. A program nagy hangsúlyt fektet a komplexitásra. A komplexitás megjelenik az óvodai nevelés és fejlesztés szinte minden területén. A tevékenységek összehangolt működése jellemzi a programot. Fontosnak tartja a gyermekek érzelmi, értelmi és erkölcsi nevelését. Ezeknek a megvalósulásaként egyes tevékenységekbe ágyazódnak bele a különböző tartalmak.¹⁸ A túrkevei óvoda tevékenység központú óvodai nevelésének egyik nagyon fontos összetevője a gyermekek mindennapi testnevelése. Fontosnak tartják a gyermekek szellemi fejlődését összhangba hozni a mozgás örömeinek megélésével.¹⁹ Fontosnak tartják a mozgás megszerettetését és a gyermekek mozgásigényének teljes körű kielégítését. Megfelelő légkörrel és intenzitással teremtik meg a feltételeket a motoros képességek fejlődéséhez.²⁰

Összefoglalva tehát a saját vizsgálatunkban részt vevő óvodák saját nevelési programjuk alapján dolgoznak. Programjukban különböző pedagógiai törekvések észlelhetők, mint például óvodai nevelés a művészetek eszközeivel, tevékenységközpontú vagy környezet

¹⁸ Túrkevei Óvodai Igazgatóság és Bölcsőde Helyi Nevelési Programja. 45-63. oldal

¹⁹ Fábíán Katalin 1996. Tevékenységközpontú óvodai nevelési program. Miskolc

²⁰ Túrkevei Óvodai Igazgatóság és Bölcsőde Helyi Nevelési Programja. 63. oldal

megismerése nevelési program. Programjaik összhangban állnak az ONAP-ban megfogalmazottakkal, főbb vonalakban követik, mint például:

- a gyermekek harmonikus és összerendezett mozgásának fejlesztése és elősegítése;
- az óvodai testnevelés mozgásanyagának tudatos használata;
- az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása.

2.3. Vizsgálati személyek

Vizsgálatink során az 5-6-7 éves gyermekek testi-motoros teljesítményét figyeltük meg. A vizsgálatok során összesen 153 gyermeknek sikerült a motorikus teljesítményét, fejlettségét megvizsgálnunk három település egy-egy óvodájában. A vizsgálati személyeink összesített, nemenkénti megoszlása a következő volt: 90 lány és 63 5-6-7 éves fiú vett részt a vizsgálatainkban.

2.4. Vizsgálati módszerek

Az óvodáskori motorikus fejlettség vizsgálatára a leggyakrabban alkalmazott módszerek a tesztek, amelyek elsősorban a teljesítményátlagokkal jellemzik a gyermekeket, de az alapvető mozgásformák fejlődésfázisairól csak részben közölnek információt. A testalkati mutatók közül a testmagasságot és a testtömeget mértük az antropometriában előírtak szerint. A motoros próbák kiválasztásánál a hasonló céllal szervezett és végzett vizsgálatok alapján azt az elvet követtük, hogy az emberi motorikum csaka kondicionális és koordinációs képességek együttes mérése alapján jellemezhető. Az alkalmazott tesztek képességek és faktorok szerinti csoportosítását az 1. táblázat tartalmazza. (Testmagasság, Testtömeg, 20 m-es vágtafutás, Helyből távolugrás, Tömöttlabda dobás, 6 perces tartósfutás, Egy lábon állás, Bumerángthetés)

3. Eredmények

3.1. Testmagasság

1. sz. táblázat

Testmagasság (cm)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	112	112	112
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 114,1		
	Eltérések		
	-2,10	-2,10	-2,10
	Lányok		
	107,30	106,56	106,56
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 113,39		
	Eltérések		
-6,36	-6,83	-683	
6 évesek	Fiúk		
	115	118,08	118,28
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 118,29		
	Eltérések		
	-3,29	-0,21	-0,01
	Lányok		
	117,35	115,32	118,22
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 117,75		
	Eltérések		
-0,40	-2,43	0,47	
7 évesek	Fiúk		
	121,00	117,95	120,45
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 122,3		
	Eltérések		
	-1,30	-4,35	-1,85
	Lányok		
	119,50	117,57	121,58
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 120,55		
	Eltérések		
-1,05	-2,98	1,03	

Az 5 éves fiúk testmagassága a vizsgálatban részt vevők alacsony elemszáma miatt alakult így. Az országos átlagtól -2,1 cm-rel tértek el.

Az 5 éves lányok esetében a legmagasabbak a hódmezővásárhelyiek, az országos átlagnak -6,36 cm-rel vannak alatta, amely a vizsgálatban részt vevő 5 éves lányok száma miatt alakulhatott így. A 6 éves fiúk Szarvason és Túrkevéen 3,08 cm-rel magasabbak a hódmezővásárhelyieknél, és az országos átlagtól csak minimálisan különböznek. A 6 éves lányok esetében megállapítható, hogy a túrkeveiek a legmagasabbak és még az országos átlagot is meghaladja 0,47 cm-rel a testmagasságuk.

A 7 éves fiúk közül a hódmezővásárhelyiek, túrkeveiek, szarvasiak a sorrend és mind a három helyszínen mért adatok az országos átlagok alatt vannak. A lányok esetében a túrkeveiek, hódmezővásárhelyiek és szarvasiak követik egymást, az országos átlagot ebben az esetben a túrkevei lányok 1,03 cm-rel haladják meg. Egy korábbi testalkat vizsgálat (Eiben-Barabás-Pantó, 1991) eredményeivel összevetve a saját vizsgálat eredményei (Békés és Csongrád megye vonatkozásában) fölötte állnak.

3.2. Testtömeg

2. sz. táblázat

Testtömeg (kg)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	19,44	19,44	19,44
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 20,53		
	Eltérések		
	-1,09	-1,09	-1,09
	Lányok		
	17,69	18,62	18,62
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 20,08		
	Eltérések		
	-2,39	-1,46	-1,46
6 évesek	Fiúk		
	20,94	22,12	21,69
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 22,13		
	Eltérések		
	-1,19	-0,01	-0,44
Lányok			

Testtömeg (kg)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
	21,21	20,01	24,31
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 21,71		
	Eltérések		
	-0,50	-1,70	2,60
7 évesek	Fiúk		
	23,73	21,45	22,70
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 24,33		
	Eltérések		
	-0,60	-2,88	-1,63
	Lányok		
	25,33	20,95	22,08
	Farmosi I. – Gaálné (2007)		
	Eltérések		
	2,66	-1,72	-0,59

Az 5 éves fiúk testtömegére vonatkozó eredmények alakulása az alacsony elemszám miatt alakult így, ami miatt megbízható következtetést nem lehet levonni és az összehasonlításhoz sem szolgáltat elégséges alapot. A lányok esetében is hasonló esettel találkozhatunk kivéve a hódmezővásárhelyiek esetét, mert a szarvasi és túrkevei egymás közötti mérési eredmények közel 1 kg-os eltérés eltérést mutatnak. Az országos átlagtól való „kedvező irányú” különbség -2,39 kg. A 6 éves fiúk mind a három helyszínen testsúlyukat tekintve az országos átlag alatt vannak, illetve ahhoz közel. A szarvasi fiúk súlyosabbak a hódmezővásárhelyi és a túrkeveieknél. A 6 éves lányok esetében már nagyobb eltérés mutatkozik 2,6 kg-mal. A vizsgálat helyszínei között tapasztalható különbség a szarvasi és a túrkevei lányok között 4,3 kg.

A 7 éves fiúk a vizsgálat helyszínein mért adatok vonatkozásában az országos átlag alatt vannak, az egymáshoz való viszonyítás alapján a hódmezővásárhelyiek a legsúlyosabbak. A 7 éves lányok esetében is hasonló képet tapasztalhatunk a 25,33 kg-os átlag alapján. Az országosan mért adatokhoz mérten is 2,66 kg a lányok súlytöbblete. A testtömegre vonatkozóan a megyékre (Békés, Csongrád) vonatkozó 1991-es adatokkal összevetve a 6 éves túrkevei és a 7 éves hódmezővásárhelyi lányok a legsúlyosabbak. A testmagasságra és a testsúlyra nézve megállapítható, hogy a vizsgálatban részt vevő gyerekek testalkata megfelelő az óvodai testnevelés mozgásanyagának az elsajátítására.

3.3. 20 m-es vágtafutás

3. sz. táblázat

20 m-es vágtafutás (s)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	12,13	12,13	12,13
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 6,23		
	Eltérések		
	5,90	5,90	5,90
	Lányok		
	9,42	12,60	12,60
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 6,56		
	Eltérések		
	2,86	6,04	6,04
6 évesek	Fiúk		
	6,77	6,88	6,58
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 5,85		
	Eltérések		
	0,92	1,03	0,73
	Lányok		
	8,09	7,92	7,83
	Farmosi I. – Gaálné (2007)		
	Eltérések		
	1,96	1,79	1,70
7 évesek	Fiúk		
	10,70	6,03	5,05
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 5,45		
	Eltérések		
	5,25	0,58	-0,40
	Lányok		
	7,08	6,84	6,83
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 5,7		
	Eltérések		
	1,38	1,14	1,13

Az 5 éves fiúk vágtafutásának eredménye majdnem kétszer gyengébb az országos átlagnál, amit feltehetően a mintában kevés elemszámmal

szereplő gyerekek okoztak. Az 5 éves lányok esetében is hasonló eredmények születtek a hódmezővásárhelyiek kivételével azonban mindegyik helyszínen felvett adatok alapján jelentős az elmaradás, a rosszabb futóteljesítmény. A 6 éves fiúk viszonylag jó eredményeket értek el, azonban ezzel mégis alulmaradtak az országos szintnek, még az 5 éves fiúktól elvárható átlagot sem érték el. A 6 éves lányok körében a hódmezővásárhelyiek szerepelnek a legjobban, de ezzel az eredményükkel is közel 2 másodperc a lemaradásuk az országos átlagtól.

A 7 éves fiúk közül a legeredményesebbek a vágtafutásban a túrkeveiek és a szarvasiak voltak, a hódmezővásárhelyiek 5,45 másodperccel maradtak el a legjobban teljesítő túrkeveiektől. A 7 éves lányok eredményei a három helyszínen hasonlóak és az országos átlagtól való eltérésük 1,13-1,38 másodperc között van. Megállapítható, hogy az életkor előrehaladtával a futó gyorsaság javul, amit a futómozgás végrehajtásának tökéletesedése eredményez a rendszeres gyakorlás következtében.

3.4. Helyből távolugrás

4. sz. táblázat

Helyből távolugrás (cm)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	84,18	84,18	84,18
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 97,16		
	Eltérések		
	-12,98	-12,98	-12,98
	Lányok		
	86,25	73,00	73,00
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 91,86		
	Eltérések		
-5,61	-18,86	-18,86	
6 évesek	Fiúk		
	103,26	100,40	104,81
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 105,36		
	Eltérések		
	-2,10	-4,96	-0,55
Lányok			

Helyből távolugrás (cm)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
	90,88	87,28	83,88
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 97,1		
	Eltérések		
	-6,22	-9,82	-13,22
7 évesek	Fiúk		
	107,06	102,60	112,60
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 111,75		
	Eltérések		
	-4,69	-9,15	0,85
	Lányok		
	98,50	99,00	99,00
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 104,68		
	Eltérések		
-6,18	-5,68	-5,68	

Ez a motoros próba a láb gyorsasági erejéről nyújt információt. A végrehajtásának módja befolyásolja az eredményességét. A táblázat adatait tekintve megállapítható, hogy a vizsgálatokban résztvevő 5-6-7 éves fiúk és lányok átlagai egy eset kivételével elmaradtak az országos átlagoktól. A 7 éves fiúknál tapasztalható 0,85 cm-rel jobb eredmény, ami jelentéktelennek nevezhető. A három mérési helyszín eredményei alapján az eltérések az 5 éves fiúk esetében -12,98 cm, a lányoknál -5,61 és -18,86 cm között vannak. A 6 éves fiúknál -0,55 és -4,96 cm, a 6 éves lányoknál -6,33 és -13,22 cm között állapíthatjuk meg a lemaradást.

A 7 éves fiúk teljesítményei +0,85 és -9,15 cm-es közötti eltéréssel ingadoznak az országos átlag körül. A 7 éves lányok -5,68 és -6,18 cm-rel kevesebbet ugrottak, mint az azonos életkorú országos mérésben szereplő gyerekek. Az elmaradások feltehető oka a nem elegendő gyakorlás és gyakorlat meghatározó elemének helytelen kivitelezése (a páros lábról előre-felfelé történő elrugaszkodásra vonatkozóan).

3.5. Tömöttlabda dobás előre

5. sz. táblázat

Tömöttlabda dobás (cm)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	134,06	134,06	134,06
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 264,2		
	Eltérések		
	-130,14	-130,14	-130,14
	Lányok		
	122,99	93,74	93,74
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 238,2		
	Eltérések		
	-115,21	-144,46	-144,46
6 évesek	Fiúk		
	179,67	220,13	237,5
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 315,7		
	Eltérések		
	-136,03	-95,57	-78,2
	Lányok		
	128,78	196,69	187,78
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 274,9		
	Eltérések		
	-146,12	-78,21	-87,12
7 évesek	Fiúk		
	183,4	245,65	280,65
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 351,1		
	Eltérések		
	-171,1	-109,45	-74,45
	Lányok		
	176,12	218,888	233,13
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 317,1		
	Eltérések		
	-140,98	-98,22	-83,97

A motoros próba elvégzésével az egész test, de főleg a felsőtest gyorsasági erejéről kaphatunk értékes információkat. Amíg az ugrásról

elmondható, hogy önmagától is kialakul, addig a tömörtlabda dobás tanult mozgás és a végrehajtásának színvonala gyakorlásfüggő. Az 5 éves fiúk eredményeinek jelentős elmaradását láthatjuk az országos átlaggal való összehasonlítás során, az elmaradás 130,14 cm. A mérés helyszínei közötti különbségekről a vizsgálatban alacsony létszámmal résztvevő 5 éves fiúk esetében el kellett tekintenünk. Az 5 éves lányok esetében a hódmezővásárhelyiek érték el a legjobb eredményt, viszont az országos átlagtól eléggé elmaradtak -115,21, illetve 144,46 cm-rel. A különbségek okai között a helytelen technikai kivitelezés és a gyakorlás hiánya szerepelhet elsősorban.

A 6 éves fiúknál a legeredményesebbek a túrkeveiek, a szarvasiak voltak, a hódmezővásárhelyiek elmaradása 136,03 cm, és az igen számottevő. Az életkori országos átlaghoz viszonyítva mind a három helyszín esetében negatív értékeket láthatunk. A 6 éves lányok közül a hódmezővásárhelyiek szerepeltek leggyengébben 128,78 cm-rel és -146,12 cm elmaradva az országos átlagtól. A másik két helyszínen is az eredmények lemaradást mutatnak.

A 7 éves fiúk esetében a túrkeveieket a szarvasiak követték, a hódmezővásárhelyiek kevésbé szerepeltek jól 183,4 cm-rel. Az országos átlagtól való lemaradás jelentős, ami 355,1 cm. A 7 éves lányok között azonos a sorrend, itt a hódmezővásárhelyiek elmaradása 140,98 cm-ben állapítható meg az átlagtól. A helyszíneken mért eredmények különbsége az előbbinél alacsonyabb mértékű.

A tömörtlabda dobásban elért eredmények az életkor előrehaladtával javuló tendenciát mutatnak, azonban kevés kivételtől eltekintve elmaradnak az országos mutatótól. Feltehető, hogy a vezetőművelés helyes végrehajtásának, továbbá a rendszeres, változatos gyakorlásnak a hiánya, valamint a helyi óvodai pedagógiai programok mozgásfejlesztésének elégtelensége együttesen okozza a lemaradást.

3.6. Tartós futás

6. sz. táblázat

Tartós futás (m)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	708,24	708,24	708,24
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 679,1		

Tartós futás (m)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
	Eltérések		
	29,14	29,14	29,14
	Lányok		
	703,21	570,65	570,65
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 642,9		
	Eltérések		
	60,31	-72,25	-72,25
6 évesek	Fiúk		
	837,65	862,25	754,25
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 737,8		
	Eltérések		
	99,45	124,25	16,45
	Lányok		
	768,75	770,1	621,6
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 677,2		
	Eltérések		
	88,55	92,9	-55,6
7 évesek	Fiúk		
	756,5	824	774,4
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 749,6		
	Eltérések		
	6,9	74,4	24,8
	Lányok		
	597,75	685,5	622,95
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 724,3		
	Eltérések		
	-126,55	-38,8	-101,35

A tartósfutás eredményeit tartalmazza a fenti táblázat. A futás természetes mozgás, az életkor növekedésével kiegyensúlyozottabb a gyermekek teljesítménye az óvodáskor végén. Az elért eredmények változékonyságát a motivációs tényezők is befolyásolhatják: pl. kivel futnak együtt, vagy milyen ösztönzéseket kapnak futás közben, a futásra kialakított hely milyensége stb.

Az öt éves fiúk a vizsgálat helyszínein eredményesebbek voltak az országos átlagnál, közel 30 m-rel. Az 5 éves lányok közül a hódmezővásárhelyiek futottak legtöbbet és ezzel az eredményükkel 60,31 m-rel az országos adat

fölött teljesítettek. A szarvasi és a túrkevei lányok 132,56 m-re maradtak el a hódmezővásárhelyiektől. Ebben szerepe lehetett az eltérő tárgyi feltételeknek, amely szerint az óvodákban és a gyermekek lakókörnyezetében is különböző a gyakorlásra alkalmas hely.

A 6 éves fiúk futásteljesítménye mindegyikmérés helyszínén jobb, mint a 2007-ben mért átlag. Az egymáshoz viszonyított futásteljesítménye a szarvasiaknál a legjobb, majd ezt követik a hódmezővásárhelyiek és a túrkeveiek. A 6 éves lányok esetében a hódmezővásárhelyiek és a szarvasiak bizonyultak eredményesebbnek. A túrkevei lányok a mérési helyszínek közül a legalacsonyabb eredményt érték el, amely -55,6 m-rel kevesebb az országos átlagnál.

A hét éves fiúk mindhárom mérési helyszínén többet teljesítettek az országos eredményeknél, bár a pozitív irányú eltérés esetükben nem jelentős. Az eredményességük alapján a szarvasiak, a túrkeveiek és a hódmezővásárhelyiek sorrendben követték egymást. A 7 éves lányok eredményei mindegyik mérési helyszínén alatta maradt az országos átlagot tekintve. Az eltérések közül a szarvasiak különbsége a legkisebb. Meglepő, hogy a vizsgálatban részt vevő 6 éves lányok eredményességben jobbak, mint a 7 évesek, még a túrkevei 6 évesek is 1,35 m-re megközelítették őket. A tartós futásban az életkor előrehaladtával javul a teljesítmény kivéve a 7 éves lányokat. Oka lehet az elmaradásnak a gazdaságtalan végrehajtás és a motivációs alap hiánya.

3.7. Egy lábon állás

7. sz. táblázat

Egy lábon állás (s)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	26,28	26,48	26,48
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 26,48		
	Eltérések		
	0	0	0
	Lányok		
	31,39	25,79	25,79
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 25,79		
	Eltérések		
	5,8	0	0

Egy lábon állás (s)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
6 évesek	Fiúk		
	37,5	29,39	20,96
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 29,69		
	Eltérések		
	7,83	-0,28	-8,71
	Lányok		
	33,3	37,53	20,13
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 32,35		
	Eltérések		
	0,95	5,18	-12,22
7 évesek	Fiúk		
	27,77	47,28	26,28
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 34,55		
	Eltérések		
	-6,78	7,73	-8,27
	Lányok		
	35,1	34,6	36,98
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 34,2		
	Eltérések		
	0,9	0,4	2,78

A teljesítmény átlagokat a variabilitás jellemzi. Ez a változékonyság figyelhető meg az 5-7 éves kor között. A változékonyság oka feltehetően az egyén pillanatnyi állapota. A mérések során tapasztaltuk, hogy a figyelemösszpontosítás mértéke nem elegendő az egyensúlyozó teszt eredményes teljesítéséhez. Az 5 éves fiúkról és az 5 éves lányokról kevés információt szereztünk az alacsony részvételi elemszám miatt. A 6 éves fiúk esetében pozitív 7,83 sec. és negatív -8,27 sec. eltéréssel. A 6 éves lányok közül a túrkeveiek elmaradása jelentős, ami -8,71 sec. A feltehető okokra már az előzőekben utaltunk.

A 7 éves fiúk két helyszínen elmaradnak az országosan mért átlageredményektől elég jelentős mértékben -6,78 sec, -8,27 sec. A szarvasiak viszont 7,73 sec.-mal teljesítettek jobban. Ebben az esetben is igazolódhat az a megállapítás, amely szerint ennek a képességnek a spontán fejlődése az első és a második gyermekkor határán lelassul, majd a serdüléssel befejeződik. Ezért az egyensúlyozás képesség fejlesztéséhez már többféle helyzetben kiváltott helyzetteremtésre van szükség.

3.8. Bumerángthetés

8. sz. táblázat

Bumerángthetés (s)			
Életkor	Hódmezővásárhely	Szarvas	Túrkeve
5 évesek	Fiúk		
	25,81	25,81	25,81
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 25,81		
	Eltérések		
	0	0	0
	Lányok		
	24,7	27,44	27,44
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 27,44		
	Eltérések		
-2,74	0	0	
6 évesek	Fiúk		
	21,77	21,09	20,78
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 22,31		
	Eltérések		
	-0,54	-1,22	-1,53
	Lányok		
	20,61	21,77	22,98
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 23,56		
	Eltérések		
-2,95	-1,79	-0,58	
7 évesek	Fiúk		
	19,37	16,78	18,99
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 21,28		
	Eltérések		
	-1,91	-4,5	-2,29
	Lányok		
	22	20,04	22,28
	Farmosi I. – Gaálné (2007) 21,66		
	Eltérések		
0,34	-1,62	0,62	

Az óvodások számára kidolgozott teszt a ritmusképesség, a térbeli tájékozódó képesség, a dinamikus egyensúlyozás és a komplex ügyesség

aktuális fejlettségi szintjének megállapítására lett kialakítva, elsősorban óvodáskorban alkalmazható. Az 5 éves fiúk és lányok esetében nem sikerült megbízható, következetes levezetésre alkalmas adatokat felvenni a vizsgálatban részt vevő óvodai csoportok összetétele miatt. A témával történő tovább foglalkozás során az 5 éves fiúk és lányok esetében feltétlenül növelni kell az elemszámot, vállalva ezzel a heterogén összetételű (vegyes) csoportok bekapcsolását is.

A 6 évesek csak igen kis mértékben maradtak el egymástól és az országos átlagtól. A legjobb teljesítményt a túrkeveiek érték el az összehasonlítás alapján. A 6 éves lányok mind a három helyszínen eredményesek voltak, rövidebb idő alatt teljesítették a feladatsort. Itt a hódmezővásárhelyiek -2,95 secundummal rövidebb idő alatt teljesítettek. A leggyengébbnek a szarvasiak mutatkoztak.

A 7 éves fiúk gyengébb eredményeket értek el az országos átlagnál, közülük is a szarvasi gyermekek bizonyultak -4,5 sec.-os lemaradásukkal, a kevésbé jól szervezett és végrehajtott feladatokkal. A 7 éves lányok egymás közötti eredményei kiegyensúlyozottnak tekinthetők és az országos átlaghoz való viszonyításukra is ez jellemző. Amennyiben elfogadjuk azt a megállapítást, hogy a komplex ügyesség fejlődése erre az életkorra tehető, továbbá azt, hogy a lányok az ehhez hasonló feladatokban jobban teljesítenek a fiúknál, akkor ez igazolódni látszik az általunk végzett vizsgálat során.

4. Összegzés

Az **első hipotézisünkben** azt fogalmaztuk meg, hogy az eltérő körülmények (tárgyi és személyi feltételek) hatással vannak az óvodás korú gyermekek testi-motoros fejlettségére. A mérések azt bizonyítják, hogy az eltérő körülmények nem feltétlenül befolyásolják a gyerekek testi-motoros fejlettségét. Bár a túrkevei és a hódmezővásárhelyi gyerekek kevésbé ismerték a medicinlabdát, így többszöri bemutatásra került a tömötlabda dobása előre, de az eredményen ez nem változtatott. Míg a szarvasi gyerekeknek nem kellett bemutatni a tömötlabdát, addig ők nem tudták, hogy a labdát nem felfelé, hanem előre kell dobni ennél a gyakorlatnál. Többször említettük már, hogy a három óvoda eltérő tárgyi feltétellel rendelkezik. A tornateremmel nem rendelkező hódmezővásárhelyi óvoda értékei nem rosszabbak a többi adatnál, és csak Túrkevéen is tornaszoba van. Tehát elmondható, hogy azok az óvodák, amelyek nem rendelkeznek

tornateremmel is képesek a gyermekek fejlettségére odafigyelni és fejleszteni. Az összehasonlítás alkalmával megfigyeltük, hogy nagymértékű különbség nincs a három óvoda között. Hiszen a hat motorikus próba során, igaz több időt vett igénybe a túrkevei és hódmezővásárhelyi gyermekek mérése, de elmondható, hogy megfelelő hozzáállással, és tudással a gyermekek ilyen körülmények mellett is megfelelően fejlődhetnek.

A **második hipotézisünk**, hogy az óvodás korú gyermekek testi-motorikus fejlettsége eltérést mutat a fiúk és lányok teljesítménye között. Minden motorikus próba esetében a fiúk eredményei hol kevesebb, hol több eltéréssel voltak jobbak. A 20 m-es vágtafutás és az egy lábon állás próbáknál az 5 éves lányoknál jobb eredmények születtek, mint a fiúknál. A hipotézisünkben megfogalmazott állítás alátámasztható, mégpedig a fiúk eredményei szinte minden esetben jobbnak bizonyultak.

A **harmadik hipotézisünk**, hogy az óvodák pedagógiai programja az ONAP és a helyi program, hatással van a gyermekek mozgásfejlettségére. Az alkalmazott kutatásaink során három óvoda, három különböző pedagógiai programjában részt vevő gyermekek testi-motoros fejlettségét vizsgáltuk. Mindhárom óvoda helyi nevelési programja az ONAP-ban megfogalmazott előírásokat, követelményeket és ajánlásokat figyelembe véve készült, és a mindennapi, óvodai tevékenységek alapját az ONAP képezi. Ezen felül mégis más a három óvoda nevelési programja. Vannak hasonlóságok és vannak különbözőségek is a mindennapos testnevelést tekintve. Ezek a különbözőségek a vizsgálódásaink során nem rajzolódtak ki. A három óvoda közül egyiknél sem mutatható nagy elmaradás, vagy kiemelkedő teljesítményi mutató. A nyolc motorikus próba végrehajtásában hol a szarvasi, hol a hódmezővásárhelyi, hol a túrkevei gyermekek jeleskedtek. Tehát elmondható, a vizsgálati eredményeink által, hogy a pedagógiai programok nem voltak hatással a gyermekek testi-motoros teljesítményére.

A **negyedik hipotézisünkben** azt fogalmaztuk meg, hogy az országos mérések (Farmosi és Gaálné, 2007) adataival összehasonlítva az általunk mért adatok jobb eredményt mutatnak. E hipotézisünk a vizsgálat eredményei alapján nem nyert alátámasztást. Egy-két esetben találunk pozitív eredményeket, amikor a 2007-es országos adatok rosszabb eredményi mutatókat közölnek. A helyből távolugrás, a tömöttlabda dobás és a 20 m-es vágtafutás motorikus próbáknál figyelhető meg, hogy mind a lányoknál, mind a fiúknál a három életkort figyelembe véve, az országos eredmények jobb eredményt mutatnak, mint az általunk mért mutatók. A

bumerángthetés teszt esetében kijelenthetjük, hogy összességében az állításunk egy kivétellel alátámasztható. Az egy lábön állás motorikus próbánál az eredmények igen eltérőek lettek. Hol az országos eredmények, hol az általunk mért eredmények a jobbak. Kijelenthetjük, hogy a fiúk esetében az országos eredmények a jobbak, míg a lányoknál ez pont fordítva alakult. A tartós futás tekintetében is hasonló eredményekhez jutottunk. Ez esetben az általunk megvizsgált fiúk jobban teljesítettek minden esetben az országos átlagnál, míg a lányok eredményei az országos eredményekkel összehasonlítva rosszabbak.

Összességében kijelenthetjük, hogy a hipotézisünk nem nyert alátámasztást egy motorikus próbát kivéve. Az általunk mért hat motorikus teszt eredményeiből csak a bumerángthetés eredményei lettek jobbak a 2007-es országosa adatokkal szemben.

5. Következtetések

A vizsgálataink során az alábbi következtetések vontuk le:

- A mozgásban jól teljesítő gyermekek viszonylag korán felismerhetők és célirányosan fejleszthetők;
- A fiúk és a lányok motoros teljesítményei követték az első gyermekkor mozgásfejlődésének irányát;
- A vizsgálat helyszíneinek személyi és tárgyi feltételei a mozgás végrehajtásának minőségét tapasztalataink szerint befolyásolták.

6. A téma feldolgozásának hasznosíthatósága a pedagógiai gyakorlat számára

- Az adott helyszínrre vonatkozó vizsgálati eredményekről az érintett óvodapedagógusok tájékoztatása, valamint a gyermekek testi és motoros fejlettségéről, ezáltal a célirányos mozgásfejlesztés tervezésének elősegítése;
- A mozgásban jól teljesítő gyermekek felismerésére alkalmas eljárások gyakorlat közelbe hozása;
- Az egyéni fejlettséget figyelembe vevő differenciált mozgásfejlesztés gyakorlatban történő megvalósításában.

7. Bibliográfia

- Bakonyi Ferenc: *A 3-6 éves óvodások testi fejlődése, fizikai erőnléte és motorikus szintje*. TSTT, Budapest, 1981.
- Barabás A. – Bánhidi M. – Schiller J. :*Az ifjúság fizikai teljesítőképessége vizsgálatának módszertani problémái és néhány eredménye*. In: *A fiatalok egészségi állapota és biológiai fejlődése*. Tahin ed. Társadalom Tudományi Intézet, Budapest pp. 1986.
- Dr. Farnosi István: *Mozgásfejlődés – Az alapvető mozgásformák és képességek fejlődése*. ITC PLANIN Kiadó és Nyomda Kft, Budapest, 1992.
- Eiben O., Pantó E. :*A magyar ifjúság biológiai fejlődésnek áttekintése: Adatok az ifjúságpolitika természettudományos megalapozásához*. pp. 1981.
- Fábián Katalin: *Tevékenységközponti óvodai nevelési program*. Miskolc, 1996.
- Farfel, W.S.: *Sensomotorische und physische Fähigkeiten. Leistungssport*. A Veszprémi Egyetem szakfordítása. 1979.
- Farnosi István – Gaál Sándorné: *Óvodások testi fejlődése, fizikai teljesítménye és motorikus struktúrája*. Kalokagathia, SOTE Testnevelési és Sporttudományi Kar Közleményei, XXXIX. évf. 2001. 1-2. sz. Budapest, 2001.
- Farnosi István: *Mozgásfejlesztés*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999.
- Farnosi István: *Mozgásfejlődés*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.
- Farnosi István és Gaál Sándorné: *Óvodások és kisiskolások testi és mozgásfejlődése*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.
- Gaál Sándorné, Dr. Farnosi István, Andrásné Dr. Teleki Judit, Bajomi Éva: *Mozgásfejlődés és fejlesztés az óvodában – Kézikönyv óvodapedagógusok számára*. Szarvaspress Nyomda, Szarvas, 2010.
- Győri Pál: *Óvodások és kisiskolások testkultúrája*. VEAB Tudományos Ülés, Veszprém, 1992.
- Győri Pál: *Gyermekek fizikai állapotának kritikus mutatói – Tanulmányok*. OOK-PRESS Kft nyomdája, Veszprém, 1996.
- H. R. Kaslow, Z. Farfel, G. L. Johnson, H. R. Bourne: *MOL. Pharmacol.* 1979.
- Hirtz P.: *Koordinative Fähigkeiten im Schulsport*. Volk und Wissen Volkseigener Verlag. Berlin, 1985.
- Kunos Andrásné: *Óvodás korúak gyorsasági ereje és állóképessége. A sport és testnevelés időszzerű kérdései*. 22. Sport, Budapest, 1980.
- Lewin K.: *Principi di psicologia topologica*. Edizioni OS. Firenze, 1961.

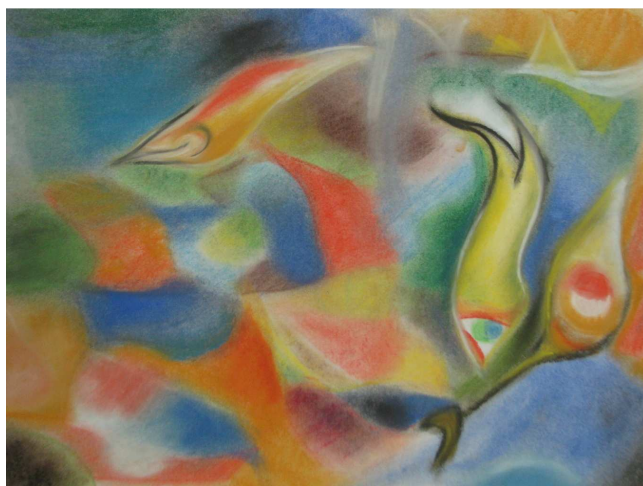
- Meinel K.: *Bewegungsleber*. Volk und Wisser Volkseigener Verlag, Berlin, 1997.
- Nagy Jenőné: *Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Alternatív program I. fejezet*, 1996.
- „NEKEM SIKERÜL!” *A Hermann Alice Óvoda Helyi Óvodai Nevelési Programja*.
- Szabó Eszter – Farmosi István – Gaál Sándorné – Keresztesi Katalin: *Eltérő korú, különböző évszakokban született lányok szomatikus fejlettsége és motoros teljesítménye*. VII. Országos Sporttudományi Kongresszus Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF) Budapest, 2009. május 27-29.
- Torsten Kunz: *Pszichomotoros fejlesztés az óvodában*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs, 1999.
- Túrkevei Óvodai Igazgatóság és Bölcsőde Helyi Nevelési Programja*.

8. Internetes források

- http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2009/Bencze_Sandorne_dissertation.pdf Letöltés: 2016. szeptember 9.
- <http://www.gyakorloovi-suli.hu/images/mainp.jpg> Letöltés: 2016. október 3.
- https://www.google.hu/search?q=h%C3%B3mez%C5%91v%C3%A1s%C3%A1rhely+hermann+alice+%C3%B3voda&biw=1366&bih=623&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjMo-7j-I_RAhVDrxoKHa8xDXwQ_AUIBygC#imgrc=pQoNxZeFPM8ChM%3A Letöltés: 2016. október 3.

Bodó Stefánia

Pálfi Anett

OBICEIURI ȘI TRADIȚII DE CRĂCIUN LA ROMÂNII DIN UNGARIA

Martyin Andrea

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar

Rezümé

Kutatásaim során, a dolgozatomban azoknak a karácsonyi hagyományoknak a hasonlóságára és különbségére fektetek hangsúlyt, amelyek a magyarság és a magyarországi románság körében máig élő hagyományok. Fontosnak tartom, hogy a fiatalok megismerkedjenek ezzel a színes hagyományvilággal. A téli időszak legnagyobb ünnepe a karácsony. A kereszténység számára a Megváltó, Jézus Krisztus születését hirdeti. A karácsonyhoz köthető a legtöbb hagyomány, ez a leggazdagabb időszaka a népi hagyományoknak. Az egyik legszínesebb karácsonyi szokás a kolindálás/kántálás. Egészséget, szerencsét és bőséget kívánnak a kolindálók/kántálók az egész közösség számára. A karácsony nem kevésbé lényeges és színes szokása a regölés/turkajárás. A kutatók ősi termékenységi rítus folytatásának tekintik a regölő/turka maszkos alakoskodást. Ebben a dramatikus játékban, ami tartalmazza a termékenység nyomait, megjelenik a halál és az újjászületés is. A bibliai három királyokat megszemélyesítő alakoskodók dramatikus játéka a három király-járás/csillagozás a magyarság és a magyarországi románság körében szintén a karácsonyhoz kötődik. Az ikonnal való köszöntés csak a magyarországi románság körében alakult ki hagyományként. A betlehemezés csak a magyarság körében alakult ki, vallásos népi játékként egykor a karácsony előtti napokban, templomokban jelenítették meg. Manapság is sok helyen élő népszokás. Ezek a hagyományok, népszokások bizonyítják, hogy a magyarságnak és a magyarországi románságnak valóban színes és gazdag ünnepi szokásaik vannak. A karácsony, bár hagyományaiban gazdag ünnep, sajnos az idő múlásával lépésről lépésre tűnnek el a szokások. Ennek az oka, hogy a fiatalok nem ismerik ezeket a hagyományokat és ezeknek az ismereteknek a hiányában nem fordítanak figyelmet az ünnepi szokások megőrzésére. Lényegesnek tartom, hogy minél több fiatal megismerje ezeket a hagyományokat és ennek következtében újra fellendüljenek és fennmaradjanak az ismeretükben ezek a szokások.

Resume: Christmas traditions in the circle of romanians of Hungary

During my research in my thesis of the Christmas traditions, the similarity and differences of emphasis are laid, which are among the Hungarians and Romanians living in Hungary today traditions. I consider it important that young people get acquainted with this tradition, colorful world. The largest winter celebration of Christmas. Christianity for the Savior, Jesus proclaims the birth of Christ. A Christmas tradition associated with the majority, it is the most prosperous period of the folk tradition. One of the most colorful Christmas customary singing of the Colinde / chanting. Good health, good luck and

abundance intend to colinding / chanting the whole community. Christmas is no less important and colorful custom of the regölés / turka walk. Researchers ancient fertility rites is seen as the continuation of Regola / Turka masked dissimulation. In a dramatic game, which contains traces of fertility, it appears in the death and rebirth as well. The biblical three kings' impersonator figure loaders dramatic game of the three-king district / starring, among Hungarians and Romanians in Hungary is also bound to Christmas. The icon for the greeting just as tradition has emerged among the Romanians in Hungary. The Nativity only emerged among Hungarians, religious folk, the game as a few days before Christmas, churches presented it. Today, there are many places people can live normally. These traditions, folk customs show that the Hungarians and the Hungarian Romanians who are really rich and colorful ceremonial behavior. Christmas, though rich tradition of holidays, unfortunately as time goes step by step look at your habits. The reason is that young people are not familiar with these traditions, and in the absence of these skills do not pay attention to the preservation of the festive customs. I consider it important to get more young people learn these traditions and consequently boosting back to the basics and maintain these habits.

1. Introducere: Obiceiurile și tradițiile de Crăciun la românii din Ungaria

Crăciunul este cea mai mare sărbătoare pentru creștinism din perioada ierni. Din secolul al 4-lea, nașterea Domnului Isus se sărbătorește în 25 decembrie. Aceasta zi a reprezentat în credințele străvechi solstițiul de iarnă. În familiile țărănești a fost sărbătoarea familiei. În aceasta zi, numai cele mai importante lucruri le-au făcut. Din tradițiile și obiceiurile calendaristice au rol deosebit acele obiceiuri care se leagă de sărbătoarea Crăciunului. Privind la aceasta perioadă este cea mai bogată din privința tradițiilor. În evul mediu, începutul anului era sărbătoarea Crăciunului. Din aceste motive câteva tradiții și obiceiuri erau prezente la ambele sărbători. Tradițiile Crăciunului sunt constatate din mai multe straturi, ce dovedește multele tradiții în timpul sărbătorii. Obiceiurile religioase au trecut prin mai multe transformări îndealungul timpului, aceste se explică prin mentalitatea oamenilor și prin puterea conservatoare a bisericii. Sărbătorile de iarnă calendaristice până în anii 1920 se legau de calendarul Iulian, întocmit de Iulius Cezar. În anii 1924 bisericile ortodoxe au acceptat să folosească calendarul Gregorian, care de calendarul Iulian se deosebește deoarece numai la sărbătorile de Paști. Calendarul popular se bazează pe mai multe evenimente: faze lunare, fenomene cosmice, răsărituri și apusuri de soare etc. Sărbătorile de iarnă calendaristice sunt următoarele: Sfântul Nicolae – 6 decembrie, Sfânta Lucia – 13 decembrie, Postul Crăciunului – 15 noiembrie – Crăciun, Crăciunul – 25

decembrie, Anul Nou – 31 decembrie – 1 ianuarie. În acesta lucrare prezint însemnătatea Crăciunuli pentru creștinism, obiceiurile de iarnă, tradițiile românilor din Ungaria. Vreau să prezint acele obiceiuri, care sunt mai cunoscute din viața românilor. Cel mai cunoscut și practicat obicei a fost colindatul, un obicei care avea menirea să asigure sănătate, an rodnic tuturor membrilor și noroc. Acesta se desfășoară în ajunul zilei de 25 decembrie. La români din Ungaria acest obicei se numea: „corindatu, umblatu cu corinda”¹. Tradițiile legate de nașterea Domnului Isus și de solstițiul de iarnă, se păstrează în obiceiurile de Crăciun și în credințele oamenilor. Cred că este important ca tinerii din zilele de azi, să cunoască frumoasele tradiții și obiceiuri strămoșești. Între tradiții sunt obiceiuri care sunt păstrate și în zilele de azi și acestea sunt prezente la fiecare Crăciun. Cu ajutorul literaturii române și maghiare, vreau să prezint tradițiile și obiceiurile de Crăciun, în comunitățile locuite de români. Cercetând tradițiile și obiceiurile, am aflat că aceste au fost practicate mai mult în vremurile din trecut. Cel mai cunoscut și mai practicat obicei de Crăciun a fost colindatul. Am aflat despre umbaltul cu Turca, umblatul cu Steaua, umblatul cu Icoana și despre umblatul cu Betlehemul. Acest obicei din urmă a fost cunoscut și practicat în comunitățile locuite de maghiari. Cu Betlehemul au umblat și în satele românești, dar deoarece acest obicei nu a fost practicat între ei. În timpul studiilor mele am făcut cunoștință cu așa obiceiuri, care în timpurile străvechi au fost mai cunoscute și mai practicate ca în zilele de azi. Tradițiile și obiceiurile de Crăciun mi-au atras atenția, fiindcă aceste obiceiuri nu sunt tipice la toate religiile. Consider că este indispensabil, ca tinerii din secolul al XXI-lea și din următoarele secole, să facă cunoștință cu obiceiurile și tradițiile aceste colorate, care strămoși noștrii ne-au lăsat. Lucrarea aceasta are un loc emoționant în viața mea, fiindcă și eu locuiesc într-un sat românesc, unde din păcate, numai colindatul a rămas ca obicei al Crăciunului. Pentru mine însuși are un loc important, să ajut pe tineri și pe copii să continue aceste obiceiuri și tradiții și pe mai departe.

„Se întâmplă nu doar de Crăciun
 Ci cât e anul de lung și bun
 Bucuria pe care o oferi în dar
 E bucuria care vine la tine iar.”²

¹ Numele vechi a obiceiului cunoscut umblatul cu colinda.

² Poezii despre Crăciun: <<http://poezii.citatepedia.ro/despre.php?s=Cr%E3ciun>>
 Descărcare: 20.02.2017

1.1. Însemnătatea Crăciunului pentru creștinism

Sărbătorile creștine sunt structurate în două mari categorii. Întâi sunt sărbători domnești care au în obiectivul lor celebrarea lucrărilor lui Dumnezeu realizate prin intervenția miraculoasă a persoanelor care alcătuiesc Sfânta Treime – Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt. A doua categorie de sărbători sunt cele legate de lucrările lui Dumnezeu prin oameni sfinți care au trăit de-a lungul istoriei Creștinismului.

Sărbătorea Crăciunului pentru creștini este centrată pe nașterea Domnului Hristos. Ziua nașterii Domnului nu este cunoscută cu precizie. Aceasta a avut loc pe vremea în care la Roma imperiul era condus de Cezar Augustus, iar în provincia Iudeea din Israel era împărat Irod cel Mare.

Data de 25 decembrie a fost adoptată de creștini ulterior suprapunându-se peste o sărbătoare romană numită Saturnalii. Aceasta este legată de solstițiul de iarnă, când până pe data de 20 decembrie noaptea crește urmând ca după solstițiu, aceasta să scadă și lumina soarelui să ajungă să domine din nou peste întuneric. Sărbătorea saturnaliilor este dublată de sărbătorea evreiască Hanuca sau sărbătorea luminilor. Evrei țineau opt zile acest praznic care se încheia pe data de 24 decembrie când este ajunul sărbătorii nașterii Domnului.

Având în vedere aceste detalii la care se adaugă că la Nașterea Domnului pe bolta cerească a apărut o stea strălucitoare și că încă înainte de nașterea lui profeții lui Israel au anticipat că lumea urmează să vadă o mare lumină, sărbătorea a fost stabilită a fi ținută pe data de 25 decembrie. Isus Hristos este recunoscut astfel și prin instituirea acestei sărbători ca fiind Fiul Lui Dumnezeu, Lucefărul care luminează din înălțime și Soarele neprihănirii.

Cu prilejul sărbătorii Crăciunului, creștinii își amintesc despre evenimentul de dimensiuni cosmice al întrupării Fiului lui Dumnezeu. În timpul lui credincioșii sunt învățați să dăruiască după modelul Divin al Tatălui care l-a dăruit lumii pe Fiul Său. De asemenea creștinii își împodobesc casele cu lumini ca amintire și mărturie că la Nașterea Domnului pe bolta cerească s-a aprins o stea care a vestit venirea în lumea a unui Împărat plină de lumină și strălucire.

Tot de această sărbătoare creștinii își colindă unul altuia ca o manifestarea a bucuriei și ca o amintire a faptului că la nașterea Domnului, Dumnezeu a trimis din cer pe îngerii săi să colinde cântând: „Slavă lui Dumnezeu în cerurile prea înalte și pace pe pământ între oamenii plăcuți lui!”

În prezent sărbătorea nașterii Domnului este în pericol de a fi denaturată prin amplificare dimensiunii comerciale. Tot mai mult accentul este luat de pedarul lui Dumnezeu, Isus Hristos și mutat pe masa de crăciun, pe cadouri și petreceri în care Cel sărbătorit nici nu mai este amintit.

Ca creștini trebuie să căutăm revalorizarea acestei sărbători prin accentuarea adevărului că Crăciunul este o sărbătoare a familiei care trebuie să-l cinstească pe Fiul Lui Dumnezeu venit în lumea noastră. El trebuie petrecut cu familia în Biserică, unde printr-o închinare evlavioasă Cel întrupat acum 2000 de ani să primească cinstea care i se cuvine.³

2. Tradițiile de Crăciun din domeniul de aplicare al vieții religioase a poporului român din Ungaria

2.1. Postul de Crăciun în cercul românilor din Ungaria

„Crăciunul este anticipat de perioada de 40 de zile a Postului Mic, marcantă de interdicții alimentare și penitențe, care însă nu era reprezentată prin abțineri atât de stricte ca postul din ciclul pascal.”⁴ Postul Crăciunului aseamăna mult cu Postul Mare, acesta era o perioadă de pregătire pentru oamenii din sate, care au trecut prin diferite abțineri și cu post. Mai de mult se ținea, că cine nu postește, este un om păcătos care urmărește păcatul. „În timp de post au fost interzise petrecherile gălăgioase, căsătoriile, oamenii se comportau și se îmbrăcau modest.”⁵ Oamenii din sate, strict numai alimente de post mâncau. De la mijlocul secolului al XX-lea, timpul postului nu-l ma țineau așa strict. Nici pe mai departe nu se căsătoreau în timpul postului, dar tinerii de mai multe ori organizau petrecheri în diferite timpuri și locuri. Numai cei vârstnici, femeile și familiile sărace mai posteau. Alimentele Postului Mic erau următoarele: pisat, mămăligă, hirinici, ploață. Cel mai distinctiv aliment era ploața. Acest îl consumau mai mult oamenii din sat. Toate mâncările în timpul postului erau pregătite strict numai din ulei. „Consumarea ouălor, a produselor lactate și a cărnii a fost oprită în timpul postului. Postul Mic a fost perioada de dinaintea Crăciunului. În ultima săptămână a postului feciorii se pregăteau pentru urările de Crăciun, organizau cetele de colindători, iar fetele îi așteptau cu casa curată.”⁶

³ Pastor Petrică Crețu: Pastorul Bisericii Baptiste din Micherechi

Muțumesc pastorului Petrică Crețu, pentru ajutorul ce mi-a oferit la această parte a lucrării.

⁴ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 2003

⁵ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

⁶ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

2.2. Colindatul în cercul românilor din Ungaria

„Obicei merit să asigure sănătate, noroc și un an rodnic tuturor membrilor comunității, se desfășoară în ajunul zilei de 25 decembrie.”⁷ A colinda nu numai băieții și feciorii mergeau, în aceasta tradiție a putut să participe toată comunitatea. Rar, dar se întâmpla că mergeau și fetele mai mici a colinda. Tinerii erau organizați în mare s-au în mai multe cete. Ei umblau din casă-n casă colinda, ca să dorească gazdei și membrilor familiei sănătate, noroc, belșug pentru anul viitor. Copii și feciorii au repetat colindele în timpul Postului Mic, s-au în ultima seară înainte de ajun. Obiceiul, textul și melodia s-a transmis de la o generație la alta, cu această tradiție s-au format diferite variante a unei colinde. Copii și tinerii păstrau diferite tradiții în ziua mult așteptată. Băieții în vârsta de 12-15 ani umblau la colindat în ajunul Crăciunului. Ei înainte de a pleca, își pregăteau „străițile și costanele”⁸, au învățat colindele mai ales de la părinți s-au de la frații mai mari. Micii colindători mergeau mai ales la rude și la cunoscuți, însoțiți de părinți. Copii se așezau de obicei sub fereastră s-au încurte și-l rugau pe gazdă să poate să intre în casă:

„Bună dimneța lui Crăciun!

Lăsa-m-i gazdă-n casă?” s-au „Sobod îi a corinda?”

Dacă gazda răspundea în următorul fel:

„Lăsa, dacă-i ști corinda!” s-au „Slobod! Haidați!” începeau toți să cânte împreună.

Se întâmpla că se întorceau și la casele locuite de maghiari. La maghiari dacă primeau răspunsul că pot intra în casă, cântau colinda „Mennyből az angyal”⁹. În comunitatea Micherechi, dacă primeau răspunsul afirmativ, intrau în casă, genuncheau și cântau cântare „Nașterea”. „Cele mai multe colinde au conținut religios, descriu nașterea și suferințele lui Christos, dar sunt cunoscute în număr mare și colindele laice, care au ca temă cererea și adunarea darurilor”¹⁰. Când au terminat de colindat, gazda și soția lui, i-au invitat în casă și au primit daruri. Aceste daruri erau sub formă de alimente s-au sub formă de bani. De obicei numai atunci primeau bani, dacă cântau „Nașterea”. Băieții

---

⁷ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

⁸ Numele vechi a traistei și bâtei.

⁹ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

¹⁰ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

ca dar primeu cadouri, mere, prăjituri. Când au terminat de colindat, colindătorii au mulțumit prin obiceiuri tradiționale și au dorit gazdei și membrilor familiei multă sănătate și numai cele bine. Merită o deosebită atenție și obiectele folosite în timpul obiceiului. Aceste sunt traistele și costanele, obiecte care se aflau la toți colindătorii. În traiste au adunat darurile primite și la sfârșitul seri de colinde le-au împărțit unul între altul s-au le-au consumat împreună. Fiecare băiat avea traista lui țesută din pânză. Aceste traiste le primeau de la părinți s-au de la frații mai mare, iar dacă era mai bogată familia aunci au țesut la toți băieții din familie. Bătele s-au costanele aveau un rol important în viața colindătorilor, fiindcă cu aceste costane se apărau noapte de câini. La Micherechi costanele aveau la capăt un cui, că dacă a fost alunecos drumul să nu cadă. Mai erau și costane pe care erau agățate clopoțele. Cu ajutorul clopoțelilor băieții semneau sosirea lor la casă. Trebuie să atragem atenția că copiii cei mai mici umblau cu colinda înainte de masă s-au după amiază, iar tinerii seara și în noapte Crăciunului. Tinerii aveau un obicei mult cunoscut care l-au practicat la toate casele cu fete. Intrând în curte și cântând colinda, feciorii dansau cu toate fetele care nu au fost căsătorite. Colindele se cântau numai la Crăciun, pentru că se ținea, că dacă cineva cântă colinde și alta dată o să fie bolnav. În urmă cu câțiva ani obiceiul era cunoscut și practicat în toate comunitățile cu locuitori români, dar în viața modernă acest obicei se șterge treptat. Cauza principală este, că colindatul a devenit adunarea banilor. La sfârșitul secolului al XX-lea, a colinda numai copiii mergeau. În câteva sate se mai păstrează acest obicei, dar ca un spectacol în căminele culturale. Se poate constata că cele mai multe colinde au avut conținut religios. Colindele totdeauna s-au referit la viitor. „În colinde aflăm exprimarea unei dorințe, a cărei realizare este asigurată prin puterea urării”¹¹

2.3. Umblatul cu Turca în cercul românilor din Ungaria

Un alt important obicei practicat în ajunul Crăciunului este obiceiul umblatul cu turca. „Cercetătorii obiceiului dramatic au părerea că umblatul cu turca este continuarea unui joc ritual străvechi al fecundității. Ei constată că între turca din Bihor și Bucovina, capra s-au cerbul din Ardeal, buhaiul din Moldova și brezaia din Muntenia există strânsă legătură.”¹² În acest joc dramatic care

¹¹ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

¹² Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

conține pașii fertilității, apare nașterea din nou și moarte. Ca celelalte obiceiuri și despre acesta putem spune că a fost mai mult cunoscut și practicat în comunitățile Micherechi, Chitighaz și Aletea.

În rândul românilor din Ungaria, acest obicei se leagă numai de Crăciun. Masca teriomorf, pentru oamenii din sate seamănă mult cu chipul unei capre s-au de multe ori s-a întâmplat, că această mască a fost asemănată cu chipul diavolului. Masca are două părți, prima este partea unde masca era împodobită frumoasă și trupul măști era acoperită cu o pătură roșie. Gura capului din lemn, se putea muta cu ajutorul unui cordon. Personajul principal, care dansa cu turca sub pătura roșie, cu ajutorul acestui cordon a emis clămpănind diferite glasuri pe muzica dată.¹³ Feciorul sa bazat pe bota aceea unde se afla capul împodobit cu panglice, clopoțele. Pregătirea pentru umblatul cu turca, se începea în timpul Postului Mic, înainte de Crăciun cu două săptămâni. În această perioadă au pregătit masca turcașului, au împodobit-o și au învățat dansul adică cuexercitări colective s-au pregătit pentru umblatul cu turca. Singurul personaj mascat a fost feciorul care a dansat cu turca, dar și ceilalți personaje au avut funcția lor. Dintre personaje cu deosebită atenție și cu mare băgare de seamă au ales personajul care a fost cu turca. Multe serii de comunicări putem afla, dintre care putem concluziona, că în vremurile de mult personajul care a dansat cu turca, a primit o atenție mult mai mare ca celelalte personaje. „În credința populară care și azi identifică masca cu diavolul turcașului i se atribuie putere magică.”¹⁴ La Micherechi turcașul a fost însoțit și de colindători. Pentru copii, umblatul cu turca a fost o distracție foarte plăcută, pentru că copii se râdeau de turcă, iar turca îi speria. „Turca a intrat în casă cu pași ritmici, dansând jocul special al ei. Jocul turcii este un dans executat de purtătorul măștii.”¹⁵ Acest joc era acompaniat de vioară, toboșari și de următorul cântec:

„Turca, turca, hepleple,	Mărie s-o betejit,
Mâncă carne vinere,	C-o mâncat mălai prăjit,
Și cărnațu miercure.	Dă mine să betejească,
	Că i-am spus să nu-l prăjească!”

---

¹³ Nagyné Martyn Emília: Karácsony a magyarországi románoknál (Kolindálás, Turkajárás)

¹⁴ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

¹⁵ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

Gazda sa străduie să pună darurile într-un loc unde este greu de ajuns pentru turcă. „Cărnațul era agățat pe o grindă și fiindcă turca avea coarne lungi, ajungea la el cu mare greutate. Baniile destinați turcii erau puși pe masă sau pe podea, de unde trebuia să-i ia cu ciocul.”¹⁶ La sfârșitul jocului tinerii consumau împreună darurile primite și le împărțeau între ei. Jocul turcii este o continuare ale unor ritualuri străvechi care s-au păstrat în tradiție. „Motivele, moartea și învierea turcii conțin elementele riturilor de fecunditate. Simbolizează schimbarea veșnică a naturii, când un ciclu se îngroapă și altul se naște, când moartea naturii pregătește renașterea ei viitoare, când oamenii se gândesc la activitățile ce vor urma în anul viitor.”¹⁷

2.4. *Umblatul cu Steaua în cercul românilor din Ungaria*

Jocul dramatic al personajelor care întruchipează cei trei crai de la răsărit, se numea umblatul cu steaua, la fel ca obiceiul umblatul cu icoana și acest se leagă de sărbătoarea Crăciunului. Acest obicei era cunoscut la românii din orașul Giula. La începutul secolului acest obicei era cunoscut la românii din Giula, se practica numai la Crăciun în prima și a doua zi. Personificatorii craiilor (Gașpar, Vultezar, Irod) erau în vârstă de 8-10 ani, ei erau îmbrăcați în haine bisericești „ștrihare albe cu cruce roșie”¹⁸. Toți trei crai în cap purtau comănac făcut din hârtie și decorat cu stele și alte ornamente. Gașpar și Vultezar aveau comănac de argint, iar Irod avea de aur. Gașpar în mână ținea o stea făcută din lemn, care era învelită în hârtie de argint, iar Irod și Vultezar țineau în mână săbii. În timp ce cântau steaua a învârtit-o când la stânga, când la dreapta. Craii de obicei cântau o cântare tipică și apoi cu o colindă încheau spectacolul. După spectacol cu această colindă plecau mai departe: „Trei crai de la răsărit” s-au „Mărire-ntru Cel-de-Sus”.¹⁹

2.5. *Umblatul cu Icoana în cercul românilor din Ungaria*

La Crăciun este prezent și obiceiul care se numește umblatul cu icoana. Acest obicei era cunoscut și practicat în mijlocul românilor din orașul Giula. La acest

¹⁶ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

¹⁷ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

¹⁸ Numele vechi a cămașei.

¹⁹ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

obicei numai doi băieți au participat, care în mână aveau o icoană primită de la biserică. Cu aceasta icoană umblau din casă-n casă cântând colinda „Noi acum hortacilor”.²⁰

2.6. *Obiceiuri practicate la sărbătoare Crăciunului*

„Printre datinile de Crăciun sunt foarte importante cele legate de creșterea și îngrijirea animalelor, deoarece asigurarea productivității sănătății animalelor a avut mare importanță în viața țărănimii.”²¹ Tot de ajunul Crăciunului se mai leagă și obiceiul care e menit să asigure recoltă bogată în anul viitor.

La Micherechi sub masa încărcată se pune apă și făină de porumb pentru calul lui Crăciun. În următoarea zi aceste le dădeau animalelor, cu acest obicei ajutând la prevenirea lor. La Chitighaz sub masa pomului împodobit frumos se așeza coșul cu proumb. La Bătania în ajunul Crăciunului gazda a dus în casă făină și paie. Acestea le împărștia în așa fel, să ajungă și pe masă și sub masă. Diferențele varianta acestui obicei le aflăm în toate comunitățile locuite de români. La Crăciun oamenii atribuiau paielor și finului putere magică, deoarece se credea că sunt legate de simbolul nașterii lui Christos. „Deci, simbolul arhaic vegetației și sănătății sa legat de explicația populară, de intenția de a evoca, re-deștepta amintirea grajdului din Betlehem.”²²

La Crăciun se mai practica și obiceiul prevestirii, care inițial se ținea de Anul Nou, dar fetele care nu erau căsătorite și-au încercat norocul și la Crăciun a treia zi. Acest obicei în fiecare sat era cunoscut într-un fel. În zorii celei de-a treia zi de Crăciun, fetele măturau Crăciunul în așa fel, că paietele și finul le strângeau într-un coș. Coșurile în capătul grădinei le răsturnau, se așezau pe grămăzile aceste și așteptau cântecul cocoșului. Din direcția de unde se auzea acest cântec așteptau pețitorii. Ca în altele zile și la Crăciun făceau curățenie, dar gunoii nu-l aruncau afară, fiindcă atunci se ținea că aruncau și norocul de la anul viitor. După postul Crăciunului, din nou se organizau petrecerile rămase din înaintea postului.²³

---

²⁰ Csobai, Elena: Colindatul, umblatul cu steaua și cu icoana la românii din Giula, Izvorul Revistă de etnografie și folclor, Publicația Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, Giula, 1982/1

²¹ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

²² Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

²³ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

2.7. *Importanța pomului de Crăciun în cercul românilor din Ungaria*

Împodobirea pomului de Crăciun este o nouă tradiție, dar este un obicei foarte răspândit. Luther Márton acest obicei la transformat într-un obicei creștin, despre care zice că acest pom este pentru cinstea Domnului Isus. La împodobirea pomului de Crăciun, toate ornamentele aveau locul lor principal. Emblema luminii a fost lumina, care a venit pe pământ cu nașterea Domnului Isus.

„În cercul românilor din Ungaria obiceiul împodobirii pomului și al dăruirii cadourilor de Crăciun a pătruns asemănător cu obiceiul practicat în ziua de Sfântul Nicolae, de la orașe la sate începând cu a doua jumătate a secolului XX-lea.”²⁴ Oamenii ziceau că pomul îl aduce Sfântul Nicolae în ajunului Crăciunului. Mai de mult, pomul însemna regenerarea naturii, simbolizea viața fără moarte, judecata și pomana. Pentru copii era o mare bucurie împodobirea pomului. În zilele de azi la sărbătoarea Crăciunului ca singurul obicei practicat numai împodobirea pomului a rămas. Celelalte obiceiuri de sărbătoarea Crăciunului se pierd treptat din tradițiile populare și din viața oamenilor.²⁵

3. Összegzés

A téli időszak és a keresztény egyház egyik legnagyobb ünnepe a karácsony, a 4. század óta december 25-én ünneplik Jézus születését. Ez a nap jelképezte az ókori hitvilágban a téli napfordulót is. A hagyományos magyar paraszti életben a család ünnepe volt. Ezen a napon csak a legszükségesebb munkákat végezték el. A naptári szokások közül, különleges szerepet töltenek be a téli szokások, főként azok, amik a karácsonyi ünnepekhez köthetőek. Ehhez az ünnephez köthető a legtöbb hagyomány, ez a leggazdagabb időszaka a népi hagyományoknak. A középkorban karácsonnyal kezdődött az esztendő, ezzel magyarázható az, hogy néhány szokás és hiedelem mind a két ünnepen jelen volt. A karácsonyhoz köthető hagyományok több rétegből tevődnek össze, ami bizonyítja a hagyományok sokaságát a karácsonyi ünnep alatt. Az egyik legszínesebb karácsonyi szokás a kolindálás, egy hagyomány, amely néha formájában ugyan megváltozott, a XX. század végéig a községekben jelen volt.

²⁴ Emilia Martin: Sărbători calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 2003

²⁵ Martin, Emília: Sărbători calendaristice la românii din județul Bichiș, Tankönyvkiadó, Budapesta, 1987

A szokás megőrizte néhány formáját a kereszténység előtti szent ceremóniákból, amelyet a Megváltó születésének híre vett át. A magyarországi románok körében az elterjedt szokás elnevezése a következő: „corindatu, umblatu cu corindare”²⁶. „A karácsonyi szokásokban és hiedelmekben egyaránt megőrződtek a téli napfordulóhoz, az évkezdethez és Jézus születéséhez fűződő hagyományok.”²⁷

A kutatásom célja, a magyarországi románság körében ma is élő karácsonyi hagyományok megismertetése. Érzelmi okok is motiváltak engem arra, hogy ezt a témát válasszam, mert én is magyarországi román családból származom, így évről évre tanúja és résztvevője vagyok az említett hagyományoknak.

Fontosnak tartom, hogy a fiatalok megismerkedjenek ezzel a színes hagyomány világgal. A dolgozatomban foglalkozok a karácsony jelentőségével a keresztények számára, a téli hagyományokkal, majd a magyarországi románság körében élő karácsonyi hagyományokkal. Szeretném bemutatni azokat az ünnepi szokásokat, amelyek a legelterjedtebbek a román lakta településeken. A karácsonyi ünnephez köthetőek a legszínesebb szokások az egész évből. A hagyományok között vannak máig megőrzött szokások, ezek jelen vannak minden karácsonyi ünnepen. Magyar és román nyelvű szakirodalmi kutatás segítségével szeretném bemutatni, hogy néhány román lakta településen milyen karácsonyi hagyományok; étkezési, ünnep előtti felkészülési szokások voltak, és ezekhez milyen kellékek kötődtek. Vizsgálataim során, olyan hagyományokkal ismerkedtem meg, melyek régebben elterjedtebbek voltak napjainkhoz képest. Az egyik legismertebb és legszínesebb karácsonyi szokás a kolindálás volt. Megismerkedtem még a turkajárással, csillagozással, az ikonnal való köszöntéssel és a betlehemezéssel, ami csak a magyarok körében lett ismert, annak ellenére, hogy a betlehemezőök a román lakta településeken is bemutatták előadásukat. Ez a szokás a magyarországi románság körében nem alakult ki. Az ünnepi szokások nagy része felkeltette a figyelmemet, hiszen ezek a szokások nem minden vallásra jellemzőek. Nélkülözhetetlennek tartom, hogy a mai fiatalok megismerkedjenek ezekkel a színes hagyományokkal, amit ősünk hagytak ránk.

Kutatásom és adatgyűjtésem során felhasználtam a témában írt magyar és román nyelvű szakirodalmat, illetve merítettem saját népismereti tudásomból is. Munkám során pozitívumként szolgált számomra az, hogy olyan

---

²⁶ Kolindálás, kolindával való köszöntés.

²⁷ Nagyné Martyin Emília: Karácsony a magyarországi románoknál (Kolindálás, Turkajárás)

hagyományokat is megismerhettem, amiről eddig nem is hallottam vagy már nem, vagy csak kismértékben gyakoroltak. A megállapításaim során, azt a következtetést vontam le, hogy bár hagyományában gazdag ünnep a karácsony, lépésről-lépésre tűnnek el a szokások. Ennek oka, hogy a fiatalok nem ismerik ezeket a hagyományokat és ezeknek az ismereteknek a hiányában nem fordítanak figyelmet az ünnepi szokások megőrzésére. Munkám során, arra fogok törekedni, hogy minél több fiatallal megismertessem ezeket a hagyományokat és ennek következtében újra előtérbe kerüljenek és fennmaradjanak az ismeretükben ezek a szokások. Dolgozatom nem csak öncélra született, hanem arra is hivatott, hogy röviden megismertesse a legjelentősebb, de ugyanakkor elhomályosuló hagyományokat a magyarországi románok életében. Hasznos olvasmányul szolgálhat nemzetiségi iskolák, nemzetiségi pedagógusok, néprajzkutatók, nemzetiségiek és érdeklődők számára is.

BIBLIOGRAFIE

- Csobai, Elena: Colindatul, umblatul cu steaua și cu icoana la românii din Giula, Izvorul Revistă de etnografie și folclor, Publicația Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, Giula, 1982/1
- Flueraș, Gheorghe: Cântece românești (cântece cu text și instrumentale), Editura Didactică, Budapesta, 1979
- Martin, Emilia: Colindatul la românii din Micherechi, In: Izvorul Revistă de etnografie și folclor, Publicația Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, Giula, 1985/1.
- Martin, Emilia: Sărbători calendaristice la românii din județul Bichiș, Tankönyvkiadó, Budapesta, 1987
- Martin, Emilia: Sărbătorile calendaristice ale românilor din Ungaria, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 2003
- Nagyné Martyin Emilia: Karácsony a magyarországi románoknál (Kolindálás, Turkajárás)

Valachné Hraskó Márta

TELEVÍZIÓ – MESE – KÖNYV

Balázs Kármén

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar

Reszümé

A szerző munkája során abból a két tényből kiindulva, hogy napjainkban az információs technológia robbanásszerűen fejlődik, továbbá, hogy a televízió szerepe megnövekedett a családi életben, vizsgálja ezeknek a folyamatoknak az együtt élő generációkra gyakorolt hatását. A dolgozat elsőként képet ad a mai Y generációs szülők és gyermekeik közti kapcsolatról, valamint a köztük lévő kötelék feltételezett gyengüléséről. A dolgozat ezt követően felhívja a figyelmet a modern világ „hírközlőjére”, azaz a televízióra, illetve ennek pozitív és negatív hatásaira. A dolgozat második része egyéni kutatómunkát ír le. A szerző az elméleti háttérben megfogalmazott gondolataira alapozva több módszert is alkalmaz a szülő és a gyermeke által együtt töltött idő szerepének bemutatására. Egyéni kutatómunkája során két forrásra támaszkodik: egyrészt gyermeki rajzokat vizsgál, elemez 25 gyermek munkáit felhasználva, másrészt pedig 50 fő Heves megyei óvodás gyermeket nevelő szülő körében végzett saját maga által összeállított kérdőíves felmérés eredményeit használja fel. Az eltérő módszerekkel végzett vizsgálatok eredményeit kiértékelve megállapítja, hogy a mai szülők nagy része még mindig szívesen részesíti előnyben az élszóban történő mesélést szemben a televízió által közvetítettel, s megállapítást nyert az is, hogy éppen ezért a gyermekek képzeletük segítségével még inkább át tudják élni a mesei cselekményeket.

Resume: Television – Tale – Book

The author's main goal is to examine the difference between generations and the increased usage of television in relation to the rapid evolution of IT. In the first part this dissertation aims to depict the relationship between today's Y generation parents and their children, furthermore the supposed weakening of their bond. Shortly afterwards the composition leads us to understand the role of the modern messenger, the television, and its flaws and merits. In the following part we get to know the individual research of the author regarding the importance of time spent together by parents and their children based on previously conceived thoughts and ideas. This research is leaning on the results of painting studies (25 kids), and a questionnaire form filled by 50 parents raising children attending kindergartens in Heves megye. These various studies show that the parents today are still using raising methods from the past. The research also clarifies that conventional storytelling has not yet run its course, since children can still fully live through the story using their imagination.

1. Bevezetés

Napjainkban meghatározó szerepet töltenek be az elektronikus eszközök, elengedhetetlenek a mindennapi életünkben. A mobiltelefonok, számítógépek, háztartási gépek mellett kifejezetten a televízió az, ami meghatározza a mindennapjainkat. Sokan választják inkább a digitális hírközlést, mint a régmódi papír alapú információhordozókat. A gyerekek számára viszont a felnőttek cselekedetei, tettei jelenti a példát, és ebből adódóan nem csoda, hogy a mai gyerekek már nagyon fiatal korukban sajátítják el az említett eszközök használatát.

Az információ áramlás és a szabadidő eltöltése teljesen megváltozott mostanára. Körülbelül 30 évvel ezelőtt (az 1970-es években) még az újságokkal vagy a papíralapú keresztrejtvényekkel foglalták le magukat az emberek, de ma már szinte minden korosztály kezében észrevehető a mobiltelefon, a táblagép vagy a hordozható számítógép a vonaton is. A téma sok kérdést vet fel, hiszen a mai modern világban elkerülhetetlen, hogy a gyermekek személyiségfejlődését ne határozza meg a televízió. Napjainkban egyre kevesebbet mesélnek a szülők gyermekeiknek, inkább leültetik a gyerekeket az elektronikus eszközök elé és megnézetik velük a meséket. Ez nem feltétlenül hasznos, hiszen így kevesebb a szülővel való kontaktus. A gyermekek jobban belemerülnek a vizuális tapasztalás alapján átélt mesékbe. Fantáziájukat viszont kevésbé veszik igénybe, hiszen a mese karakterei a szemük előtt vannak, nem szükséges elképzelniük a történéseket. Céloomul tűztem ki, hogy erre a kérdéskörre megtaláljam a megfelelő választ. A mai felgyorsult mindennapok, valamint az elektronikus eszközök nagyfokú beszivárgása a mindennapi életbe hatással vannak a gyermekek személyiségére, értékrendjére. Érdekes, hogy a régebbi időkben közkedvelt Magyar népmesei feldolgozások mennyire háttérbe szorultak és egyre jobban felváltja őket a mai modern, elgépiesedett mesék világa. „A vizuális nevelés szerves része az óvodai nevelés rendszerének, ami a gyermek személyiségfejlesztését szolgálja. A vizuális nevelés személyiségfejlesztő hatása megmutatkozik az értelmi képességek formálásában.”¹ (Kondacs 2006: 5) Ezeknek a meséknek sokszor nincs mögöttes tartalma vagy nevelői hatása a gyermekekre, leginkább szórakoztatás céljából nézik őket, ez által a mese egy passzív tevékenységgé válik. Ebből kiindulva szeretném megvizsgálni azt, hogy milyen hatást fejt

---

¹ Kondacs Mihályné Podmaniczky Mária: *Vizuális nevelés az óvodában*, Főiskolai jegyzet, 2006, 5. oldal

ki a gyermekben a vizuálisan látott és az auditív formában felfogott mese. Ezért kutatásom célja, hogy összehasonlítsam azoknak a gyermekeknek a rajzait, akik különböző formában ismerték meg ugyanazt a mesét. Úgy gondoltam, hogy a televízió közvetítésével megismert mese után hasonló karaktereket és mesehősöket próbálnak majd lerajzolni. Ellentétben, amikor a könyvből olvasok fel számukra meséket. Úgy gondolom, hogy ebben az esetben a képzeletükre támaszkodva, képzeletük segítségével, egyéni ötleteik alapján fogják ábrázolni a mese szereplőit. Vizsgálatomat megelőzően több hasonló kutatást tekintettem meg. Az egyik, ami nagyon eredményes és hasznos volt számomra, az Kende Anna és Illés Anikó (2011) kutatása volt. Második és harmadik osztályos hátrányos helyzetű gyermekek „ház” rajzaiból szűrték le, hogy milyen a jelen és jövő képük. A vizsgálat eredménye, hogy a gyermekek egy része nem, vagy nehezen tudja értelmezni a jövőt, a változásra, lehetőségre vonatkozó kérdéseket.² A másik vizsgálat, ami főként motivált a kutatásom elkezdéséhez, az Horváth Dezsőné (2000) nevéhez fűződik. Egy éven keresztül (1998-99. tanév) vizsgálta, hogy hogyan fejlődik egy harmadik életévét betöltő mozgássérült gyermek firkatevékenysége, illetve az egészséges kortársaik rajzaival hasonlította össze azokat. Az egészséges gyermekeket egy óvodai csoportból, míg a mozgássérült gyermekeket hátrányos helyzetűekből választotta ki. A vizsgálat eredménye, hogy nincs két egyforma mozgássérült gyermek, ugyanis egyes sérülések esetén a gyermekek rajzaihoz nem társultak verbális rajzmagyarázatok. Viszont annál a gyermeknél, ahol a beszéd zavarai is előfordultak, igen. Ennek ellenére a sokféle manipulációs tevékenység és a vizuális technikák segítségével a rajzolás közben – még a nehézségek ellenére is – a tevékenység öröme okozta a vizsgált gyermekek körében.³

2. Elméleti alapok

2.1. Óvodás gyermek személyisége és a vizuális nevelés

Az óvodáskorú gyermekek személyisége fokozatosan fejlődik, minden új ismeret meghatározza. A legismertebb meghatározás Gordon Allport

² Szegénység és kirekesztés: Kende Anna és Illés Anikó: *Hátrányos helyzetű gyerekek jelen és jövőképe*, www.esely.org/kiadvanyok/2011_4/04kende.indd.pdf, megtekintve: 2015.11.06.

³ Horváth Dezsőné: *Mozgássérült óvodások firkatevékenységének megismerése*, Magyar Pedagógia, 101. évf., 1. szám 47–62. (2000), megtekintve: 2015.10.12.

(1961, 1985)⁴ nevéhez fűződik. Szerinte a személyiség külső hatásokra kialakult belső feltételeknek és öröklött diszpozícióknak (adottságoknak) az egyénen belül kialakult olyan egyedi, egyszeri, megismételhetetlen integrációja, amely meghatározza a viszonyulást, alkalmazkodást a környezethez. Jean Piaget (1999), egy svájci-francia gyermekpszichológus kognitív elméletében az óvodáskort műveletek előtti időszaknak nevezi. Ebben az időszakban a gyerekekre még jellemző az egocentrikus világnézet, vagyis a világot saját szemszögéből szemléli, valamint a mágikus gondolkodásmód. A gyermek nehezen tudja még megkülönböztetni a valós és a képzeletbeli világot, ezért gyakran konfabulál. A gyermek az ok-okozati különbségeket nem ismeri fel, csak egy dologra tud koncentrálni⁵ (Piaget – Inhelder 1999). Az óvodáskorú gyermek életében az érzelmek fontos szerepet töltenek be, minden megnyilvánulásukat és cselekvésüket érzelmi háttérrel támaszthatjuk alá. A kisóvodás gyermek legjellemzőbb érzelme az úgynevezett funkció öröm. Érzelmeikre jellemző a labilitás és polarizáltság.⁶ A 3-6 éves gyermekek érzelmeit három csoportba tudjuk sorolni: az intellektuális érzelmek, az erkölcsi-szociális érzelmek, az esztétikai érzelmek. A gyermek rácsodálkozik és észreveszi a szépet környezetében.⁷ A számára pozitív, szép látványa motiválja őt az alkotásra, sajátkezű megvalósításra. Éppen ezért a vizuális tevékenység az, ami a legkomplexebb módon fejleszti a gyermek személyiségét, tudatának bővülését.

Az óvodai vizuális nevelés összetett, sokszínű nevelési terület, amely magába foglalja a látásnevelést, képalkotást, a plasztikai munkákat, az építést, a környezetalakítást és a műalkotásokkal való találkozásokat. Mindezeket sokoldalú megfigyelésekre, élményekre bontakoztatja ki. Elsősorban a gyermekek aktivizálásából fakadó játékos tevékenységek útján kívánják megvalósítani a fejlesztést – a gyermeki élmények és tapasztalatok rendszerére építve. Mint ahogy az előbbiekben említettem, a vizuális

---

⁴ Michael Cole – Sheila R. Cole: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó Kft, 2006

⁵ Egészségügyi jegyzetek, http://www.eujegyzet.eoldal.hu/cikkek/2---egeszsepszichologia/3_-tetel---piaget-kognitiv-fejlodeselmeletenek-2___-3___-4_-szakasa.html, megtekintve: 2015.09.29.

⁶ (4) *Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban*, <http://www.gyerekek.hu/Az-ovodaskor-jellemzoi/erzelmi-es-akarati-élet-jellemzi-ovodas-korban.html>, megtekintve: 2016.01.07.

⁷ (3) Deák Óvoda, *Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban*, http://www.deakovi.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=100:erzelmi-es-akarati-élet-jellemzi-ovodas-korban&catid=35:az-ovodai-nevelés-reszterueletei&Itemid=48, megtekintve: 2016.03.07.

nevelés személyiségfejlesztő hatása megmutatkozik az értelmi képességek formálásában, például az érzékelés gazdagítása, a látásélesség fejlődése, a valóság képekben történő reprezentálása, a tér észlelésének képessége, az emlékezet fejlesztése, illetve a képzelet formálása. „Lehetőségünk adódik, hogy gazdagítsuk a gyermek megfigyelőképességén belül a látórendszert, a képzeletét és a szókincsét. Emellett a gondolkodását, érdeklődését és tevékenységet átszövik a gondolkodás műveletei: analizál, szintetizál, különbséget tesz, észreveszi az általánost, ítéletet alkot, következtet.”⁸ (Kodacs 2006: 5-6) A problémamegoldó képességét is fejlesztheti, hiszen az alkotó-alakító tevékenységekkel és a szabadban végzett játékokkal (például a homokvárépítésnél) folyamatosan küszöböli ki a felmerülő akadályokat.

2.2. Mesék hatása a gyermek személyiségére

A fejlődéslélektant kutató szakemberek egyértelműen megfogalmazták, hogy a mesék rendkívül fontosak a mentális, érzelmi és értelmi fejlődésükben, illetve a gyermeki fantázia alakulásában.⁹ (Szilágyi 2007) „A mese rendkívüli hatással bír a gyermek személyiségfejlődésére, hiszen hallgatása során képzelete, a világról alkotott képe fejlődik, illetve félelmei leküzdésében is segít neki. Emellett a mese egy egészséges értékrendszer kialakítására, ezen belül főként a tiszteletre, a szeretetre, a kitartásra és saját maguk elfogadására sarkallja őket.”¹⁰ (Kádár 2013: 17) A valóság és a fantázia tudatos összekapcsolása felnőttként abban segíti őket, hogy képesek megvalósítani céljaikat, vágyaikat, az előttük álló akadályokkal való harcban győzedelmeskedhetnek, akár a mesék hősei. Vegyük például a Charles Perrault francia meseírótól származó Hamupipőke című mesét, ahol a hányatott sorsú árva boszorkány nagynénje segítségével eljut a háromnapos királyi bálra. „A harmadik napon menekülés közben elhagyta az egyik üvegcipőt, amely a királyfi kezébe került. Országjárásra indult és személyesen próbálta fel minden hajadon lábára a cipőt, de az csak

⁸ Kodacs Mihályné Podmaniczky Mária: *Vizuális nevelés az óvodában*, Főiskolai jegyzet, 2006, 5-6. oldal

⁹ Szilágyi Mária: *A mese szerepe az anyanyelvi nevelésben*
http://www.tanszertar.hu/eken/seged/2007_03_pdf/szm_0703.pdf, megtekintve: 2015.09.14.

¹⁰ Kádár Annamária: *Mesepszichológia*, Kulcslyuk Kiadó, 2013, 17. oldal

Hamupipőkére illett, így elvette feleségül.”¹¹ Vagy a minden gyermek által ismert Benedek Elek tréfás állatmeséi közül a Kacor király című mesét, ahol a lusta, semmirekellő, ám furfangos önjelölt király macska rászedi az erdőben élő állatokat. Sok olyan mese is van, amiben brutalitást, kegyetlenséget fogalmaznak meg. Ez esetleg agresszív reakciót is kiválthat a gyermekből. Ilyen például, a sokak által kedvelt Grimm mesék közül a Piroska és a farkas vagy az elkergetett, hasznavehetetlen állatokról szóló Brémai muzikusok című mese.

Az óvodáskorú gyermek elsősorban a tapasztalás útján, illetve a felnőttek által közvetített ismeretekből szerzi tudását és élményeit. Épp ezért nagyon fontos, hogy rengeteg időt töltsenek el a szabadban és természetesen a felnőttek társaságában, hiszen így könnyedén tanulnak. Tekintve rohanó világunkat, ez nem minden esetben lehetséges. Az elektronikus eszközök behálózák életünket, megkönnyítik mindennapjainkat, így akarva-akaratlanul a gyermek életében is fontos szerepet töltenek be. Sok gyermek csak ezeken az eszközökön keresztül találkozik a mesék világával, élményeiket egyedül élhetik át és kérdéseik ez által megválaszolatlanok maradhatnak. A következőkben a felnőttek felolvasásában átélt történetek és a televízió által közvetített mesei hatásokra térek ki, amik a gyermek személyiségét nagyban befolyásolhatják.

Még negyven évvel ezelőtt a gyermekek nagy része együtt nézte az esti mesét a televízióban, ahol abban az időben még csak egy csatorna volt. Miután a mesének vége lett, a szülő olvasott gyermekének egy-két történetet az otthon tartott könyvekből. A szülő-gyermek kapcsolat meghatározó része a személyes kapcsolat az egyes tevékenységek alatt. Nagyon sok szülő mesél a mai napig fejből, általa kitalált meséket vagy a gyermek születése előtti történeteket idézik fel. Manapság egyre kevesebb idő jut az embereknek arra, hogy leüljenek beszélgetni egymással, vagy együtt étkezzenek a családjukkal a rohanó napirendjük miatt. Ez a változás jelentős hatással van a szülő-gyermek kapcsolatokra. De elengedhetetlen a szülő és a gyermek minőségi időtöltése, a mesehallgatás és az életvitelük normális kialakítása a gyermek jó ütemben való fejlődése érdekében. „Van egy mozgalom, ami konkrétan a mai világunk változásaival foglalkozik. Ennek fő pontjai például: „A lassú, minőségi élet” (Slow Life); „Utazz lassan!” (Slow Travel); „Élhető város” (Slow City); „Nevelj lassan!” (Slow

---

¹¹ (5) Hamupipőke (mese), [https://hu.wikipedia.org/wiki/Hamupip%C5%91ke_\(mese\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Hamupip%C5%91ke_(mese)), megtekintve: 2015.10.07.

parenting).”¹² (Kádár 2013: 103-105) Az utóbbi mozgalom kifejezetten az értékes szülő-gyermek kapcsolatra fekteti a hangsúlyt. Arra, hogy a szülőnek legyen ideje gyermeke élményeit meghallgatni, mesélni neki vagy félelmei, szorongásai felismerésére. A gyermek fő tevékenysége ebben a korban legyen a játék, a mese, ne pedig más irányú tevékenység, délutáni különóra. A közelmúlt történéseit, eseményeit (akár negatív, akár pozitív) a játék segítségével tudják kiadni magukból. A mozgalom nagy figyelmet fordít a szülők túlhajszoltságának csökkentésére és az alapgondolata a korai versenyztetés, siettetés elleni tiltakozás. A gyermeknek önállóan is fel kell fedeznie a világot és benne önmagát, ehhez pedig szüksége van szabad játékokra, mesére és a céltalanul történő tevékenykedésre is. Kádár Annamária könyvéből idézem a következő sorokat, amik ezt a problémát rendkívül jól átfogják: „Jó volna, ha mindannyian olyan országban élnénk, ahol van idő mesét mondani, mesét hallgatni és szabadon játszani. Számos tanulmány mutatott rá arra, hogy a túl sok szervezett program, az elektronikus játékok, illetve a közösségi média együttesen visszaszorítják a szabad játék mennyiségét a mai gyerekek életében.”¹³ (Kádár 2013: 105) Szintén ebben a könyvben bukkantam rá az „Egyperces mesék”¹⁴ (Kádár 2013) című könyvre, ami túl sok pozitív dolgot nem tartogatott. Az internet segítségével megkerestem a könyvben szereplő meséket, ami valóban csak egy percig tart, nem mellesleg az eredeti, hosszú mesék rövidített másai, az úgynevezett „instant” mesék. Számos szülőtől kérdeztem, hogy mi a véleményük erről a könyvről. A könyvet pártoló szülők hasznosnak tartották, hiszen tudtak mesélni gyermekeiknek akár három-négy történetet is. A mai világban rengeteget dolgoznak a szülők és kevés idejük marad gyermekeiknek mesélni a nap bármely részében. Pedig ezek a lerövidített mesék nagyon sok kérdést hagyhatnak a gyermekekben, míg a hosszú történetekből minden kérdésükre megkaphatják a választ. Emellett a megszokott csattanó és tanulság is kimarad ezekből a mesékből, így az elvárt nevelő hatása elmarad. A legrosszabb a gyermek számára, ha nem foglalkoznak vele és csak kötelességképpen mesélnek neki. Nincs értelme mesét olvasni, ha kedvtelenül, unottan, sietve teszi ezt a felnőtt, ugyanis a mese csak akkor éri el a hatását, ha azt élvezettel, lassan és a gyermek kérdéseit megválaszolva teszik. A mesekönyveket a gyermek szinte minden tevékenységhez fel tudja használni és ez által az életükben

¹² Kádár Annamária: *Mesepszichológia*, Kulcslyuk Kiadó, 2013, 103-105. oldal

¹³ Kádár Annamária: *Mesepszichológia*, Kulcslyuk Kiadó, 2013, 105. oldal

¹⁴ Uo.

meghatározó szerepet töltenek be. Például a szabad játék során a Leporelló könyvek segítségével építhetnek, az énektevékenységeknél egy-egy kép felidézheti bennük a tanult dalokat. Az irodalmi tevékenységet tekintve, olvasás közben a gyermek elképzeli az adott történetet, ami szintén segíti képzelete alakulását, fantáziája beindítását. Emellett motivációs eszközként is jól szolgálhat a testnevelés foglalkozás vagy a vizuális tevékenység előtt. A külső világ tevékeny megismerésénél olyan jelenségeket is megfigyelhetnek bennük, amiket a környezetükben csak ritkán vagy egyáltalán nem tudnak megtapasztalni. Ezek mind a gyermek sokoldalú fejlesztését szolgálják és segítik elő.

„A televízió, tehát – ahogy mondják a kutatók – csökkenti a vigilanciát, a gyermeknek azt a képességét, hogy tartósan egyetlen feladatra koncentráljanak. Azt is mondják, hogy a gyors ritmusú képek, a speciális effektek akadályozzák a tanulási habitus kibontakozását, vagyis a gyerek, aki óvodáskora táján sokat néz televíziót, iskoláskorra nem tudja mentális erejét tanulási helyzetbe hozni. Amikor az óvodás tévézik, általában képtelen arra, hogy kövesse a képernyőn látható eseményeket, és valójában nem is érti, hogy mi történik a műsorban.”¹⁵ (Ranschburg 2006: 63) Más kutatások azt mutatták ki, hogy a rendszeres televízió nézés nagymértékben negatív hatással bír a gyermek intelligenciájának fejlődésében, emellett a hiperaktivitás, a kóros elhízás és az agresszív viselkedés kiváltó oka is lehet.¹⁶ Jerry Mander – egy amerikai származású aktivista és író – 1977-ben írt *Négy érv a televízió megszüntetése mellett* (Four Arguments for the Elimination of Television) című könyvében nem csak a televízió képi tartalmát tekinti haszontalannak, de azt a hatást is, amit a televízió az emberi lélekre és testére gyakorol.¹⁷ (Ranschburg 2006) Véleménye szerint a mai világunk egyre mesterségesebb és teljesen elválaszt minket a természetes környezetünkről. Manapság egyre kevesebb kisgyermekes szülő megy el gyermekével a játszótérre szabadidejében, mondván, hogy nincs elég idejük erre. Így inkább leültetik gyermeküket otthon a tévékészülék által sugárzott mesecsatornák elé, vagy bekapcsolnak nekik egy mesét a számítógép segítségével. Ranschburg Jenő (2006) könyvében azt fogalmazta meg, hogy a televíziózás lényegéből adódóan nem romboló hatású a gyermek

---

¹⁵ Ranschburg Jenő: *Áldás vagy átok? (Gyermekek a képernyő előtt)*, Saxum kiadó Bt., 2006

¹⁶ (7) Lurkóvilág, A tévézés hatása a gyermekekre, 2014,

http://www.mesedoktor.hu/gyogyito_mesedoktorok/7/A-tevezes-hatasa-a-gyerekekre, megtekintve: 2016.09.14.

¹⁷ Ranschburg Jenő: *Áldás vagy átok? (Gyermekek a képernyő előtt)* Saxum kiadó Bt., 2006, 63. oldal

személyiségfejlődésére. Ha az adott műsor megfelel a gyermek életkorának és mennyisége arányos a többi tevékenységével, akkor nagyon hasznos lehet a vele járó tanulás és szórakozás. Véleménye szerint három olyan tényező van, ami a gyermekműsorok sikerességét szolgálja. Az első tényező a humor, ugyanis a gyermek számára szórakoztató, ha a műsor szereplői esetlenek, bohókásak vagy balszerencsések, mint például a Frédi és Bényi című mese szereplői. Így könnyebb nekik a múltbeli cselekedeteiken is nevetni. A második tényező a ráismerés, mivel akkor vonzó számára egy mese, ha ráismer azokra a történésekre, szabályokra és kapcsolatokra, amelyek mentén játéktevékenysége zajlik. Ilyen például még az idősebb korosztály által is ismert bumfordi, esetlen egyfejű sárkány, Süsü, aki mindig jót akar a másiknak, de külsejéből kiindulva folyton félreértik. A harmadik tényező a történések mozgalmassága, mivel a 3-6 éves gyermekek életkori sajátosságából kiindulva figyelmét maximum 5-10 percig lehet huzamosabb ideig lekötni. Fontos, hogy ehhez megfelelő ritmusra, élénk színekre és mozgalmas történéssorra van szükség, de nem agresszivitásra és erőszakra. „Megállapították azt is, hogy azok az óvodáskorú gyerekek, akik átlagosan napi egy-másfél órát tévéznek, és ilyenkor a televízió meséit, játékos, ismeretekben gazdag adásait részesítik előnyben, intellektuálisan jobban fejlődnek, mint azok, akik egyáltalán nem néznek televíziót, vagy ha mégis: naponta négy-öt órán keresztül csüngenek a Cartoon Network harsány, kíméletlenül szórakoztatásra törekvő rajzfilmjein.”¹⁸ (Ranschburg 2006: 65) Emellett ha a gyermek kizárólag csak a Cartoon Network csatorna adását nézi, a vizsgálatok szerint jóval több agresszivitással találkozik, mintha a felnőtteknek szóló adásokat nézné a televízióban. Napjainkban az MTV2 és a Duna Televízió közszolgálati csatornákon szórakozhatnak a legkisebbek is. Ugyanis még a harminc évvel ezelőtt játszott Mátyás királyról szóló meséket, a Magyar népmeséket, illetve ezek különböző feldolgozásait is láthatják a gyermekek. Ilyen például a Simsala Grimm német televíziós rajzfilmsorozat, ami a Grimm testvérek legszebb meséit mutatja be a két főhősön keresztül.¹⁹ Így a gyermekek a modern technológia segítségével, a jól ismert, tanulságokat megfogalmazó mesékkel is találkozhatnak. Illetve ezek nézésével

¹⁸ Ranschburg Jenő: *Áldás vagy átok? (Gyermekek a képernyő előtt)* Saxum kiadó Bt., 2006, 65. oldal

¹⁹ (8)Mesekukac, Simsala grimm meséi, <http://mesekukac.hu/simsala-grimm-mesei-rajzfilm/>, megtekintve: 2016.03.31.

megismerkedhetnek a másokon való önzetlen segítséggel és a problémák egyszerű, furfangos megoldására is kapnak példát.

2.3 *A generációk közötti különbség*

A történelemfilozófiában Alvin és Heidi Toffler (1980-ban publikált a *The Third Wave* című könyvében) – amerikai író és futurista házaspár – népszerű elmélete szerint először a halász-, vadász-, gyűjtögető társadalom; majd a földművelő társadalom; utána az ipari társadalom; és végül az információs társadalom alakult ki. Az információs társadalom fogalmát többen próbálták meghatározni, de a legtöbben azzal értnek egyet, hogy egy átalakulásról van szó, ami körülbelül az 1970-es évektől napjainkig tart és megváltoztatja a társadalom alapvető működésének módját.²⁰

A generációk közötti különbség mostanság nagyon látványossá vált. „Az X generációs szülő (38-40-50 éves) már részese az információs technológia robbanásszerű fejlődésének. Egyre kevesebb időt tölt el családjával, elmaradnak a közös társasjátékozások és beszélgetések, mert rengeteget dolgozik.”²¹ (Tari 2011: 16) Az Y generációs szülők is lehetnek – a mai harminchoz közeledő vagy kora harmincévesekről így ír Tari Annamária: „Nekik már a számítógépes világ és az internet olyan természetes, mint a lélegzetvétel. Nagyon sokat tudnak a digitális világról, többet, mint a szüleik, idősebb főnökeik.”²² (Tari 2011: 15) A mostani óvodásokat nevelő szülők nagy része az „Y generáció” (az 1982-es évek után születettek). Ők egy új típusú nemzedékhez tartoznak, amelynek kialakulásában a technológia száguldó fejlődése rendkívül fontos szerepet játszott. Míg gyermekeik a szakirodalom besorolása alapján a digitális generáció tagjai. Nevezetesen, a Z generáció (1995 után születettek) és az alfa (2005 után születettek). Számukra természetesen a digitális eszközök használatai nap mint nap. Azonban ezek a készülékek komoly viselkedési és személyiségbeli módosulásokat indítanak el bennük.²³ (Tari 2010, 2011) Manapság a szülők jóval többet költenek gyermekeik boldogságára, mint a régebbi időkben. Szinte minden gyermeknek már van otthon táblagépe

---

²⁰ (6) Információs társadalom (fogalom),

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Inform%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1rsadalom_\(fogalom\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Inform%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1rsadalom_(fogalom)), megtekintve: 2016. 01.09.)

²¹ Tari Annamária: *Z generáció (Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban)*, Tericum Kiadó, 2011, 15. oldal

²² Uo. 16. oldal

²³ Uo.

vagy laptopja, amin a mesék és online játékok elérhetővé válnak számára. Sokan ezekkel, az elektronikus eszközökkel szeretnék gyermekük boldogságát megvásárolni. Reménykednek benne, hogy azzal, hogy megveszik gyermeküknek az eszközöket, minden rendben lesz majd és gyakran figyelmen kívül hagyják a gyermek szociális szükségleteit – családi beszélgetések és közös programok fontosságát. „Nemcsak a szokásos generációs ellentétéről van már szó, hanem arról is, hogy a családi nevelésben és az oktatásban harmonikusan kell kezelni az információs kor és a technológiai fejlődés következtében előállt változásokat.”²⁴ (Tari 2011: 17) A mai gyermekeknek teljesen másak az igényük, mint a 20-30 évvel ezelőttieknek. Napjainkban egyre kisebb a mozgásigényük, de mégis szükségük van a mozgalmasságra. A mesében zajló történések belső mozgáslehetőséget nyújtanak az óvodás gyermekeknek, illetve beindítja fantáziájukat, képzelőerejüket, ami pedig lehetővé teszi a kreativitás fejlesztését. Egyre jobban leköti őket a televízióban látott mesék, mint amit a mesekönyvekből olvasnak fel nekik. Természetesen itt is vannak kivételek, a rengeteg illusztrációval ellátott mesekönyvek talán jobban lefoglalják a gyermekeket. „Ettől függetlenül, ha a könyv, amelyből mesélünk nincs tele illusztrációkkal, a fantáziát belső mozgásra készíti, így jobban fejleszti az érzelmek megélésének képességét, a megítélőképességet, a bátorságot és az odaadást, mint ha kész sablont kap a gyermek, amelyhez belső képeit le kell nyesegetnie, hogy illeszkedjen a kész mintába.”²⁵ (Sághy, 2013) Viszont minden gyermeknek szüksége van a jó mesékből felolvasott karakterekre, jellemvonásokra és kifejezésekre, amik segítenek neki megismerni a mindenkori világot. Ezért is jobb a meséket a szülőtől hallani, mint a televíziótól. Ha a történet közben a gyermek nem ért valamit, vagy lemaradt egy jelenetről, megkérheti a felnőttet, hogy ismétlje meg még egyszer azt, vagy magyarázza el a számára nem világos cselekvéssort. A kisgyermek társa a kalandokban, az izgalomban és a boldogságban az a felnőtt, aki felolvassa a mesét. Míg a televízió által közvetített rajzfilmeket nem lehet csak úgy megállítani, kérdés ellenére sem ismétli vagy változtatja meg a kifejezéseket, hogy a gyermek számára érthető és feldolgozhatóvá váljon. „László Miklós és Kósa Éva egy tanulmányában (A média hatása a gyermekekre és a fiatalokra, 2009),

²⁴ Tari Annamária: *Z generáció (Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban)*, Tericum Kiadó, 2011, 17. oldal

²⁵ Sághy Zsuzsanna: *Gyermeknevelés, „Miért fontos a mese a gyerekeknek?”*, 2013.04.11., http://anyamento.hu/gyermekneveles/a_mese_fontossaga_a_gyerekek_eletemben/, megtekintve: 2016.01.14.

foglalkozik a televízió és az internet hatásaival. A gyermekkort elemezve arra a megállapításra jutottaknak, hogy a „rég” és a „mai” gyerekek fejlődésében az egyik legfontosabb különbség az, hogy milyen csatornán keresztül ismerik meg a világot. A tömegkommunikáció elterjedése előtti időkben a fizikai és társas világ működését egy gyerek szinte csak személyes tapasztalatokon keresztül szerezhette, hiszen a felnőttek mindennapi tevékenységének részesei voltak. Viszont a XIX. század végétől egy olyan korszak következett, melyben a meghatározó elem az írásbeliség és az iskoláztatás volt. A gyermek tanulási csatornája továbbra is személyes maradt, de már kiegészült az olvasással, amelyből ismereteket szerzett, és fokozatosan lépett be a felnőttek világába. Az előhangon elmesélt történetek és mesék, melyeket aztán olvashatott is, a felnőttek által működtetett szűrőn keresztül érkeztek.”²⁶ (Tari 2011: 81)

3. Vizsgálatok

3.1. Vizsgálat célja, hipotézisek

Kutatásom célja, hogy olyan információkat gyűjtsék, amely révén pontos ismeretekhez juthatok a mai gyermekek televíziós és mesehallgatási szokásaival kapcsolatban, illetve hogy mennyi időt töltenek szüleikkel mesenézés vagy hallgatás céljából. A szakirodalmak alapján a modern, televíziós mesék a népszerűbbek, az információs társadalmunk miatt. Ezért sokszor a gyermekek egyedül vagy kortársaikkal nézik ezeket, szüleik idő vagy érdekltség hiánya miatt kimaradnak belőle.

Ez alapján a következő hipotéziseket állítottam fel:

Az első feltételezésem, hogy a szülő-gyermek tévénézési és olvasási szokásai, ebből adódó generációs különbségek jelentősek, illetve gyengülő kontaktus jellemzi kapcsolatukat.

A második feltételezésem szerint, a televízió szerepének növekedése befolyásolja a mai óvodás korú gyermekek fejlődését, kreativitását, amely már megmutatkozik a mesenézési, hallgatási szokásaikban. A régebbi időkben közkedvelt Magyar népmesei feldolgozások jelentősen a háttérbe szorultak és felváltotta őket a mai modern, elgépiesedett mesék világa.

---

²⁶ Tari Annamária: *Z generáció (Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban)* Tericum Kiadó, 2011, 81. oldal

3.2. Minta és módszer

A feltételezéseim igazolására vagy cáfolására két vizsgálatot végeztem. Az első egy kérdőíves felmérés (2015 szeptemberétől 2016 márciusáig), a válaszolók anonimitását és önkéntességét biztosítva, elektronikus kérdőív formájában (Google Drive). Ebben a kérdőívben 22 darab kérdést (1. melléklet) fogalmaztam meg. Elsősorban a Heves megyei szülők köréből érkezett vissza válasz. Ennek tematikája főként a jelenkori szülőkhöz szólt. Ezáltal lehetőségem nyílt felmérni meseátadási szokásaikat, amivel megválaszolhatom a dolgozatomban felmerülő kérdéseket. 50 darab választ kaptam, főként a Heves megyei szülők köréből. Köztük nem volt hátrányos helyzetű, átlagos életkörülmények között élő családok szokásait szerettem volna felmérni.

A másik módszer, amit alkalmaztam, a gyermek rajzok vizsgálatának módszere volt. Ezt a szarvasi Gyakorlóintézményben végeztem, az 5-6 éves gyermekek körében. A csoport 25 főből áll, így 13 fiú és 12 lány rajzolta le a legkedvesebb jelenetét. Hiszen ez az a korosztály, amikor a gyermekek már a képalkotás vágya miatt tevékenykednek, Rhoda Kellogg amerikai kutatónő, 1967-es vizsgálata szerint. Gyakorlatom során végeztem el a felmérést. Célomul tűztem ki, hogy megfigyeljem a különbséget a hallott és a látott mese ábrázolása közt. Ezért egy általam választott Magyar Népmesét olvastam fel és néztem meg velük különböző napokon.

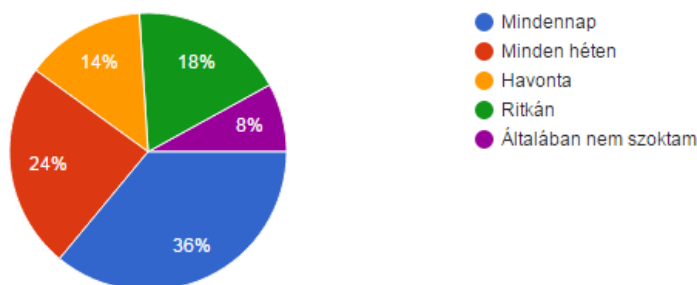
3.3. Eredmények

3.3.1. Kérdőíves vizsgálat eredményei

Első hipotézisem szerint, a generációk közötti, mind televíziózási és olvasási szokásaik közötti különbség mára már igen jelentős. A digitális eszközök átszövik az emberek mindennapjait, ellenben az előző generációkkal. Valamint a gyermekek kevesebb időt töltenek el szüleikkel, hiszen a mostani generációs szülők élete sokkal mozgalmasabb, mint az előtük lévőknek. Ezáltal kevesebb a szabadidejük és a megnövekedett teendők hatására a felnőttek kevesebb időt tudnak fordítani rájuk. Úgy gondoltam, hogy így bizonyos mértékben a szülő-gyermek kapcsolat meggyengült. Szerettem volna megvizsgálni, hogy a mai szülők milyen példát mutatnak gyermekeiknek, illetve, hogy a modern családok összetétele hogyan néznek ki. A következő kérdésekből ezekre a feltételezéseimre kaptam választ.

A második kérdés a válaszadók olvasásának rendszerességét mutatja.

Ön milyen rendszeresen olvas? (50 válasz)

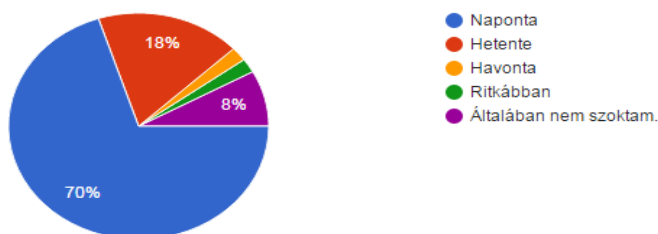

1. ábra: Olvasás rendszeressége

Első felvetésemet igazolva, az 1. ábrán jól látható, hogy a megkérdezettek mindössze 36%-a olvas mindennap. Viszont a válaszadók 24%-a minden héten, 18%-a ritkán, 14%-a havonta és 8%-a általában nem szokott olvasni. Mivel a szakirodalmak szerint a digitális hírközlés az elterjedtebb napjainkban, célszerűnek találtam megvizsgálni, hogy ha olvasnak vagy tájékozódnak a modern szülők, azt hol teszik. A szülők 70%-a digitális eszközön teszi, azaz 48% televíziót néz és 22% számítógépen tájékozódik. A szavazók 30%-a pedig újságokat olvasnak.

A kilencedik kérdésnél arra kaptam választ, hogy a mai szülők milyen rendszerességgel olvasnak fel meséket gyermekeiknek.

Milyen rendszerességgel olvas gyermekének? (50 válasz)

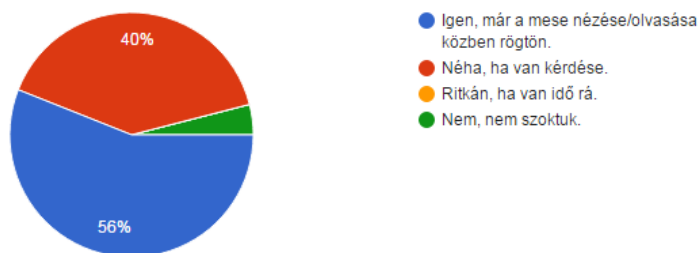
2. ábra: Az olvasás rendszeressége

Arra számítottam kezdetben, hogy jóval kevesebb lesz a gyermekeiknek mindennap olvasók száma, hiszen a szakirodalomban leírtak szerint az Y

generáció tagjainak a karrier és a siker a legfontosabb. Viszont jó érzés volt látni, hogy a válaszadók 70%-a még mindennap, rendszeresen mesél gyermekének. További 18% hetente legalább és 2-2% pedig havonta vagy ritkábban tölti ezzel idejét. Ez már nem a legjobb, hiszen a gyermeknek rendszeresen szüksége van az ilyen jellegű időtöltésre is. Nemcsak a szülőkkel való kapcsolatukat befolyásolja, hanem a kreativitásuk és fantáziájuk fejlődését is elősegíti. Ezáltal a belső feszültségüket, szorongásukat újra átélhetik és kiadhatják magukból a mese szereplőivel való azonosulásuk közben. Szintén örömmel láttam egy másik ábrán, hogy a válaszadók 92%-a még mindig a hagyományos mesekönyveket választja. (2. ábra)

A tizenegyedik kérdésből megtudtam, hogy mennyire rendszeresen beszélnek meg a szülők a mese cselekményét.

A mesében történeteket megbeszéli gyermekével? (50 válasz)

3. ábra: A cselekmény megbeszélése

Hiszen a mesélés után a legfontosabb dolog, hogy ha a gyermekben felmerülnek esetleg kérdések, azokat válaszoljuk meg. Ha szeretné, hogy megismételjünk bizonyos részeket a meséből, tegyük meg, mert a mesében olyasmire lelt, ami a lelki fejlődésében segíti.²⁷ (Dormszky 2012) A válaszadók 56%-a azonnal megbeszéli, 40%-a csak néha, ha a gyermek feltette kérdését. Ez a két válasz célszerű, hiszen az sem jó, ha túl sokat kérdezzük a gyermektől. „Ha a gyerekben felmerül valamilyen gondolat, kérdés, beszéljük meg vele, de mi ne kérdezzünk a meséről, mert ezzel szertefoszlik a varázslat.”²⁸ (Dormszky 2012) Senki nem szavazott a ritkán

²⁷ Dormszky Zsófia, *A kreativitást is fejleszti a mese*, 2012,

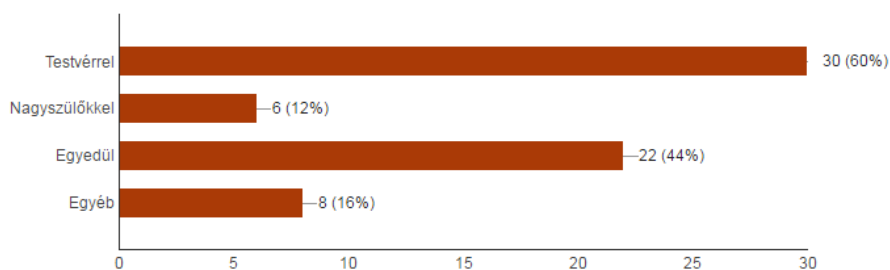
<http://www.meselmindennap.hu/a-kreativitast-is-fejleszti-a-mese>, megtekintve: 2016.03.30.

²⁸ Uo.

válaszra, így nem feltételezhető, hogy az időhiány miatt maradnának felmerülő kérdések a gyermekekben. A válaszadók 4%-a nem szokta megbeszélni a történeteket, ami esetleges szorongást vagy félelem érzetet kelthet a gyermekekben. (3. ábra)

A tizenhetedik kérdés az volt, hogy ha nem a szüleivel, akkor kivel nézi a gyermek a televíziót.

Ha nem Önnel, kivel nézi azokat? (50 válasz)

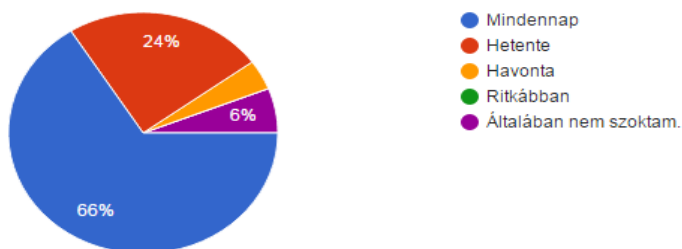

4. ábra: Televíziózási szokásuk

Mint említettem manapság egyre nagyobb a szülőkön a nyomás, és hajlamosak ezt a digitális eszközt elektronikus dadusként használni. Ezáltal nem meglepő, hogy a megkérdezettek 44%-a az egyedül tévézést választotta. Az utóbbi évtizedekben átalakultak a családrendszerek is, így már nem jellemző minden háztartásra, hogy akár több generáció is együtt él. Ebből adódóan nem meglepő, hogy mindössze 12%-ot ért el a nagyszülőkkel való televíziózás. További 16%-a válaszolta azt, hogy egyéb személyjel töltik ezt az időt gyermekeik. A legtöbb válasz a testvérral való televíziózásra érkezett, a szavazók 60%-ának gyermekei közösen nézik a műsorokat. Ez akkor hasznos, ha a testvér idősebb, tapasztaltabb és egymás közt meg tudják beszélni a történéseket. (4. ábra)

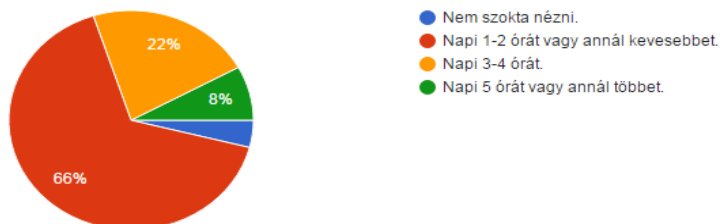
A tizenkettedik, tizenharmadik és a tizennegyedik kérdés a felnőttek televíziózási szokásait méri fel.

Ön milyen gyakran néz televíziót? (50 válasz)

5. ábra: Szülők a televízió előtt

Mennyi időt tölt el gyermeke a televízió nézésével? (50 válasz)

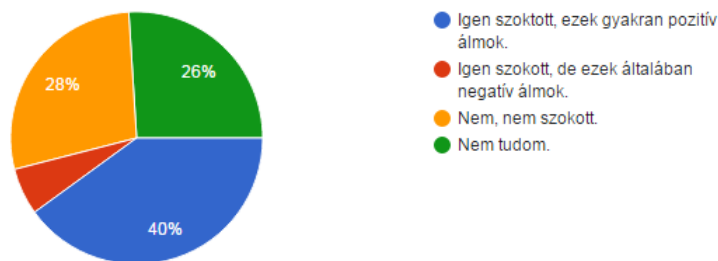

6. ábra: Gyermekek a képernyő előtt

Feltételeztem, hogy a televízió szerepének növekedése befolyásolja a mai gyermekek személyiség fejlődését, illetve ez az eszköz már a szinte természetes számukra. Aminek természetesen jó és rossz oldala is lehet. A következő pár kérdésből, erre a feltételezésemre kaptam válaszokat. Kérdőívem tizenegyedik és tizenkettedik kérdése a felnőttek televíziózási szokásait méri fel. A kitöltők legnagyobb része, 64,5%-a szórakozás és tájékozódás céljából egyaránt veszi igénybe, ami nem meglepő az információs világban. Ezen kívül még lényeges az is, hogy milyen gyakran töltik szabadidejüket a televízió nézésével a szülők. A válaszolók 66%-a mindennap, 24%-a hetente. Ezek a számok addig nem jelentenek bajt, amíg a gyermeküktől nem vonják meg idejüket vagy pedig közösen nézik. (5-6. ábra)

A tizennyolcadik kérdés a látott mesék hatásait mutatja be, vagyis azt, hogy a gyermek szokott-e álmodni azzal, amit látott benne.

Gyermeke szokott a mesékben történetekkel álmodni? (50 válasz)

7. ábra: Álmok, a mesékkel kapcsolatban

Mivel a mesék az óvodás korú gyermek számára a valóságot mutatják, ezért az sem mindegy milyen típusút néz. Ezek a mesék lehetnek pozitív és negatív hatást keltőek is egyaránt. Örömmel láttam, hogy a válaszadók 40%-ának gyermeke pozitív álmokat él át a cselekmény után. Sajnos vannak olyan gyermekek is, akik számára egy-egy animáció vagy a benne szereplő negatív személyek (például vén boszorkány vagy hétfejű sárkány) ijesztő, szorongást keltő lehet, ezért álmaiban is „rosszként” jelennek meg. Ez elkerülhetetlen, viszont szerencsére csak a szavazók 6%-át érintette. Ami váratlanul ért az, hogy a szavazók 26%-a nem tudja, hogy szokott-e ezekkel álmodni a gyermeke. Általában egy óvodás gyermek beszámol szüleinek ezekről a történetekről, elmeséli mi történt és azt is, hogyan menekült meg belőle. Az, hogy egy gyermek nem álmodik, – ami kérdőívemben 28%-ot ért el – véleményem szerint helytelen. „Ugyanis a leginkább elfogadott elméletek szerint az álom segít feldolgozni azt a rengeteg információt, amivel napközben találkozunk, csökkenti a szorongást, és ezen keresztül biztosítja a pihenést és a nyugalmat, valamint gyermekeknél hozzájárul az agy fejlődéséhez és az érzelemszabályozás megtanulásához”.²⁹ (Vizinger 2013) (7. ábra)

Második hipotézisem szerint, a televízió szerepének növekedése befolyásolja a mai gyermekek személyiség fejlődését. Úgy gondoltam, hogy ez az eszköz már a szinte természetes számukra. Aminek természetesen jó és rossz oldala is lehet. Valamint hogy a régi, tanulságokat is megfogalmazó Magyar Népmesék háttérbe szorultak a korszerű és rendkívül népszerű

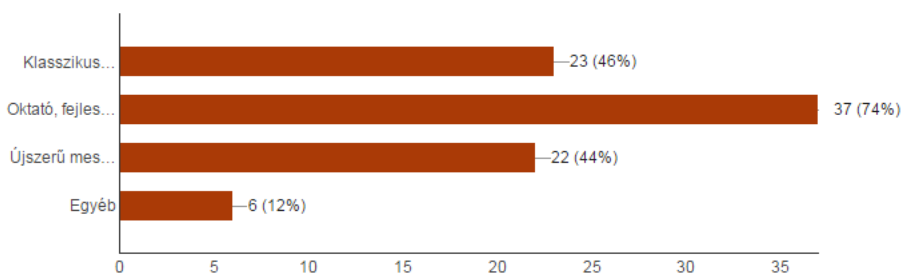
²⁹ Vizinger Böbe: „*Anyá, rosszat álmodtam!*” – *Mindent a gyerekkori álmokról*, 2013., <http://www.nlcafe.hu/baba/20131212/mindent-a-gyerekkori-almokrol/>, megtekintve: 2016.03.31.

animációs mesék miatt. Ezek a mesék számos előnnyel és hátránnyal is járhatnak. Feltételeztem, hogy sok gyermekből vált ki agresszív reakciót. Szerettem volna megvizsgálni, hogy a gyermekek, milyen meséket néznek manapság és azt, hogy ezeknek van-e valamilyen pozitív vagy negatív hatása. A következő pár kérdésből ez kiderült.

A tizenötödik kérdés feltárja, hogy ha már szabadidejüket ott töltik a gyermekek, milyen műsorokat néznek.

Milyen típusú meséket néz gyermeke? (50 válasz)

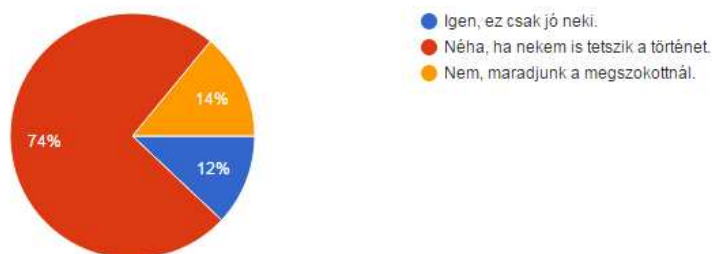
8. ábra: Mesetípusok

Azt feltételeztem, hogy manapság az újszerű mesecsatornák által játszott mesék a népszerűbbek, ellenben a régimódi, tanulságokat megfogalmazó Magyar Népmesék című mesesorozattal és az egyéb klasszikus mesékkal. Viszonylag kevesebb százalékot ért el, 44%-ot, míg a klasszikus mesék 46%-ot. Amire nem számítottam, hogy a legtöbb százalékot az oktató, fejlesztő mesék érik el, összesen 74%-ot. Úgy gondoltam ezek talán a fiatalabbak körében népszerűbbek, mivel rövidebbek a rajzfilmeknél. A további 12%-ot az egyéb típusú mesék érték el. (8. ábra)

Az előző kérdéshez kapcsolódóan a huszadik kérdésben megfogalmazottak alapján, lényeges, hogy a felnőtt, hogyan reagál ezekre az igényekre.

Ön engedi, hogy megnézze gyermeke a kortársak által említett meséket?

(50 válasz)

9. ábra: Mesék engedélyezése vagy korlátozása

Szülőként, kötelességük felülvizsgálni, hogy milyen műsorokat néz gyermekük. Ezáltal nem meglepő, hogy a legtöbb válasz, összesen 74%, csak akkor engedi meg nekik, ha számára is kedves a történet. Ha viszont nagyon érdekli a kicsit, és ennek ellenére sem nézheti meg azt, romboló hatása is lehet (14%). A maradék 12% viszont minden esetben megengedi, ami szintén nem a legszerencsésebb választás. (9. ábra)

3.3.2. A kutatáshoz választott mese változatos formában való bemutatása

A szakdolgozatomban kijelölt téma igazolásához szükségesnek éreztem egy átfogó vizsgálat lefolytatását, amely főként az 5-6 éves gyermekek körét érintette. Hiszen ez az a korosztály, amikor a gyermekek már a képalkotás vágya miatt tevékenykednek, Rhoda Kellogg (1967), amerikai kutató vizsgálata szerint. „Munkásságát Kárpáti Andrea tanulmányosorozata alapján ismerhetjük.” (Kondacs 2006) Vizsgálatomat 2015. október 14-15-ei időpontban hajtottam végre, ez idő alatt töltöttem az aktuális félévi gyakorlatomat a főiskola által kijelölt Gyakorlóintézményben. Céломul tűztem ki, hogy megfigyeljem a különbséget a hallott és a látott mese ábrázolása közt. Ezért egy általam választott Magyar Népmesét olvastam fel és néztem meg velük különböző napokon. Mesehallgatás és nézés után megkértem őket, hogy ábrázolják a számukra legkedvesebb jelenetet.

Ezek közül az egyik rajzon megjelent a cselekvés ábrázolása is. Azt a jelenetet rajzolta le a kisfiú, amikor az ördög átadja a kicsi diót a szegény embernek az erdő közepén. Ezek az alakok a gyermek fantáziáját tükrözi, hiszen teljesen tetszőlegesen a szín választások és a formák ábrázolása is. (10. ábra)

10. ábra: Dióátadás

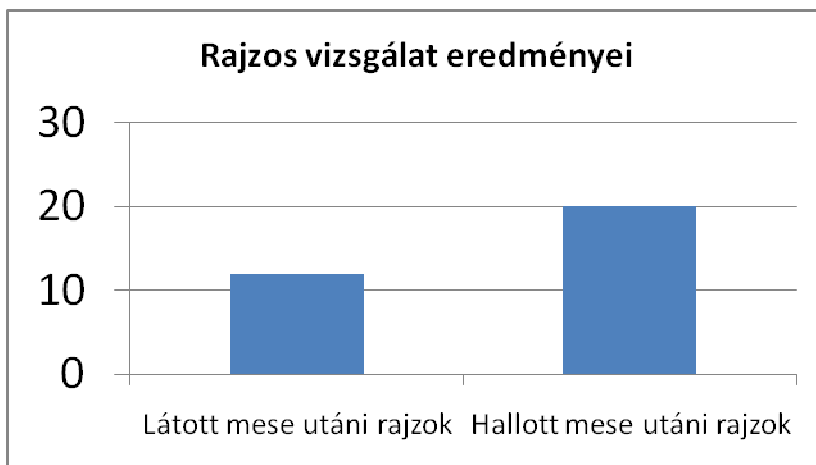
11. ábra: A szegény ember hazaviszi a diót

Míg a látott mese után sok gyermek fantáziáját megragadta az a mondat a meséből, hogy „annyi gyereke volt, mint a hangyaboly”. Ez megjelent a rajzokon is, hiszen vagy azt ábrázolták, ahogy a sok gyermek játszik a ház körül szülei felügyelete alatt vagy azt, ahogyan a kisbaba megszületett. (11. ábra) Jellemző rájuk a részletes kidolgozás, a lap egészét próbálták kitölteni, mint ahogy az a vetítésnél is látták. A mese végén egy napocska záródott a dió csonthéjak közé, amit az egyik kisfiú megjegyzett és rajzába bele is építette.

Az előzőhöz hasonlóan szintén a látott és hallott mese után készültek ezek a rajzok. Az első képen az ördögöt és a szegény embert ábrázolja a kislány, míg a másodikon a legkisebb gyermek megszületését. Nagyon sok születéssel kapcsolatos rajz keletkezett a látott mese után, feltételezem, hogy ez a jelenet hagyott a legnagyobb élményt bennük. A két rajzot összehasonlítva mégis az első az, ami kidolgozottabb, hiszen a háttérben látható a kőház is. (12. ábra)

12. ábra: Az ördög a kőháznál, illetve a legkisebb gyermek születése

13. ábra. Rajzos vizsgálat eredményei

A 13. ábrán látható, hogy a különböző mesefeldolgozásból összesen mennyi rajz érkezett, és ebbe még nem számoltam bele azokat, amiket nem tudtam értelmezni. Rajzos kutatásomat összegezve kijelenthetem, hogy a felolvasott mesék hatására a gyermekek sokkal jobban ki tudták fejezni az elképzelt történéssort, mint a látott mese után. Feltételezéseim beigazolódtak, miszerint a gyermekek által rajzolt karakterek és történések a digitális mesével megegyezők voltak (14. ábra: A mesében az ördögnek ember alakja volt és fekete subát visel).

14. ábra: Az ördög fekete subájában

Kreativitásukat kisebb mértékben bontakoztatták ki, kevesebb rajz is érkezett és már a mesében látott képvilághoz hasonló vonások is megjelentek rajta. Kérdőívemből pedig kiderült, hogy az újszerű animált mesék nem olyan népszerűek, sokkal inkább az oktató- fejlesztő meséket és a klasszikus meséket nézik az óvodások. A válaszadók jelentős része rendszeresen nem, csak néha tölt időt a képernyő előtt gyermekével.

4. Összegzés

Mai modern világunk sok kérdést vethet fel mindenkiben. Életünk csaknem elképzelhetetlen lenne a digitális eszközök nélkül, hiszen az információ rendkívül gyors áramlása már természetes számunkra. Ebből kifolyólag kevesebb időt is töltünk társainkkal, mivel már nem ők az elsődleges aktuális hírközölők, ellenben a régebbi időkkel.

Első feltételezésem szerint, a szülő-gyermek tévénézési és olvasási szokásai, ebből adódó generációs különbségek jelentősek, illetve gyengülő kontaktus jellemzi kapcsolatukat. Vizsgálatomból kiderült, hogy feltételezéseim nagyrészt reálisak voltak. A válaszolók mindössze 36%-a olvas mindennap és 8%-a általában nem szokott. Ha olvasnak, akkor nagyrészt regényeket – romantikus, vígjáték, kaland vagy horror történeteket –, tudományos kiadásokat (30,6%) vagy egyéb, nem megnevezett olvasmányokat. Feltételeztem, hogy manapság már nem jellemző, hogy egy család több gyermeket vállal. A kitöltők 30%-a egy gyermekes, míg az 50%-a két gyermekes családban él. Ez következhet abból, hogy rengeteg időt elvesz karrierjük építése és az egyéb otthoni teendők összeegyveztetése. Ennek ellenére a 70% még mindennap felolvas gyermekének történeteket, így szerencsére jelentős idő jut a gyermekekre. Viszont 8% jelölt vissza arra, hogy általában nem szokott. Úgy érzem, ez abból adódik, hogy a modern világban már az édesanyáknak is dolgozniuk kell, kontrasztban a régi időkkel. Azt gondolnánk, hogy a digitális eszközök szerepének növekedése miatt a papír alapú könyvek háttérbe szorultak. Örömmel láttam, hogy a szülők cáfolták hipotézisem, hiszen a megkérdezettek 92%-a még mindig a mesekönyveket választja és mindössze 2%-a olvas fel gyermekének az internetről. Így egy sokkal szorosabb és intimebb kapcsolat alakulhat ki köztük, akár a könyvek nézegetése során is. Fontos, hogy a gyermek számára olyan történeteket adjunk át, ami az életkorával és fejlettségi szintjével megegyező. Ha esetleg nem érti meg a cselekményeket, beszéljük meg vele, hogy ne alakuljon ki

benne szorongás, az esetleges negatív karakterek elképzése során. A válaszadók 56%-a már azonnal, míg 4%-a soha nem teszi ezt meg. Minden szülőnek érdemes lenne megejteni ezt az apró beszélgetést, hiszen a gyermek a meséket valóságként is felfoghatja, álmodhat vele. A megértéssel egyezően ezek az álmok lehetnek pozitívak és negatívak is. A válaszadók gyermekének 40%-a pozitív álmokat, további 6%-a pedig negatív álmokat él át. Ezek a rémálmok elkerülhetők az említett közös megbeszélésekkel. Épp ezért fontos az is, hogy a gyermekek szüleikkel nézzék a televíziót is, hiszen csak így kaphatnak azonnal választ kérdéseikre. Viszont erre nem feltétlen van ideje mindenkinek. Kérdőívemből kiderült, hogy ha nem a nevelőkkel, akkor legtöbbször a testvérekkel (60%) nézik. Mindössze 12% válaszolta azt, hogy a nagyszülőkkel ülnek a képernyők elé, ami abból következhet, hogy manapság már nem jellemző a több generáció együttélése.

Második feltételezésem szerint, a televízió szerepének növekedése befolyásolja a mai gyermekek fejlődését, kreativitását, amely már megmutatkozik a mesenézési, hallgatási szokásaikban. A régebbi időkben közkedvelt Magyar népmesei feldolgozások jelentősen a háttérbe szorultak és felváltotta őket a mai modern, elgépiesedett mesék világa. Hiszen a gyermek számára a szülők mutatják a példát. A kitöltők 66%-a mindennap és csak 6%-uk nem szokott általában időt tölteni a képernyők előtt. Ezzel megegyezően a válaszolók gyermekeinek 66%-a még elfogatható időt, napi 1-2 órát tölt el a készülék előtt és csak 8%-uk nem teszi ezt. Mint ahogy arra számítottam, az óvodás korú gyermekekre nem jellemző, hogy társaik érdeklődése befolyásolná őket. A legtöbb gyermek csak ritkán nézi meg a kortársak által ajánlott meséket és szeret inkább a megszokott, megkedvelt meséknél. A televízióban sugárzott mesékre jellemző a mozgalmasság, a rendkívül gyors és történésekben gazdag cselekmény. Ebből kifolyólag agresszív reakciót is kiválthat egy-egy ehhez hasonló történet a gyermekekből. Ezért fontos, hogy az életkornak és értelmi fejlettségükhöz alkalmas meséket nézzenek. Úgy gondoltam, hogy az animált mesék már szinte minden gyermek életében jelen vannak, és szórakozás főcéljából nézik őket. Rajzos kutatásomat összegezve kijelenthetem, hogy a felolvasott mesék hatására a gyermekek sokkal jobban ki tudták fejezni az elképzelt történéssort, mint a látott mese után. Feltételezésem beigazolódtak, miszerint a gyermekek által rajzolt karakterek és történések a digitális mesével megegyezők voltak. Kreativitásukat kisebb mértékben bontakoztatták ki, kevesebb rajz is érkezett és már a valósághoz hasonló vonások is megjelentek rajta. Kérdőívemből pedig kiderült, hogy az animált

mesék nem olyan népszerűek, sokkal inkább az oktató-fejlesztő meséket (74%) és a klasszikus meséket (46%) nézik az óvodások. De a válaszadók 64%-a rendszeresen nem, csak néha tölt időt a képernyő előtt gyermekével, viszont 36%-a általában együtt nézi gyermekével. Illetve, hogy a kortársak által ajánlott meséket engedik-e a szülők. A válaszadók nagy része, összesen 74%-a, csak néha engedi meg, míg a további 14% nem engedi meg nekik. Ha a gyermek nagyon meg szeretné nézni a barátok által ajánlott meséket, akkor némely szülő megengedi gyermekének (40%) még ha nem is alkalmas. Ezt nem találom helyesnek, hiszen ahogy a szólás is tartja, ami késik, nem múlik. Sok ideje van a gyermekeknek, és ha már megérették egy-egy mesére, akkor talán jobban is élveznék azt. A válaszadók 60%-a ezt helyesen is teszi, hiszen ha nem tartja gyermekének valónak, akkor nem is engedi meg azt. Az előbb említett eredményekből arra a következtetésre jutottam, hogy a mai szülők nagy része még mindig a régebbi időkben alkalmazott módszereket használja. Jelenleg nem gépisedtek el a mesék a gyermekek számára, hiszen képzeletük segítségével is át tudják élni a cselekményeket. Remélem, hogy ez körülbelül egy évtized elteltével is így marad az információs technológia robbanásszerű fejlődése ellenére, hiszen mindig a gyermek harmonikus nevelését kell szem előtt tartani. Szeptembertől egy óvodában dolgozom Hatvanban, ahol lehetőségem van egy mese tehetségműhelyt vezetni az egyik kolléganőmmel. Minden héten egy órán keresztül a nagycsoportos gyermekekkel különböző meséket hallgatunk, tanulunk, dramatizálunk. Kutatásomat folytatva az egyik héten felolvastam nekik egy mesét, a következőn pedig megnéztük közösen. Mindkét alkalom után lerajzolhatták legkedvesebb jelenetüket. Az eredmények igazolták feltételezéseimet és a szülőket is buzdítjuk, lelkesítjük a mindennapi meseolvasásra.

Szakirodalom

- Dormszky Zsófia: *A kreativitást is fejleszti a mese*, 2012,
<http://www.meseljmindennap.hu/a-kreativitast-is-fejleszti-a-mese>,
 megtekintve: 2016.03.30.
- Horváth Dezsőné: Magyar Pedagógia, *Mozgássérült óvodások
 írkatévékenységének megismerése*, , 101. évf., 1. szám 47–62. (2000),
 megtekintve: 2015.10.12.
- Kádár Annamária: *Mesepszichológia (Az érzelmi intelligencia fejlesztése
 gyermekkorban)* Kulcslyuk Kiadó, 2013

- Kende Anna, Illés Anikó (2011): Hátrányos helyzetű gyerekek jelenésjövőképe, *Szegénység és kirekesztés*, Esély 2011/4, 72-92. o., www.esely.org/kiadvanyok/2011_4/04kende.indd.pdf, megtekintve: 2015.11.06.
- Kondacs Mihályné Podmaniczky Mária: *Vizuális nevelés az óvodában* (Főiskolai jegyzet, 2006)
- Michael Cole – Sheila R. Cole: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó Kft, 2006
- Ranschburg Jenő: *Áldás vagy átok? (Gyermekek a képernyő előtt)* Saxum kiadó Bt., 2006
- Sághy Zsuzsanna: Gyermeknevelés, „*Miért fontos a mese a gyerekeknek?*”, 2013.04.11., http://anyamento.hu/gyermekneveles/a_mese_fontossaga_a_gyerekek_eleteben/, megtekintve: 2016.01.14.
- Szilágyi Mária (2007): *A mese szerepe az anyanyelvi nevelésben*, http://www.tanszertar.hu/eken/seged/2007_03_pdf/szm_0703.pdf, megtekintve: 2015.09.14.
- Tari Annamária: *Y generáció*, Jaffa Kiadó és Kereskedelmi Kft., Budapest, 2010
- Tari Annamária: *Z generáció (Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani szempontok az Információs Korban)*, Tericum Kiadó, 2011
- Vizinger Böbe (2013): „*Anyá, rosszat álmodtam!*” – *Mindent a gyerekkori álmokról*, <http://www.nlcafe.hu/baba/20131212/mindent-a-gyerekkori-almokrol/>, megtekintve: 2016.03.31.

Internetes hivatkozások

- (3) Deák Óvoda, *Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban*, http://www.deakovi.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=100:erzelmi-es-akarati-élet-jellemzi-ovodaskorban&catid=35:az-ovodai-nevelés-reszteruetelei&Itemid=48, megtekintve: 2016.03.07.
- (4) *Érzelmi és akarati élet jellemzői óvodáskorban*, <http://www.gyerekabc.hu/Az-ovodaskor-jellemzoi/erzelmi-es-akarati-élet-jellemzi-ovodaskorban.html>, megtekintve: 2016.01.07.
- (5) Hamupipőke (mese), [https://hu.wikipedia.org/wiki/Hamupip%C5%91ke_\(mese\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Hamupip%C5%91ke_(mese)), megtekintve: 2015.10.07.

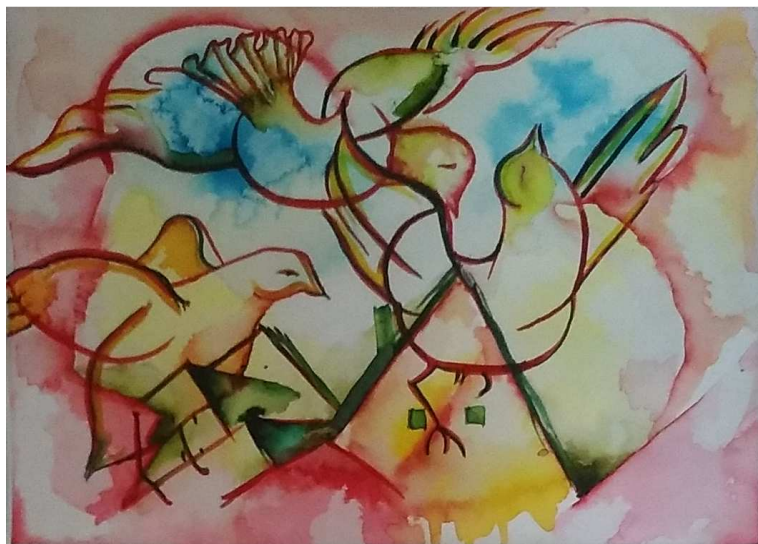
- (6) Információs társadalom (fogalom),
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Inform%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1rsadalom_\(fogalom\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Inform%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1rsadalom_(fogalom)), megtekintve: 2016. 01.09.)
- (7) Lurkóvilág, *A tévészés hatása a gyerekekre*, 2014,
http://www.mesedoktor.hu/gyogyito_mesedoktorok/7/A-tevezes-hatasa-a-gyerekekre, megtekintve: 2016.09.14.
- (8) Mesekukac, *Simsala grimm meséi*, <http://mesekukac.hu/simsala-grimm-mesei-rajzfilm/>, megtekintve: 2016.03.31.

Melléklet: Kérdőív

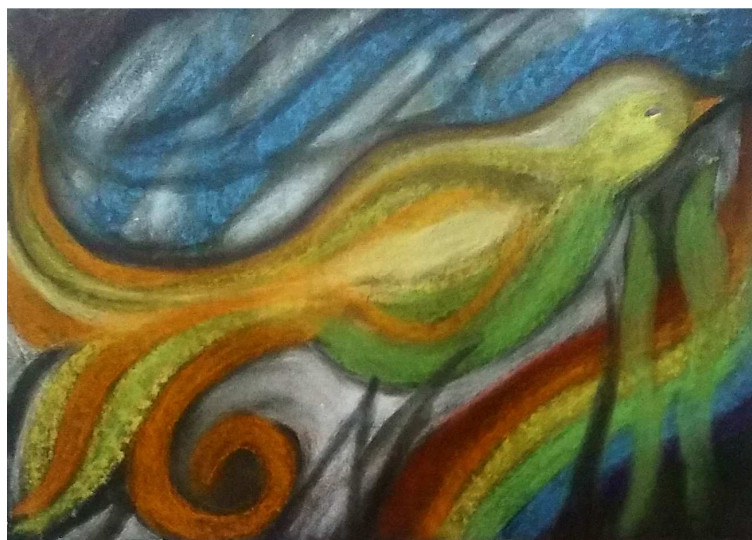
1. Az Ön neme? *
 Nő
 Férfi
2. Ön milyen rendszeresen olvas? *
 Kiválasztás
 Mindennap
 Minden héten
 Havonta
 Ritkán
 Általában nem szoktam
3. Milyen eszközök segítségével tájékozódnak/olvasnak?
 Újságot olvasok
 Televíziót nézek
 Számítógépen és az interneten tájékozódok
 Egyéb
4. Az Ön születési ideje? *.....
5. Ön milyen jellegű könyveket olvas?
 Vígjáték
 Romantikus
 Kaland
 Sci-fi
 Horror
 Tudományos
 Egyéb
6. A családban élő gyermekek száma: *
 Egy
 Kettő
 Három
 Négy
 Ennél több

7. Gyermekének/gyermekének neme: *
  - Lány
  - Fiú
8. Melyik óvodai csoportba jár gyermeke/gyermekei? *
  - Minicsoport
  - Kiscsoport
  - Középső csoport
  - Nagycsoport
9. Milyen rendszerességgel olvas gyermekének? *
  - Naponta
  - Hetente
  - Havonta
  - Ritkábban
  - Általában nem szoktam.
10. Ha olvas gyermekének, honnan mesél neki?
  - Mesekönyvek
  - Verses mesék
  - Féjből mesélek
  - Internetről
  - Egyéb
11. A mesében történeteket megbeszéli gyermekével? *
  - Igen, már a mese nézése/olvasása közben rögtön.
  - Néha, ha van kérdése.
  - Ritkán, ha van idő rá.
  - Nem, nem szoktuk.
12. Ön milyen célból néz televíziót?
  - Szórakozás (Kvízműsorok, Filmek, Sorozatok)
  - Tájékoztató (Művelődés, Híradó, Időjárás jelentés)
  - Mindkettő.
13. Ön milyen gyakran néz televíziót?
  - Mindennap
  - Hetente
  - Havonta
  - Ritkábban
  - Általában nem szoktam.
14. Mennyi időt tölt el gyermeke a televízió nézésével? *
  - Nem szokta nézni.
  - Napi 1-2 órát vagy annál kevesebbet.
  - Napi 3-4 órát.
  - Napi 5 órát vagy annál többet.
15. Milyen típusú meséket néz gyermeke? *
  - Klasszikus mesék (pl. Magyar Népmesék, Andersen mesék stb.)
  - Oktató, fejlesztő mesék (pl. Állatkert a hátizsákban, Dóra a felfedező stb.)
  - Újszerű mesecsatornák (pl. Minimax, Nickelodeon, Cartoon Network stb.)
  - Egyéb

16. Ön együtt nézi gyermekével az animált meséket? *
- Igen, mindig.
Rendszeresen nem, csak néha.
Nem, soha nem szoktam.
17. Ha nem Önnel, kivel nézi azokat? *
- Testvérrrel
Nagyszülőkkel
Egyedül
Egyéb
18. Gyermeke szokott a mesékben törtétekkel álmodni? *
- Igen szokott, ezek gyakran pozitív álmok.
Igen szokott, de ezek általában negatív álmok.
Nem, nem szokott.
Nem tudom.
19. Gyermeke gyakran néz olyan mesét, amelyet kortársai ajánlottak neki?
- Igen, mindig megnézi azokat.
Csak ritkábban, a megszokottakat szereti.
Nem, nem érdekli.
20. Ön engedi, hogy megnézzék gyermeke a kortársak által említett meséket?
- Igen, ez csak jó neki.
Néha, ha nekem is tetszik a történet.
Nem, maradjunk a megszokottnál.
21. Akkor is megengedi neki, ha Ön szerint nem alkalmas számára? *
- Igen, ha szeretné, miért ne?
Néha, ha nagyon szeretné.
Nem, olyat soha nem lehet.
22. Szokott gyermeke agresszívan fellépni mesék hatására? *
- Igen, állandóan verekszik.
Ritkán, ha olyan mesét nézett vagy olvastak neki.
Nem, soha nem csinál hasonlót.

Balog Anett

Dézsiné Gurzó Ágnes

ÉNEKKARI MUNKA AZ ALSÓ TAGOZATON

Lászk Viktória

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar

Reszümé

A szerző témaválasztása az alsó tagozatban szervezhető énekkari munka és közösségi éneklés feladatait dolgozza fel.

Magyarországon a zenei nevelésnek és ezen belül az énekkari munkának nagy múltja van. Sajnálatos azonban, hogy bár legtöbb iskolában dolgozik kórus, de csak a felső tagozatban. Annak ellenére van ez így, hogy tudjuk, hogy a 7-10 éves korosztály igen fogékony zenei élmények befogadására, s ezért szívesen dolgozik is. A dolgozat végig vezet bennünket a gyermekkórusok kialakulásának folyamatán. Feldolgozza az Éneklő Ifjúság történetét, Kodály Zoltán munkásságának alapján.

A karnagy munka alapja a technikailag is jól megalapozott vezényléstechnika. A mai követelmények mellett rövid összefoglalást kapunk a vezénylés történetéről.

Mielőtt egy kórus pódiumra lép, vagy minősítésre jelentkezik, több éves előkészítő munkának kell ezt az eseményt megelőzni. A karnagyra váró feladatok világosan jelzik, hogy szakmai kérdések mellett közösség nevelő funkciója is van az énekkarnak.

A módszertani feladatok mellett talán legfontosabb a kórus számára megfelelő repertoár kiválasztása. A dolgozat egy gondosan összeállított válogatással kíván ebben a munkában segítséget nyújtani. A mértéktartóan összeállított anyag az egyszólamú népdalcsoportoktól vezet el a még megoldható többszólamúsáig. Külön fejezetet szán a dolgozat írója az egyházi iskolákban dolgozó énekkaroknak. A kodályi elvek alapján népzenei és népszokásokra épülő irodalomból válogatott, magyar szerzők műveiből. Az összegyűjtött kórusművekhez elemzések kapcsolódnak, amelyek segítik a kórusvezető munkáját a betanításban. A népszokások leírásával a gyermekek számára nyújtható ismereteket tudják a karnagyok kiválogatni.

Sokat vitatott területe a művészeti nevelésnek a mindennapos éneklés. Felmerül a kérdés, nem fordítja e el a kisiskolást a zene szeretetétől a mindennapos kötelezettség? Bátran kimondhatjuk, hogy a jól előkészített és változatos módon beillesztett éneklés pozitív hatással van kisdíákjainkra. Ehhez a tevékenységhez is ad a dolgozat egy ajánlást kifejezetten katolikus általános iskolások számára.

Csak bizakodni tudunk, hogy a sok megtervezett ajánlás segítségével lesz a dolgozat írójának és kollégáinak mindennapi munkájához, hogy valóra válhasson Kodály Zoltán álma alsó tagozatban is, az éneklő iskoláról.

Resume: Choral work in the primary school Énekkari munka az alsó tagozatban

The writer's choosing of subject in the primary school, can be organised choral work and communal singing's task processed.

There is a large past of the choral work in the music education in Hungary. Unfortunately, however in the most school works chorus, but only in the upper school. Despite of that we know, age group of seven-ten is susceptible for the reception of the musical experiences, therefore they work readily.

The essay guides us throughout the process of the children's choir formation. The essay prepares the Singing Youth story, based on Zoltán Kodály's works.

The base of the conductors work the conduct technique which is technological well-grounded. Beside the today's requirements we can get a short summary about the story of the conduct.

Before a chorus is going to the podium or signing for a qualification, it must be preceded a several years preparatory. The tasks which are waiting conductor, clearly indicate that the chorus has a community instructive function beside the professional questions.

Beside the methodological tasks maybe the most important for the chorus the choosing of the appropriate repertoire. The essay wants to give assistance with a carefully composed selection. The moderately composed material from the monophonic folk song bouquet leads us to the solvable to the polyphony. The essay's writer means separate chapter for the chorus who works in a religious schools. The essay's writer selected from the literature which is based on the folk music and the folk customs by Kodály. To the selected choral works connect analyses, which can help the choirmaster's job in the teaching. With the description of the folk customs the conductors can select the knowledge which is tensile for the children.

The most contentious area of the art education the everyday's singing. The question is whether the daily obligation doesn't become estranged from the music love of the children?

We can say valiantly that the well-prepared and the singing which is pasted variant mode, positive effects to students. The essay gives a recommendation to this activities specifically for the catholic primary school's students.

We can only trust that the planned recommendation, can help for the essay's writer and colleagues everyday's work, that Zoltán Kodály's had dreamt come true in the primary school about singing school.

1. Bevezetés

„Sokszor egyetlen élmény egész életre megnyitja a fiatal lelket a zenének. ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége.”¹

Alsó tagozatos tanulók részvételével kevés iskolában dolgozik énekkar. Pedig ebben a korban érdemes elkezdni a közös énekléshez szoktatást, hiszen ez által a gyermekek képességeit, készségeit is fejleszthetjük. Mindemelllett a kórus megannyi élményt nyújt, tapasztalatokat gyűjthetnek

---

¹ Kodály 1974: 39

a gyermekek a közös muzsikálásról, s a kórossal eljuthatnak versenyekre és fesztiválokra is. Megtapasztalhatják milyen, amikor nem egyedül állnak a színpadon, hogy nem csak a karvezetőre, de társaikra is mennyire oda kell figyelni. Nagyon szeretnek ebben a korban szerepelni, de egyedül nem biztos, hogy ki mernek állni. Ám a kórossal könnyedén megmutathatják azt, hogy mire képesek. A dolgozaton keresztül betekintést szeretnék nyújtani a gyermekkórusok világába, miként működött, működhet egy kórus. Úgy vélem, lehetetlen nincs, érdemes elindítani az iskolákban a kórusmunkát. Ne csak egy álom legyen a gyermekek számára a kórus, hanem hadd tapasztalhassák meg, hogyan adhatják át a zene szeretetét társaiknak és minden őket hallgató érdeklődőnek.

2. A magyar kórusmozgalom és gyermekkari mozgalom története

Egy kórus életében, munkájában meghatározó szerepe van a karnagynak. A karnagyok a zenetörténet során nem mindig ezt a szerepet töltötték be, mint manapság. A vezénylésben, a kórus éneklésének irányításában is más volt az egyes korszakokban szerepük. Tekintsük tehát át röviden a vezénylés történetét.

2.1. A vezénylés története²

A zene, és a tánc, a vallással és a mágiával összefügg. Vezetője a varázsló, a sámán. Feladatuk közé tartozott az ismert dallamok és táncok előéneklése, s azok előtáncolása. Ritmusütésekkel (tapssal) kísérték a dalokat és táncokat, kört alkottak és az előénekes a kör közepén állt. A középkor kezdetekor megjelenik már a dallamok kézjelekkel való irányítása is. Ez a dallam rajzára, a fel- és lefelé ívelésre vonatkozik. Görögül ezt a tevékenységet cheironomiának nevezzük.

De térjünk vissza egy kicsit az ókorba. A görög dráma karvezetője hangos lábdobogással vezeteti fémtalpú cipővel a szöveget és zenét. A rövid szótagok csoportját Arsisnak nevezzük, ez a felütés, ekkor a lábukat felemelték. A hosszú szótagok csoportját thesis-nek nevezték, amely a leütést a dobbanást jelentette.

A közös ének vezetése során a kezüket színesre festették, amellyel különböző hangmagasságokat jelöltek az izületeikre mutogatva. Ezt a

² Párkai István: *Karvezetés*. 3-5

formát Indiában a „Védák kezének” nevezték; más formában pedig 1000 körül Arezoi Guidonál újra megjelenik.

Középkor, Gregorián

A gregorián egyszólamú zenében, a neumákkal (jelekkel) jegyezték le a dallamvonalata kéz rajzával utánozva vezették. Megmarad az arsis-thesis szóhangsúly szerinti ritmizálás. A ritmikus vezénylés kiegészítő része ma is a cheironomia, a dallamrajz, ma már balkézre hárul.

Megjelenik a többszólamúság ahol a ritmus jelzése újra fontossá válik; a kottairás menzurális (mértékes) kottairássá alakul át. A vezénylő ütése fel és le történik, kézzel, kottatekerccsel, vagy bottal, esetleg duplázva. A karmesteri munka döntő része a betanítás. Az egységes vezetés fontosabbá válik, mivel az együttesek létszáma megnő, zenék bonyolódnak, és megjelenik az ütemvonal.

Újkor, napjainkig

A vonóhúzás cheironomikus utánzás irányjai jellemzőek az ütésekre.

A barokk korszakban a zenekar nélkülözhetetlen szólamának számított a continuo. A zenekar vezetője hanggal valamint fejmozdulatokkal vezényelt.

Másik vezetőként megjelenik a koncertmester is, vetélkedésükből győztesként az utóbbi kerül ki. A koncertmester sokszor vonóval is vezényel.

Lassan megszűnik a XVIII. század elejére még jellemző élő hangos ütögetés, differenciáltabbá teszi a vezénylést az affektusok (érzelmek, érzelemhullámzások) kifejezésének igénye által.

XIX. század közepéig jellemző a zeneszerző és karmester egysége, később még ebben a században függetlenedik a zenekari és énekkari karnagy. Sok ideig versengenek az ütemrajzokban különböző nemzeti típusok. XX. század elejére egységesedés jön létre. A régi korok vezénylési formái és annak fő vonásai, a mai vezénylés elemeiben mind megtalálhatóak.

2.2. A magyar kórusmozgalom története³

A magyarországi kórusélet a 19. században bontogatja szárnyait, a forradalom és szabadságharc utáni időszakban. Ennek a korszaknak

---

³ Maróti Gyula – Révész László 1983: 94-115

kiemelkedő egyénisége Erkel Ferenc volt. A Himnusz megzenésítése, a nemzeti opera megteremtése mellett nem feledkezhetünk meg a dalár mozgalom irányításáról sem. Az első magyar dalos ünnepek megszervezése és szakmai irányítása is Erkel nevéhez fűződik.

Az áttörést Kodály aktivitása jelentette. Kodály elkezdett intenzívebben foglalkozni a gyermekeknek szóló és a gyerekkarok előadására alkalmas irodalmak megteremtésével. A következő években a capella műveket készített az ifjúság számára. Megnyilatkozásában megemlítette, hogy a zeneileg művelt tömegek felnevelése ezen az úton valósítható meg.

„A romlatlan gyermeki ízlés a legkönnyebben avatja sajátjává az új zenei nyelvet – hangoztatta a mester – és a gyermek hangján a felnőttek szívéhez és füléhez is gyorsabban jut el a – kissé talán még szokatlan hangzású – jó muzsika.”⁴

1925. április 2-án Borus Endre vezetésével, a Wesselényi utcai polgári fiúiskola énekkara, Kodály két új gyermekkarát, a Villót és a Túrót eszik a cigányt mutatta be. Mindkettő gyermekkaraink közkedvelt műsorává vált. Az 1929-ben bemutatott Pünkösdlő, a Gólyanóta és a Táncnóta című művekkel bővült a sor. „Gyerekkarok című tanulmányában fogalmazta meg, művészi érték való a gyermeknek! Minden más árt neki... Senki sem túlságosan nagy arra, hogy a kicsinyeknek írjon. Sőt igyekeznie kell, hogy elég nagy legyen rá.”⁵

Ezek hatására Bartók Béla is elkezdte írni a kicsinyeknek szánt kórusműveket.

A magyar zenei élet, valamint a magyar karének-kultúra jeles dátuma 1929. április 14-e. Kodály gyermekkarai egy egész estés hangversenyen hangzottak el, melyet a Zeneakadémia nagytermében tartottak, 13 gyermekkar lépett fel ebből 5 ősbemutató volt.

1931 tavaszán Magyar Kórus-címen kiadót hoztak létre, Kodály négy tanítványa Ádám Jenő, Bárdos Lajos, Kerényi György és Kertész Gyula, mellyel segíteni szerettek volna Kodálynak. Közreadták az 1929-ig megjelent Kodály-gyerekkarokat. Zenei folyóiratuk negyedévenként jelent meg, amelyet az iskolai énektanárok, Kodály, Gyerekkarok című cikkének előszavát címezte nekik:

„Minden a vezetőn múlik... Sokkal fontosabb, hogy ki az énektanár Kisvárdán, mint hogy ki az Opera igazgatója (...) Csakis ők lendíthetnek nagyot az iskola zene-művelésén. Nem kell hozzá más, mint énektanárok,

⁴ Maróti Gyula – Révész László 1983: 94, 3. bekezdés

⁵ Maróti Gyula – Révész László 1983: 99, 1. bekezdés

akik déli harangszókor sem dobják vissza a máltert a vakolóládába, akiknek lelki szükséglet az a kis munkatöbblet, amire hivataluk nem kötelezi őket, de ami éppen a hivatalos munka ízét, lelkét, értelmét adja meg (...) A tanulóra ne jelentsen az új megterhelést, hanem üdülést, örömet. Csak így van haszna belőle (...) Lehetetlen, hogy áldás ne legyen munkájukon.”⁶

2.3. *Az Éneklő Ifjúság mozgalom*⁷

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége – KÓTA – és szakmai elődei a „Magyar Kórus”, valamint a „Bartók Szövetség” 1934 óta szervezi az „Éneklő Ifjúság” hangversenyeket, amely azóta élő mozgalommá nőtt ki. A Szövetség Ifjúsági és Zenepedagógiai Szakbizottsága fontosnak tartja, hogy folytatódjék az a kialakult hagyomány, az Éneklő Ifjúság Napja, amely az április 28.-ai első Éneklő Ifjúság hangverseny emlékére jött létre. Javasolják, hogy minél több városban és községben rendezzenek ünnepi hangversenyt!

3. A kórusépítés⁸

Mielőtt egy kórus pódiumra lép, vagy minősítésre jelentkezik, több éves előkészítő munkának kell ezt az eseményt megelőzni.

3.1. *A kórus hangképzése*⁹

A beéneklés fontos a kórusok számára, hiszen ennek célja a köznapi életben másképpen vagy egyáltalán nem használt izmaink megmozgatása, bemelegítése. Ragaszkodjunk a beénekléshez akkor is, ha ellenkezést vált ki egyes kórustagoknál. A kóruspróba első fázisa, ezért csak akkor kezdjük a beéneklést, mikor a kórus összeszedetten a helyén ül. A gyerekek felállítása serkenti az aktivitást, van ahol a beéneklést eleve állva végzik. A beéneklés szellemi koncentrációt és fizikai aktivitást igényel. Érdemes olyan gyakorlatsort készíteni, amelyen apróbb változásokat bevetve, állandóan a repertoáron tudjuk tartani a figyelmet. Minimálisan terhelő gyakorlatokkal

---

⁶ I. m. 113, 1. bekezdés

⁷ (1) www.kota.hu

⁸ Kaposi Gergely 2008

⁹ I. m. 34, 2. fejezet

kezdjük, rövid, legato, kis hangterjedelművel. Az első gyakorlatban célszerű, ha a száj alaphelyzetében megszólaló vokálist használunk, később tágítsuk az intervallumot, több vokálist vigyünk bele a gyakorlatba. A következőkben staccato gyakorlatokkal élénkítsük a rekeszmozgást, a sort pedig érdemes összetett nagy ambitusú és virtuózabb jellegű gyakorlatokkal zárni. A beéneklés 15 percnél hosszabb ne legyen, valamint a gyakorlat folyamatának megszakítása nélkül, rövid, célratörő instrukciókkal lássuk el őket.¹⁰

A helyes testtartás alapja a lábak helyzete és a lábakra helyezett testsúlyeloszlás. Fontos, hogy éneklés közben egyenes legyen a tartás, laza és feszültségmentes. A feszültség a testben megakadályozza a mélylégzést, és így nehezebbé válik az éneklés. Ha ez oldódik a testben, az nyúlabb hangot és könnyedebb légzést eredményez.

A szép és eredményes énekléshez elengedhetetlen a helyes légzéstechnika. A belégzés orron keresztül történik, amely során a vállnak mozdulatlanak kell lennie. A mellkas sem végez külön mozgást, a levegővételnél az övrész kitágul, és a hasfal megemelkedik a rekeszizom működése következtében. A kilégzés egyenletes és hosszan tartó, hogy a magas hangok és a lassú dallamok eléneklése se okozzon gondot. A levegő folyamatos áramlását a hasfal egyenletes kitolásával biztosíthatjuk.¹¹ Ehhez a folyamathoz aktív rekesztámasz szükséges.

Állva vagy ülve bokafozással, nyitott szájon át történő lassú kilégzéssel figyeltethetjük meg a levegővételt. Ezután a légzőgyakorlatokat állva végeztessük. Háromig való elszámolás alatt mély levegőt kell venni, majd ki kell sziszegni. Egyforma intenzitással tartani kell a levegőt kifújás közben. Maradjon laza a torok, és addig tartson a kisziszegés, amíg csak lehet. A továbbiakban is, mély levegő vétel alatt számoljunk el háromig. A sz és az s hang hangoztatásával különböző gyakorlatokat lehet végezni, ilyen az előbb említett gyakorlat, amelynél az s hangot is használhatjuk. Ebben a gyakorlatban viszont, a hasfal mozgásával levegő megszakításokkal kell az s-sz hangokat hangoztatni. Ezután marad a hasfal mozgása, de most egymásután s-sz-k-t hangokkal végeztetjük, a hangokat pedig a gyakorlat során duplázni, triplázni lehet.

A kilégzés technikáját megfigyeltethetjük az ajaktrillázással, amely egy kicsit csiklandós gyakorlat. Fontos az ajkak lazasága, hiszen e nélkül a levegő kifújása közben, nem tudnak az ajkak eléggé beremegni. Ha elég

¹⁰ Kaposi Gergely 2008: 35, 2. fejezet

¹¹ Phillips, Pamela S. 2011: 31-44

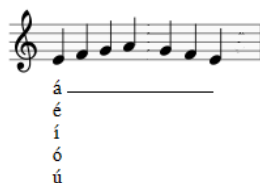
laza, akkor az ajkak beremegésénél viszkető érzést tapasztalunk, ebből is tudható hogy jól dolgozunk.¹²

A hangképzést az első, illetve második osztályban el kell kezdeni. Komoly gondot kell fordítani a hangképzésre, mivel az adottságok és a képességek csupán lehetőséget rejtenek. Rendszeres hangképzéssel lehet élményt nyújtó éneklést elérni, valamint ügyes hangkezeléssel. Amire különösebben figyelni kell, hogy a hangképzés ne legyen se levegős, se préselt. A levegős hang szőrös és fátyolos, míg a préselt hangnál az izmok annyira megfeszülnek, hogy úgy préselik kifelé a hangot, így a hang préselt lesz. A hangindítást lehet fizikai nyomással vagy levegővel indítani. A hang megfelelő lesz, ha egyenletes a levegőáramlás és a torok nyitott. A hangot legkönnyebben zümmögéssel indíthatjuk el, amely csukott szájjal végezhető, úgy képzelve, mintha egy meghosszabbított m hangzót énekelnénk. A gyakorlat során emelhetjük a hangterjedelmet is.¹³

A hangzók éneklése forte, majd piano megszólaltatással történik. Az á, é, í, ó és ú magánhangzókkal végezhetjük a gyakorlatot.

Az intonáció tisztaságára és a hang szépségére, lehet összpontosítani a figyelmet a hanggyakorlatok során. A hangképző gyakorlatok célja, hogy növelje a hang terjedelmét, tömörségét és kifejező erejét. Az éneklésben

¹² I. m. 55

¹³ Phillips, Pamela S. 2011: 81-82

könnyedségre tesznek szert a gyermekek, s az új nehezebb dallamfordulatokat könnyebben sajátítják el. Kifinomodik az éneklés módja.¹⁴ Különböző gyakorlatokat végezhetünk:

Bevezethető olyan olvasógyakorlatokkal, amelyekben szekund, tercugrások találhatók.¹⁵

Rekesztámasszal kell ezt a gyakorlatot végezni.

Szöveggel is végezhetünk gyakorlatok, ilyenek például:¹⁶

Dinamika, zenei hangerősség épp olyan fontos, mint az eddig említettek. Ügyelni kell arra, amikor egy levegővételre énekeljük a hangzókat, hogy ne hangsúlyozzuk a hangzók változtatásánál a hangot, ne hagyjunk réseket, hanem csupán az ajkunk formálásával idézzük elő a hangzóváltozást. Ezzel elősegítve a későbbiekben a nyugodt, folyamatos, darabosságmentes éneklést, vagyis a legatot. A gyerekek előbb-utóbb megszokják a könnyed éneklést és a tiszta intonációt, és a legato történő megszólaltatásával az á, é, í, ó, ú hangzókat. Így egy idő után érzékenyebbé válik a fülük a helytelen technikából adódó hibákra.¹⁷

¹⁴ Király Katalin 2004: 3-5

¹⁵ Kodály Zoltán 1941

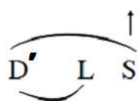
¹⁶ (2) <https://www.youtube.com/watch?v=MkoNreQ2O9E>

¹⁷ Király Katalin 2004.

3.2. Intonáció¹⁸

A beéneklő gyakorlatok hivatottak az alapvető intonációs problémák kijavítására, illetve begyakoroltatására. Ezek a gyakorlatok alsó tagozatban csak a legfontosabb problémákat oldják meg.

A gravitáció ellen dolgozunk, amikor a lefelé ugró hangközöket nem engedjük lezuhanni, illetve felugrásnál a szokásosnál is nagyobb lendülettel énekeltetünk. Akusztikailag a kis egész hang éneklése az első feladat, amely 17,6 centtel keskenyebb, mint a temperált nagy szekund. Ezekhez a gyakorlatokhoz jól ismert dalrészleteket válogassunk, hogy ne a „mit”, hanem a „hogyan” legyen a feladat. Következzék néhány példa:

Veddabölcső dal

Csön-csön gyűrű

A másik fontos probléma a kétféle ré hang intonálása. Ha a dallamfordulatban szereplő ré hangot szó hang környezetében énekeljük, a ré távolsága a dó-tól nagyobb a temperáltnál, 203,9 cent. Ha azonban a dallamfordulatban szereplő ré hangot lá hang környezetében énekeljük, a nagy szekund távolság dó és ré között kisebb a temperáltnál, 182,4 cent.

¹⁸ Kardos Pál 2007.

Túrót ettem

Ha ezt a két területet megoldjuk, biztosak lehetünk benne, hogy kis énekeseink tökéletesen tisztán tudnak énekelni. A megoldás sok időt vesz igénybe, de egy életre megoldjuk a legfontosabb intonációs kérdéseket.

3.3. Művészi munka és a közösség vezetése¹⁹

A kórus karnagyának vezetésén múlik, hogy a kórustagok látják-e fáradozásuk valamint munkájuk értelmét.

A kisiskolások énekkarának szervezésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül a gyermekek életkorát, lelki és zenei szükségleteiket. Nagyon fontos, hogy az együttes tagjai önkéntesen kapcsolódjanak be a munkába. Természetesen, akit alkalmasnak tartunk az énekkari tagságra, azokat meg is szólíthatjuk. Azokat a gyermekeket is bevonhatjuk a munkába, akik nem tartoznak a legjobb énekesek közé. A folyamatos munka közben várhatóan ezek a gyerekek is sokat fognak fejlődni, hiszen bennük nagy az akarat.

A karnagnak egy új mű betanítása során fel kell készülnie, hogy nem fog elsősre sikerülni úgy, ahogy szeretné, előfordulnak hibák, bizonytalanságok. Felkészültnek kell lenni a karvezetőnek, tudja, milyen darabbal szeretne dolgozni, hogy elkerülje a terv esetleges kudarcát, lehet vázlatot írni, de ne ragaszkodjon hozzá feltétlenül. Azt feltétlenül tervezzük meg, hogy a műveket milyen sorrendben tanítjuk, illetve, hogy mely részletekkel foglalkozunk a próba során. Váltogassuk az új mű tanítását a régié kidolgozásával.

A beénekléssel kezdődjön egy próba, ahol minél teljesebb létszám legyen. Új anyag tanulásakor törekedni kell az alaposságra. A többszólamú műveknél nem baj, ha minden gyermek megtanulja valamennyi szólámat. Ezzel elérhetjük azt, hogy éneklés közben figyeljenek egymásra. A tanultak

¹⁹ Kaposi Gergely 2008: 47, 4. fejezet

összefoglalását, a próba második felében, minimális instrukciókkal tegyék meg.

A próbák rendszerességét a kórustagokhoz kell igazítani, szerencsés, ha sikerül beépíteni a gyermekek órarendjébe, hogy ezzel is biztosítsuk a rendet és a rendszerességet.

A próbán az elképzeléseket, terveket valósítják meg. A gyakorlás során egy már megvalósult technikát, előadásmódot ismételnek.

Az eddigi tanácsok mellett még néhány fontos dolog jellemezze a karnagy munkáját: az időre való figyelem, kották előkészítése, rosszkedv vállalása a kórus előtt. Mindenkihez szóljunk, minden gyermekkel tartsunk szemkontaktust.

3.4. Általános gondolatok a szereplésről²⁰

A karvezető feladata hogy a kórusa által, akár egy hangszeren, megszólaltassa a zeneművet, megszakítás nélkül, tökéletesen előadja a kórus.

A bevonulás a szereplés része, a hallgatóság felé az első benyomás meghatározó, ennek rendjét, tempóját, a kórus létszáma és a helyszín szabja meg. A felállásban a kórustagok ugyanabban a kézben tartás kottát, és szólam szerint álljanak be, baloldalon a szoprán, jobboldalon az alt álljon. Egy bizonytalan kórustag mellé stabil énekest állítsunk, mindenki jól lássa a karvezetőt.

A szereplések sikerében nagy szerepet játszhat a szép éneklés mellett a kórus megjelenése. Bármilyen egyszerű egyforma díszítés az ingeken és blúzokon fokozza az egységességet, a gyermekek büszkén viselik ezeket az apró kiegészítőket, az összetartozás jelképei ezek. Például nyakkendő, szalag, kítűző.

A hangadás a karvezető által történik hangvillával. Hasznos, ha a hangadás után a karvezető összenéz kórustagjaival, visszajelzést várva hogy hallották-e a megadott hangot. Rövid szünetet tartsunk, mielőtt a művet elkezdenénk.

Jó megoldás, ha a kórus emlékezetből énekel, mert így jobban tudnak a karnagyra figyelni. Számos előnnyel rendelkezik az emlékezetből való éneklés, jobban lehet figyelni a zenei elemekre és az éneklés technikájára.

A szereplés után tartsunk rövid megbeszélést, és köszönjük meg a közös munkát. A pozitív vonásait a szereplésnek emeljük ki, és a szereplés

---

²⁰ Kaposi Gergely 2008: 57-62, 5. fejezet

sikerének örömét mutassuk ki. Az első próba során térjünk vissza a szereplés értékelésére, a kritikánk építő jellegű legyen, itt már megemlíthetők a hibák.

A sikeres szereplés rendkívül fontos, nagymértékben igazolja a kórus kemény munkájának hatékonyságát, a sikertől a kórus lelkesebbé válik. A szereplés sikerességének több összetevője van, a műsorválasztás során olyan műveket válasszunk, amelyek elnyerik a közönség tetszését. A siker érdekében járjuk be a hangverseny helyszínét, figyeljük meg az akusztikát, és tervezzük meg, hogyan is fér el a kórus.

A karnagy feladata a betanítás és a vezénylés mellett a kórus hosszútávú fejlődésének a biztosítása. Tisztában kell lennie kórusa adottságaival, jártasnak kell lennie a kórusirodalomban.

3.5. A mindennapos éneklés

A nyilvános szereplés mellett számtalan lehetőség adódik egy iskolában arra, hogy közösségként együtt énekeljenek a kisiskolások. Az úgynevezett Mindennapos Éneklés lehetőségét Balog Zoltán miniszter úr vetette fel 2015 nyarán a pécsi Európa Cantat rendezvénysorozatán. A bejelentést követően 2015 szeptemberében megalakult a Mindennapos Éneklés Bizottsága. A Bizottság célul tűzte ki, hogy szakmai javaslatot állítanak össze a megvalósítás érdekében.

Úgy gondolom, hogy az alsó tagozatban a legkönnyebb megvalósítani a Mindennapos Éneklést. Valamennyi műveltségterület óráin énekelhetnek a gyerekek. Ezek a dalok kapcsolódhatnak a tanítási anyaghoz, s ezáltal motivációt jelentenek, de elképzelhető csupán csak hangulat javítás céljából is az éneklés. Csak néhány példát említenék: 4. osztályos természetismeret órán elénekelhetjük Járdányi Pál Sándor napján megszakad a tél kezdetű dalát. Ugyancsak 4. osztályos természetismeret órán a növény részeinek tanításakor Szilágyi Domokos Nyári mondókájával motiválhatunk, esetleg egy hozzá szerkesztett dallammal. De az is elképzelhető, hogy nem kell tematikusan kapcsolódni a kiválasztott daloknak semmilyen konkrét témához, énekeljék a gyerekek azt, amit a legjobban szeretnek. Természetesen az ő választásaikat a tanítónak mindig jó mederbe kell terelni. Ne feledjük, csak tiszta forrásból válogassunk. Mindennapos Éneklést működő alsó tagozatos énekkar nélkül is beszélhetünk.

4. Repertoár kialakítása

A kórus felkészültségének, képességeinek megfelelő darabokat válasszunk, ami az ízlésünknek megfelelő, és amelyet szívesen tanítunk be. Megfontoltságot igényel a repertoár tervezése, ötleteket meríthetünk akár korábbi kórusélményeink során megismert művekből. Karnagyoktól beszerezhető érdekes mű kottája, könyvtárban, esetlegesen interneten beszerezhető kották lehetnek segítségünkre.

4.1. Népdalok

A repertoár legfontosabb eleme a népdaléneklés legyen. Álljon itt néhány tanács a jó népdalcsozor összeállításához.

1. Egy népdalcsozor 3-4 népdalnál sose tartalmazzon többet.
2. A legcélszerűbb tempó szerint felépíteni.
3. Az előadásmód változatossága is színesíti csokrunkat.
4. A népdalok kapcsolódjanak egymáshoz, ne válasszuk el hangadással a csokrot.
5. Lehet téma szerint is válogatni.

3-4. osztály dalcsozkrok

Hajlik a meggyfa levele

Haj - lik a meggy - fa le - ve - le,
 A - lat - ta ül egy szép bar - na me - nyecs - ke,
 A - kit sze - retsz, kapd be!

Ezt sze - re - tem ezt ked - ve - lem,
Ez az én é - des ked - ve - sem,

Ha pénz vol - nék, pen - dül - nék, Ró - zsa vol - nék, vi - rul - nék,

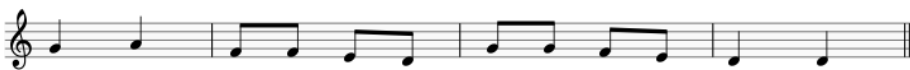

Mind - járt ki - for - dul - nék.

Két szál pünkösdi róza

Két szál pün - kösd - ró - zsa Ki - haj - lott az út - ra.

El a - kar her - vad - ni, Nincs, ki le - sza - kít - sa.

Hej, tulipán, tulipán

Hej, tu - li - pán, tu - li - pán, Te - le ker - tem zsá - lyá - val,
Tel - jes szek - fű, szar - ka - láb

Sze - re - lem - nek láng - já - val.

Láttál-e már valaha

Lát - tál - e már va - la - ha Csip - ke - bo - kor ró - zsa,

Csip - ke - bo - kor ró - zsa közt, Két szál ma - jo - ran - nát?

4.2. Kánonok és kétszólamúak

A többszólamúság bevezetéséhez a legjobb eszköz alsó tagozatban a kánon éneklés, ezen belül a népdal kánonok éneklése. Kitűnő forrás a válogatáshoz Pécsi Géza – Uzsalyné Pécsi Rita Kulcs a muzsikához énektár című kötete.²¹ Első lépésként kis hangterjedelmű kánonokat válasszunk. Nem baj, ha ezek a tananyagban is szerepelnek.

*Széről lejeljete*²²

Ezt a kánont több szólamban is énekeltehetjük, három esetleg négy szólamban is megszólalhat. Itt az énekesek többszólamú hallásszintje határozza meg a szólamok számát. Ütempáros szerkezetű, mint a gyermekdalok, melyben az első két motívum megegyezik, ugyancsak egyforma a zenei anyaga a következő két ütempárnak is. Az utolsó sorban is előfordulnak dallami ismétlődések, dúr hármashangzat felbontás formájában.

Bárdos Lajos: Kicsinyek kórusa I. füzet

Az alsó tagozatos énekkarok számára talán legkiválóbb összeállítás Bárdos Lajos Kicsinyek kórusa három füzete. Az első kötetben szereplő darabok kivétel nélkül énekeltehetőek már második, harmadik osztályos gyermekekkel is. Valamennyi népdalfeldolgozás. A darabok egy részében, mint például A szántói híres ucca, Ugyan édes komámasszony, Haj, ide, Bella, Mit vizstek, mit vizstek, Csütörtökön virradóra a népdal vándorol az alsó és felső szólam között. Ez a zenei megoldás nagyon népszerű, a kisiskolások hamarabb megtanulják, mert élvezhetik a dallam éneklésének örömét. Egyúttal a népdalsorok különböző fekvése okozta, éneklési problémákat is megszünteti. A szoprán nem kényszerül túl mélyen, az alt pedig túl magasan énekelni. Valamennyi mű hangterjedelme tökéletesen illeszkedik a kisiskolás énekesek hangjainak teljesítő képességéhez. Vagyis a felső szólamnak két vonalas D hang a legmagasabb, míg az altnak kis A alatt nem kell énekelni. A kísérő részek dallamvezetése, fordulatai is népdal szerűek, ezért könnyen tanulhatóak. Az első füzet egyik legszebb darabja a Kiskacsa fürdik kezdetű. A dallam végig az alsó szólamban van, amit gyönyörűen kiemel a felső szólam dúdolva énekelte összhangzatos moll fordulatú kísérete. A füzet darabjait válogatással szvitként is előadhatjuk.

---

²¹ Pécsi Géza – Uzsalyné Pécsi Rita 2000

²² I. m. 148

Ebben az esetben figyelmet kell fordítanunk a hangnemi kapcsolódásra, illetve a hangulati különbözőségekre. Példaként következzenek most egy összeállítás: 1. darab – A szántói híres ucca (C-dúr), 2. darab – Kis kacska fürdik (a-moll), 3. darab – Ugyan édes komámasszony (C-dúr). Az első és harmadik darab gyors tempójú és dúr hangnemű, a második lírai, lassú, Bárdos Lajos szavaival „csöndes – nyugodtan” moll hangnemű.

Szőnyi Erzsébet: Biciniumok I. füzet

Amerikában, Kanadában és Japánban ismerik és éneklük Kodály Zoltán *Bicinia Hungarica* füzeteit. A magyar gyermekek számára betekintést enged a távoli népek dalaihoz, mivel a sorozat eredeti szövegekre, a kanadai, amerikai és japán zeneiskolai tanításra készült.

25 japán dallam feldolgozását tartalmazza az első füzet, amelyen belül a darabok karaktere határozza meg a dalok tempóját és előadásmódját. A bölcső ringatása adja az igazi tempót, míg a dinamikát az altatás. Lassúbb előadásmódot kívánnak a rizsműveléssel kapcsolatos munkadarabok, míg egyes darabok, amelyek változatos labdajátékok, akár labdázással is előadhatóak. A darabok mind zenei, szövegi, tartalmi és hangulati elemei Japán varázslatos keleti világát tárják elénk.

A tokiói Kodály Esztétikai Nevelési Intézet alapítója Hani Kjoko végezte a japán dalok válogatását, a nyersfordítás pedig Csieko Nakahara, Naomi Szekija, Kazuko Tsuda, Kazue Kaszahara és Cutomu Imamura érdeme.

A második füzet 20 amerikai és 5 kanadai dallamot tartalmaz, amelyben több angol, ír és skót eredetű ballada megtalálható. A hangnem, tempó, hangulat szerint a dalokból szviteket is összeállíthatunk, ezen belül fakopogó és taps színezi néhány dal ritmikus kíséretét. Budapesten 1968/69-ben tíz fiatal amerikai zenetanár tanult, az USA-beli Kodály Fellowship Program által, akik gyűjtőmunkájának és Elizabeth McLaughlin-Moll-nak köszönhetőek az amerikai dalok. Ann Osborn válogatta a kanadai dallamokat.²³

*Cicajáték*²⁴

A mű tökéletesen alkalmas kisiskolások többszólamúságra nevelésére. A lá pentachord dallamhoz Lukin László kedves szövege társul.

²³ Szőnyi Erzsébet 1974

²⁴ Szőnyi Erzsébet 1974: 3

Az alsó szólam, kvart osztinátója nem okoz nagy gondot a kisénekeseeknek. Ha van a csoportunkban egy jó ritmus érzékű gyermek, a fakopogó harmadik szólamként kapcsolódhat a kórusműhöz.

4.3. Egyházi anyag

A válogatásban külön vizsgáljuk a közösségi éneklésre alkalmas egyszólamú anyagot és az egyszerű többszólamú műveket. Bármelyik felekezet zenei anyagának vizsgálata közben megállapíthatjuk, hogy a legkönnyebben megtanítható dallamok az úgynevezett népdalzsoltárok. A veretes zsoltár szövegekhez magyar népdalok dallamát illesztjük, melyek többségét a gyermekek már iskolai énekórákon megismernek. Emeljünk ki néhányat közülük!

A 111. zsoltár Isten nevét dicsérem kezdetű Az árgyélus kismadár dallamára szólal meg. A gyermekek számára az első versszak és az ötödik versszak szövege nagyon könnyen megérthető. A refrénes szerkezet megkönnyíti a megtanulást. Mindkét versszak szövege alapfokú hittan oktatás következtében is érthető akár az első osztályosok számára is.

S végül vizsgáljuk a 42. zsoltárt dallamával együtt: Ahogy vágyik a gímszarvas. A zsoltárt a Tavaszi szél vizet áraszt dallamára énekeljük. Ügyeljünk arra, hogy a zsoltár szövege prozódiailag illeszkedjen, és ne ragaszkodjunk az eredeti népdal ritmusához. A zsoltár szövegében szereplő sok hosszú magánhangzó sokkal simább egyszerűbb ritmust kíván, így negyedek és nyolcad értékek szerepelnek zömében a dallamban. Itt is célszerű válogatni a versszakok közül, amelyek könnyen érthetőek a kisgyermek számára is. Az első versszak mellett a negyedik versszakot, a nyolcadik versszakot és a kilencedik versszakot javasoljuk, a kisiskolások énekléséhez. Ugyancsak közösségi énekléshez válogassunk az ünnepkörök dalaiból.

Advent

Mindegyik egyház szívesen választ advent és karácsony ünnepéhez a magyar népi dalkörből. Így énekeltehetjük énekeseinkkel a következő dalokat: Dicsőség mennyben az Istennek! Kirje, kirje kisdededcske, Mennyből az angyal, Ó gyönyörű szép titokzatos éj, Pásztorok, pásztorok kezdetű népénekeket.²⁵

---

²⁵ Hozsanna 2013

Húsvét

A Hozsanna gyűjtemény 87. dallama az 1651-ből származó Cantus Catholici dallam Föltámadt Krisztus kezdetű. Itt is a 20 versszakból válogassunk, az indító egymásra épülő kvint és kvart hangköz nem könnyű a kicsiknek, de a dallam többi része lépegető, ezáltal nem okoz nehézséget éneklése.²⁶

*Farsang*²⁷

Hipp hopp farsang egy hexachord hangkészletű, akár óvodásoknak is megtanítható jó kívánság dallam.

*Pünkösöd*²⁸

Pünkösdre a magyar népzene kifogyhatatlan kincseket nyújt számunkra. A pünkösdi királyválasztás és királynéválasztáshoz kapcsolódó népdalokat énekeltehetjük, például Mi van ma, mi van ma! A Pünkösödnek jeles napján.

5. Összegzés

Magyarországon a zenei nevelésnek és ezen belül az énekkari munkának nagy múltja van. Sajnálatos azonban, hogy bár legtöbb iskolában dolgozik kórus, de csak a felső tagozatban. A legjobb alsó tagozatban elkezdni a szoktatást. E korban fogékonyak a zenei élmények befogadására, s ezért szívesen dolgozik is. A gyermekek zene iránti szeretetét növelhetjük az énekkar által nyújtott lehetőségekkel. Csak bizakodni tudunk, hogy a sok megtervezett ajánlás segítségével lesz nekem és a kollégáim mindennapi munkájához, hogy valóra válhasson Kodály Zoltán álma alsó tagozatban is az éneklő iskoláról.

6. Felhasznált irodalom

Bárdos Lajos 1958. *Kicsinyek kórusa I. füzet Kétszólamú gyermekkarra.*
Zeneműkiadó. Budapest

²⁶ Hozsanna 2013: 190

²⁷ Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika 1997: 50-51

²⁸ Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika 1997: 110

- Éneklő egyház* 2016. szerk.: Népeénektár- Bizottság. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest
- Hozsanna* 2013. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest
- <https://www.youtube.com/watch?v=MkoNreQ2O9E>
- Jertek énekeljünk gyermekénekek* 1988. Editio Musica. Budapest.
- Kaposi Gergely 2008. *Karvezetés, kórusépítés*. Alterra, Svájci-Magyar Kiadó Kft. Budapest
- Kardos Pál 2007. *Egyszólamúság az énekkari nevelésben. Módszertani útmutató*. Kardos Pál Alapítvány, Szeged
- Kerényi György 1972. *Kétágú síp. Kétszólamú kórusok*. Zeneműkiadó, Budapest
- Király Katalin 2004. *Zengő hangképző*. Mozaik Kiadó, Szeged
- Kodály Zoltán 1941. *333 olvasógyakorlat*. Zenemű Kiadó, Budapest
- Kodály Zoltán 1974. *Visszatekintés I. kötet. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc. Zeneműkiadó Vállalat. Budapest
- Maróti Gyula, Révész László 1983. *Öt évszázad a magyar énekkari kultúra történetéből*. Népművelési propaganda iroda, Budapest
- Párkai István *A kórus vezénylés alapjai*. Népművelési propaganda iroda, Budapest.
- Pécsi Géza – Uzsalyné Pécsi Rita 2000. *Kulcs a muzsikához – énektár*. Kulcs a muzsikához Alapítvány, Pécs
- Phillips, Pamela S. 2011. *Singing for Dummies*. Wiley Publishing, Inc. Hoboken
- Szőnyi Erzsébet 1969. *33 könnyű kórus népdalokra – iskolásoknak*. Zeneműkiadó, Budapest
- Szőnyi Erzsébet 1974. *Biciniumok I. füzet*. Zeneműkiadó, Budapest
- Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika 1997. *Jeles napok, ünnepi szokások*. Planétás Kiadó. Budapest
- www.kota.hu

A ZENEI ÉLMÉNYNYÚJTÁS ÉS KÉSZSÉGFEJLESZTÉS AZ INFORMATIKA ESZKÖZEIVEL

Gedó Gabriella

Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar

Reszümé

A dolgozat írója, aki maga is képzett muzsikus, nyitott a 21. századi lehetőségekre. Iskolai gyakorlati során szembesült azzal a problémával, hogy odaadó és jól képzett ének tanítók sem tudnak komoly eredményt elérni a gyermekek zenei nevelésében. Sokszor halljuk, hogy megváltozott a világ körülöttünk, a technika uralja életünket. Ezt a lehetőséget próbálja a dolgozat írója megragadni: 21. századi módszerekkel zenei készséget fejleszteni, és örömteli ének-zene órákat szervezni.

Hogy a technika étellel töltsdön meg, módszertani kérdéseket, feladatokat kell megoldani. A rendelkezésünkre álló szakirodalom gazdag forrást nyújt ehhez a munkához. Mivel a technika felhasználása a zenei készségek fejlesztésében van segítségünkre, ezért kiemelten foglalkozik a készségfejlesztés területeivel és módszereivel.

Elmondhatjuk, hogy az iskolák többségében találkozhatunk interaktív eszközzel, projektorral, számítógéppel, s a gépen sok alkalmazható programmal. Sajnos, ezek az eszközök csak nagyon korlátozottan és csak néhány műveltségterület oktatásához kerülnek felhasználásra. Félünk az ének-zene órán a technikától, hiszen joggal tarthatunk attól, hogy elgépiesedett világunkban magunk is gép-szerűek leszünk. A megfelelő program alkalmazásával ez elkerülhető, és étellel tölthetjük meg a technikát.

A dolgozatíró kiemelten két számítástechnikai alkalmazásra támaszkodik, ezek a Mimio Xi Interaktív Rendszer, valamint a Muse Score kottaszerkesztő program. A dolgozat segítségül szolgál a két alkalmazás megértéséhez, és a zeneoktatás folyamatában való felhasználáshoz.

Gazdag gyűjtemény kapcsolódik a sikeres megvalósításhoz, amit természetesen minden, e művészeti területen tanító pedagógus felhasználhat, illetve átalakíthat.

A 21. század gyermekei könnyen elfogadják és igénylik a modern technológia felhasználását a tanítási órák keretein belül, illetve szabadidejükben és az órákra való felkészülés során.

Bár varázslatos eredményeket lehet elérni ezekkel az alkalmazásokkal, ne feledjük, hogy a technika nem működik a tanító szakmai felkészültsége, zene-és gyermekszeretete nélkül.

Resume: **Information Technology as a Means of Musical Experience and Skills Development**

The writer of this dissertation who is a qualified musician, is open to facilities of the 21st century. She faced the problem during her teaching practice in school that even the devoted and well-trained music teachers can't achieve serious goals in children's musical education. We hear a lot that the world has changed around us, the technique dominates our life. The writer tries to take this opportunity: to develop musical readiness and to organise joyous music lessons with the help of 21st century methods.

To fill technology with life methodological questions and tasks have to be solved. The available literature provides abounding source for this work. Since the use of technology can be helpful for us in developing musical readiness, therefore she deals especially with areas of developing readiness and its methodology.

We can say that in the majority of schools we can meet interactive tools, projectors, computers and many applications running on computers. Unfortunately, the usage of these devices are very limited, they are only used in just a few cultural fields of education. We are afraid of using technology on music lessons, because we beware of it on a reasonable basis that we will become machine like creatures in our mechanized world. We can avoid it with the use of an adequate program so we can fill technology with life.

The dissertation writer deals significantly with two applications, these are the Mimio Xi Interactive System and the Muse Score music builder program. The dissertation helps to understand these two applications and the use of them in the process of musical education.

Abounding collection connects to the successful implementation that certainly can be used and converted by teachers or educators of all fields of art.

The children of 21st century easily accept and demand the use of modern technology in the lessons and in their freetime or during their preparations for the lessons.

Although magical results can be achieved with these applications, remember that the technique does not work without the professionalism of teachers and their devotion to music and children.

1. Bevezetés

A 21. században a modern technológiáknak köszönhetően a legtöbb ember, szinte már korhatár nélkül képes használni a számítástechnikai eszközöket. Azok segítve az emberek életét, szórakozásként és akár örömforrásként is funkcionálnak. A gyerekek életében is – míg megszokottá nem válik egy ilyen eszköz használata –, okozhat izgalmat, és az újdonság erejével hathat, ha a tanítási óra új ismeretének átadása, illetve a feladatok megoldása és a tananyag elsajátítása ezek segítségével történik. Így maga a tantárgy – jelen esetben az ének-zene – izgalmasabbá, fontosabbá válhat a gyermekek szemében.

Számomra a legtermészetesebb a hallás utáni daltanulás. Gyermekkoromból származó énekórai emlékeim többségében ehhez a

tanulási-tanítási módszerhez kapcsolhatóak. Az informatika eszközeivel ennek segítése is megvalósítható.

Kodály Zoltán számára az énekhang és a lemezlejátszó – vagyis a gramofon – álltak csak rendelkezésre az ének-zene óra céljainak megvalósításához, de ez ma már nem elegendő. Mivel a gyermekek aktivitása nagy, szükséges figyelmüket is jobban, hosszabb távon lekötni. A modern „segítőink” miért ne lehetnének ennek eszközei? Az interaktív tábla, és a számítógép tökéletes eszközök lehetnek egy megfelelő program használatával a különböző tudományágak – így az ének-zene – tantárgyainak megtanításához. A tanuló motiváltabbá válik, ha eszközöket adunk a kezébe, melyek a későbbiekben egyaránt segítségül szolgálhatnak, akár a tanulás folyamatában is. Ezen felül, nagyon fontos természetesen a tanító személyisége, hozzáállása a hivatásához, a gyerekekhez, és az adott tudományhoz, de nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy minél változatosabban alkalmazzuk az órához kapcsolható módszereket és az azokhoz tartozó eszközöket, annál maradandóbb élményt okozunk a tanulóknak, és végül ők maguk is, a gyakorlás folyamatában tanórai emlékeik felidézésével megkönnyíthetik tanulásukat.

Szellemi feltételeken kívül tárgyi feltételei is vannak annak, hogy egy tanítási óra a megfelelő módon valósulhasson meg, akár ilyen modern eszközök, számítógépes programok alapján. Ha egy intézmény költségvetésébe az ilyen, vagy ehhez hasonló újítások nem férnek bele, sajnos nem megvalósíthatóak az új módszerek alkalmazása sem. Számos intézményben máig nem található interaktív tábla, ami segíthetné az ilyen készítmény alapú tárgyak oktatását. Abban az esetben viszont, ha ilyen akadály nem áll fenn, hiszek abban és a gyakorlat bizonyítja, hogy e módszerek és eszközök felhasználásával nagyobb élményt nyújtó, és sikeresebb ének-zene órákat tudunk tartani. Számos más tantárgy tanóráin segítségünket szolgálhatja a számítógépes technika. Képesek vagyunk vele szemléltetni, gyakoroltatni, akár még szórakozási lehetőségként, motiváló eszközként is alkalmazhatjuk, és helyettesíthetjük, vagy kiegészíthetjük vele a tanításhoz használt tankönyvek, munkafüzetek feladatait. A készítménytananyagok oktatásában a használata közel sem olyan szinten jellemző, mint egy nem készítménytanagnál. Így a zenei neveléshez sincs az informatikai eszközök alkalmazására példa, nem rendelkezünk különböző, az interaktív felületekhez megírt programokkal, amik segíthetnének a tanítás, tanulás folyamatait. Dolgozatomban ezen eszközök használatának bemutatásával szeretnék példát nyújtani arra, hogy az ének-zene tudományában is kitűnően alkalmazhatóak az informatika által nyújtott lehetőségek.

Alkalmam volt tanítani több ének-zene órán is a gyakorlataim során, és megtapasztalhattam, mik azok a zeneelméleti ismeretek, amiket a tanulók nehezen sajátítanak el, vagy melyek azok, amik nem keltik fel kellően figyelmüket. A leginkább jellemző az volt, hogy eltévedtek az ötvonalas vonalrendszerben, végül elveszett türelmük az írási, olvasási gyakorlatok elvégzéséhez. Nehezen tanulnak meg kottaképről dallamokat, bántortalanok, és hátrányt jelent az is, hogy az egyéni képzésükre nem áll rendelkezésre elegendő idő. A dolgozatomban bemutatott két programalkalmazásban való összekapcsolásának oka az, hogy ezek a nehézségek, és hátrányok valamilyen szinten csökkenthetőek, ha a megfelelő módon, és módszerekkel használjuk együttesen a rendelkezésünkre álló informatikai eszközöket.

2. Információs és Kommunikációs Technológiák az iskolában

Az információs-kommunikációs technológia használata egyre elterjedtebb hazánkban, mivel felismerték az IKT-környezetben történő oktatás előnyeit. Segítségül szolgál a diákoknak, motiválja őket, és csökkenti azt a távolságot, ami az iskolai és az azon kívüli világ között keletkezik, ha ebbe a környezetbe behelyezve viszik végbe a tanítás folyamatait. A fiatalok túlnyomó része használja a számítógépet, sokuknak szabadidős tevékenységet jelent. Felmérések alapján kiderült, hogy a negyedik osztályos diákok nagy többsége minden héten, sőt, vannak, akik minden nap használják játéokra, internetezésre, és zenehallgatásra egyaránt az informatika eme eszközét.

2.1. Az egyik legfontosabb IKT eszköz: Az interaktív tábla

Amiért ez az eszköz IKT eszköznek számít, két sajtóanyag is rámutat: „A Nemzeti Fejlesztési Terv második részében 2010-ig a 62 ezer tanteremből 40 ezer jut interaktív táblához”¹.

„2007-ben megjelent tájékoztatás szerint 2009-ig 35 ezer tanteremben szeretnék felszerelni számítógéppel és projektorral ellátott interaktív táblákat.”² Az elektronikus, interaktív tábla egy eszköz ahhoz, hogy a tanítók és tanárok az informatika segítségével által tegyék még érdekesebbé és

---

¹ OM Sajtóiroda 2005

² Magyar Távirati Iroda 2007

változatosabbá a nevelés-oktatás folyamatát, így nyújtva egy közös tanulási élményt a tanulóknak.³

2.1.1. Mi is az interaktív tábla pontosabban?

Egy prezentációs eszköz, ami kompatibilis a számítógéppel. Ez az eszköz a számítógépre csatlakoztatva, projektorral kivetített digitális képen mutatja a számítógép kezelési felületeit, amit a műanyag táblán és a számítógépen egyaránt tud formálni a pedagógus. Az interaktív táblához tartozó tollal, vagy akár a saját ujjával is képes vezérelni a számítógépet a táblán keresztül. Ugyanolyan műveleteket lehet elvégezni, mintha a számítógépen dolgoznánk. Nagyszerű eszköze a bemutatóknak, és egyben nagyon színes és sok lehetőséget tartogató, amik lehetővé teszik a tanulók figyelmének fenntartását. Jól alkalmazható a különböző tanulási stílusokhoz, így az auditív tanulási stílushoz, tehát az ének-zene órákon is. A hagyományos táblával szemben a digitális tábla legjelentősebb előnye az, hogy a táblaképet a számítógépen előre elkészíthetjük, így az óra előtti szervezési feladatok nagy részét megkönnyebbíti. Ezen kívül az órai tananyagok elmenthetőek, a következő órákon folytathatóak onnan, ahol az előző óra véget ért.

Az interaktív tábla az oktatásban való használatának a diákokra gyakorolt motiváló hatását egyre több kutatás támasztja alá (Józsa, Meskó, Pap-Szigeti, 2008). A gyerekek minden korosztályát magához vonzza, így nagy jelentőséget tudhat magáénak a tanítási tevékenységekben.⁴

2.1.2. Az interaktív tábla legfontosabb előnyei

- A tanár és a diák nagyobb örömet leli a munkában.
- Egyetlen eszközbe integrálható a számtalan korábban használt technika. Nagy szabadságot enged a szemléltető anyagok felhasználásában, átalakításában.
- Elmenthető, kinyomtatható a táblán végzett munka.
- A számtalan szemléltető anyag lehetővé teszi az alkalmazkodást a diákok eltérő tanulási stratégiáihoz.

³ www.iskolakultura.hu/iol/iol_2008_176-187.pdf

⁴ <http://iskola.okostabla.hu/interaktiveszkozok/hirek-az-interaktiv-tabla-vilagabol/96-miert-hasznaljuk-az-interaktiv-tablat>

- Kapcsolatot építhetünk ki az ábrák, grafikonok, animációk között, gyorsan lépkedhetünk előre-hátra az anyagrészekben.
- A prezentáció összeállítása a mondanivaló logikus átgondolását igényli, és ez az óravázlat folyamatos fejlesztését eredményezi.
- Az iskolai hálózat segítségével a diákok (és a szülők) számára otthon is hozzáférhetővé válnak a magyarázatok, mintapéldák, megértést segítő ábrák.⁵

2.2. *A MimioXi Interaktív Rendszer mobil táblaeszköz*

Ez az eszköz még a ma, nagy létszámban elterjedt interaktív tábla hordozható elődje. Segítségével bármilyen műanyag tábla felületén interaktív felületet hozhatunk létre, így esetleg, a modernebbik társát is képesek vagyunk bárhol, bármikor pótolni, a plastik tábla, a számítógép, és a projektor – vagyis számítógéphez csatlakoztatható kivetítő – nagy elterjedésének köszönhetően. A Mimio használata azonban pár dologban különbözik. Használatakor nem a számítógéppel összekötött projektor érzékeli a táblára érkező külső ingert, hanem a számítógéppel összekötött mobil eszköz, amit a tábla bal szélére helyezünk fel. A vezérlés speciális toll segítségével működik. Mindezek ellenére, az eszköz pontos tájolását követően, ugyanúgy tudjuk használni, mint a manapság széles körben ismert projektor formájú társát. Ugyanazokat a lehetőségeket hordozza magában, melyek más interaktív felületeknél is megtalálhatóak.

Az IKT eszközök használatának elsajátításához ma már külön tanfolyamokon vehetnek részt a pedagógusok, és mivel kezelése, használata könnyen elsajátítható, nem okozhat nagyobb problémát annak megtanulása sem.

A digitális tábla használatához a számítógépen keresztül rengeteg program áll rendelkezésünkre a tanítási órákon. Ilyen például az ismeretek átadásához segítségül szolgáló internet. Ma már számos tankönyvkiadó készít interaktív táblafelületen elvégezhető, tantárgyanként kiadott feladatokat, amikkel akár az új ismeret bevésését is segíthetjük, színesebbé téve a tanítási órát. Ezek feltétele csupán az internet elérhetősége, ami a 21. század iskoláiban szinte mindenhol biztosított. Ugyanakkor mi magunk szintén létrehozhatunk az interaktív eszközhöz alkalmas feladatokat, az internet közreműködése nélkül.

---

⁵ <http://aktivtabla.ntk.hu/content/25>

Az ének-zene területén számos kottaszerkesztő program található meg az interneten, melyeket ingyenes letölthetünk a számítógépre, és alkalmazhatjuk a tanítási órákon. Az általam letöltött ilyen program a MuseScore nevezetű. Az interaktív felületre áttéve ez az alkalmazás lehetővé teszi, hogy az ének-zene tanítási órákon a tanulók számos készségét és képességét fejlesszük – a ritmusérzék, az írási és olvasási képességeket, az improvizatív képességeket, és a zenehallgatási készséget egyaránt. A felület használatával lehetővé válik, hogy a leírt dallam elhangozhasson, tehát, az elmélyítés folyamatát szintén segítheti.

A MuseScore program használatának megtanítása által, a tanulók a saját zenei igényeiket is kielégíthetnék, akár otthon, akár az iskolában, és az eszköz közelibbé tételével az ének-zene tantárgy nagyobb hangsúlyt kapna a többi közismereti tárgy mellett a tanulók életében.

2.2.1. A MimioXi Interaktív eszköz használata

Elsősorban szükségünk van a működtetéséhez energiaforrásra, amit a behelyezett elemekkel tudunk biztosítani. A számítógépet egy kábel segítségével tudjuk hozzácsatlakoztatni, ami lehetővé teszi az eszköz és a gép közötti kommunikációt, kapcsolatot. Nélkülözhetetlen a projektor használata, ugyanis ez vetíti ki számunkra azt a felületet, amin a munkafolyamat láthatóvá válik. A kivetítőt szintén egy kábel által hozzuk kapcsolatba az asztali gépünkkel. Az eszközök bekapcsolása után a táblaeszköz kalibrálása, vagyis a táblán lévő irányok, fő pontok betájolása következik: a tábla alján, pontos, vízszintes felezővonalán, és tetején három megérintendő pontot kapunk, amit az eszközhöz tartozó elektronikus tollal végezhetünk el. A továbbiakban a mobileszközt úgy tudjuk alkalmazni, mintha asztali számítógépünk előtt ülve dolgoznánk. Használata egyszerű, ha kezelője egyaránt jártas a számítógép-kezelésben, és a számítógépen található programok alkalmazásában. Így lehetővé válik az is, hogy a tanítási órán a tanulók közreműködésével történjen ezek kezelése.

2.3. *A musescore kottaszerkesztő program*

2.3.1. A MuseScore kottaszerkesztő program használata

A programot megnyitva, egyből egy kotta-beállítási felülettel találkozhatunk, ahol megadhatjuk első lépésben, hogy egy új kottát szeretnénk létrehozni, vagy egy, már meglévőt akarunk esetleg

szerkeszteni. A *Következő* feliratú gombra kattintva eljutunk a szabványos kottaformákhoz. Itt választhatunk az egyszólamú, többszólamú kották, különböző hangszereken létrehozható lehetőségek közül. Alkothatunk például zongoraműveket, de akár még kórusműveket is. Előfordulhat, hogy olyan formátumot keresünk, amit nem mutat fel egyből az új kotta létrehozásának menüpontja, ekkor mi magunk választhatjuk ki a *Válassz hangszereket* menüpontban a hangszert. Tehát akár az emberi énekhangot is, mint olyat, megadhatjuk hangoztató eszközként. Az *énekhang* ponton belül további hangmagasságok közül választhatunk, ami a kottasor elejére írt használatos zenei kulcs fajtáját befolyásolja. Ha az *ének* pontot választjuk, a violinkulcs fog automatikusan megjelenni kottasorunk elején. A *Hozzáadás* majd a *Következő* gomb megnyomásával eljutunk az előjegyzésekhez, itt kiválasztva a számunkra megfelelő hangnemet. A hangnem megadása után a megszokott gomb megnyomásával tovább haladhatunk, és megadhatjuk a mű ütemmutatóját és ütemszámát. A *Befejezés* gombra kattintva már meg is kapjuk kívánt üres kottasorunkat, amiben a program felső és oldalsó menüsorában találunk eszközöket a megszerkesztéshez. A felsőn található az alap ritmusértékeket feltüntetve, amikre rákattintva, a zenei írás bekapcsolását követően el is kezdhethetjük kottaszerkesztői munkánkat. A visszahallgatás gomb megnyomásával elkészült darabunkat, a választott hangszereken, tehát emberi énekhangon is meghallgathatjuk. A kotta berendezésének változtatása esetén az oldalsó menüsor áll rendelkezésünkre, ahol a különböző zenei jelzéseket – mint például az ütemvonalakat, a zenei kulcsokat, az ütemmutatókat – találhatjuk meg.

A program rövid idejű kiismerése után, használata rugalmassá és egyszerűvé válik alkalmazójának, így akár a tanítási órát tartó pedagógus számára is. A tanulóknak hamar és könnyen megtanítható, erre bizonyosságot saját, személyes gyakorlati tapasztalataimból nyertem.

3. A zenei nevelés legfontosabb feladatai

3.1. A zenei képességek⁶

Zenei képességeink – a ritmikai érzék és zenei hallás – az emberi hajlamaink által alakulhatnak ki, melyekkel együtt születünk. Ezek a hajlamok előfeltételei a képességeknek, melyek fejlesztésével hozzájárulunk a tehetség fejlődéséhez.

---

⁶ Réti-Döbrössy 2014:13-19.

A ritmikai képességek fejlesztéséhez elengedhetetlen eszköz a metrum érzék kialakítása, ami a zene belső lüktetését jelenti. A metrumhoz viszonyított hosszabb-rövidebb zenei időérték adja a zene ritmusát. A hangsúlyos, és hangsúlytalan hangok osztják fel a zenét – periodikussá téve azt –, így megadva annak ütemességét, ami két hangsúlyos hang közötti zenei szakaszt jelent. Ütemérzékünk erre épül.

Hallási képességünk a hangmagasságok érzékeléséből, azaz, a hangmagasságérzékből ered, ez alkotja a dallamot tudatunkban, amely a hangok egymáshoz mért magasságbeli viszonyából jön létre. A tiszta éneklés képességéhez ezen kívül még két képesség szükséges. A funkcióérzék segítségével fogjuk fel a hangok egymáshoz való viszonyát. Egy dallamon belül a hangok hangsort, hangnemet, azaz tonalitást alkotnak, ehhez szükséges tonalitás érzékünk, ami más néven a tonális érzék.

A zenei képességek a zenei tevékenység közben fejlődnek, ebben a rendszeres zenepedagógiai munka hoz eredményt. Gyermekkorban a legnagyobb a zene iránti hajlam és érdeklődés, ezért fontos időben, még kisgyermekkorban elkezdni e képességek fejlesztését.

3.2. Ritmustanítás⁷

Alapja, hogy a gyermek már ismeretében legyen olyan dallamanyagnak, melyből ritmikusságának köszönhetően kiindulhatunk. Ennek megalapozása már az óvodában megtörténik, aminek lényege, hogy a gyermek megtanuljon hangsúlyra mozogni, énekléssel kísérve. Az óvodai és iskolai oktatásban ezt a hangsúlyt nevezzük a zenében mérőnek, ebből indul ki a ritmusértékek tanítása. A tanulás folyamatában ez a mérő, ami kezdetben a negyed értéket jelenti. A negyed érték megtanításához olyan dallamot kell választanunk, amelyik pontosan a negyed értékű lüktetést adja vissza, tehát egy hangra egyet ütünk, vagy tapsolunk. Ezzel egy időben kerül sor a páros nyolcad érték megtanítására. Az így megismert ritmusértékek mellett sorra kerül a negyed értékű szünet megtanítása is, még első osztályban. A továbbiakban a félértékű kotta és félértékű szünet megtanítása, negyedik osztályig pedig az egész érték, és egész értékű szünet, a szinkópa, nyolcad értékű szünet, éles és nyújtott ritmus, valamint a pontozott fél érték elsajátíttatása a feladatunk. Minden esetben feltétlen

⁷ Oroszné Tornyai 1999:49-56.

szükséges a helyes tanítói közreműködés, így a ritmus megfigyeltetése, megnevezése, és annak gyakoroltatása, rögzítése az ismeretek között.

A ritmustanítás mellett, az ütemformák is bevezetésre kerülnek a tanítás folyamatában, ehhez a metrumérzék szükséges. Ennek segítésére a tanítónak saját előadásában kell éreztetnie a hangsúlyos és hangsúlytalan dallamrészeket, ami által feltagolódik a dallam annyira, hogy a tanuló ráérezhet az egyes ütemek kezdetére.

Már az első osztályban a negyed és a nyolcad pár megtanulása után elsajátítatjuk a legegyszerűbb, kettes ütemformát. Az első ütemforma bevezetésével az ütemvonalat, záróvonalat, és ismétlőjelet is megismerik a gyerekek. Érdeemes megfigyeltetés útján átadni az ismeretet. A tanítói bemutatás segítségével, illetve a megfelelő gyakorlás útján a tanulók képesek lesznek meghatározni a hangsúlyos hangok helyét a kottaképen. A páros ütemforma ismeretében következő lépésként, harmadik osztálytól a négyes ütemmel ismerkednek meg a gyerekek, és az alsó tagozat utolsó évében a páratlan, hármas ütemet tanulják meg.

A ritmustanításhoz tartoznak még a fogalompárok kialakítása is: a gyors – lassú, majd a mérsékelt – élénk. Eszköze a metronóm, mely megadja, hogy egy perc alatt, mennyi az ütésszám, vagyis mennyi mérőnek kell elhangoznia. A gyorsabb-lassabb tempót mindig a dalok karakteréből, zenei mozgásfolyamat jellegéből kell levezetni. A kiinduló helyzet a meglévő, már megszerzett ismeretek legyenek.

3.3. *Daltanítás*

3.3.1. A hallás utáni daltanítás⁸

A zene elsajátításának legősibb módja a hallás utáni daltanítás és -tanulás. A dallamok írása-olvasása előtt a szájhagyomány őrizte és adta tovább a dallamokat. Az írás megjelenésével lehetővé vált a művek, énekek rögzítése, és azok előadása a kotta alapján.

A kisiskolás dallamanyag megtanításában központi helyet foglal el a hallás utáni daltanítás. Fejlődik általa a zenei emlékezet, a figyelem akaratlagos összpontosításához szoktat, vagyis fejlődik a koncentráció, illetve a zenei hallás. Minderre épül a zenei írás-olvasás ismeretanyaga.

Többféle módon történhet a hallás utáni daltanítás. A globális módszerrel a mozgásos gyermekjátékdalokat sajátítatjuk el a tanulókkal. Így a dallam, a ritmus és a szöveg a mozgáshoz kötöttség miatt jobban tud

---

⁸ Réti – Döbrössy 2014: 35-41.

rögzülni. Másik módja, a részekre bontott daltanítás, ami a ritmusban, dallamanyagban, szöveganyagban igényesebb dallamok megtanításához használatos, mint a gyermekdalok. Ennek algoritmusai, hogy először a tanító bemutatja az adott dallamot szövegével együtt, különböző megfigyelési szempontokat ad meg a dal zenei elemeivel kapcsolatosan. Ezek megbeszélését követően a dalt részekre bontja, külön-külön megtanulják a diákok. Az ismétlés és gyakorlás már a teljes dallam éneklésével történik, ezt követi az előadási mód pontosítása, és ismételten a gyakorlás. Ennél a módszernél lényeges rész a szöveg tartalmának megbeszélése, ugyanis ez az, amit tudatosítva a tanulóknak, megadja annak hangulatát, kialakítva a megfelelő érzelmeket.

Mindkét módszernél nagyon fontos, hogy a tanító először elénekelje az elsajátítani kívánt dallamot vagy dallamrészletet, majd megfigyelési szempontjainak (például az ismétlődő motívumok megkeresése a dalban) megbeszélését követően folyamatosan vonja be a dallam éneklésébe a gyerekeket, végül csak ellenőrizzen, és javítsa a hibákat. Az átélt, kifejező éneklés elsajátíttatása az érzelemvilág gazdagításának fő eszköze. Ehhez szükséges a megfelelő tempó, a hangerő tudatos irányítása, a hangsúlyrend, illetve a hangsúly meghatározó pontos szövegformálás.

3.3.2. Daltanítás jelrendszerről⁹

Ennek alapja a már említett, hallás utáni daltanítás, melynél a zenei írás-olvasás egy, már hallás után megtanult dalból indul ki – motívumok, ritmusok, a szolmizációs hangok és azok kézjeleinek megtanításán értjük a zenei írás-olvasást. A kettő szorosan összefügg egymással, feltétele a sok tervszerű gyakorlás, amik az utószolmizálás, a diktálás, és az olvasógyakorlatok énekeltetése. Ennek során megerősödik a hangzás, név és jel asszociatív kapcsolata olyannyira, hogy egyik képes lesz a másik felidézésére. Így képes lesz a tanuló hallani, amit lát írásban, és látni, amit hall. Csak így lehet kellőképpen megalapozni a kottaolvasás képességét. Ezzel párhuzamosan zajlik a szolmizációs hangok megtanítása. Első osztályban a szó-mi-lá reláció kerül megtanításra, második osztályban a dó, ré és alsó lá hangokat vezetjük be, így a pentaton hangkészletet is ismertetjük. Harmadik és negyedik osztályban az alsó szó és felső dó, valamint az alsó és felső ti hang, illetve a fá-hang jelenti az új ismeretet. A szolmizációs hangok megfelelő megtanításával pontosan kialakítható a

⁹ Oroszné Tornyai 1999: 30-47.

zenei hangok egymáshoz viszonyított magasságának érzéke, érzékeltetése, ami leginkább játékos úton történik.

Két módja van a jelrendszerről történő daltanításnak. A kézjelről történő tanítás itt a legkézenfekvőbb, ugyanis a kézjelek nem csak a hangmagasságot, de a ritmust és a dinamikát is érzékeltetik. Ezen felül, térbeli elhelyezése segít a tanulóknak a helyes hangmagasság megtalálásában. Mivel a gyerekek nem látják egészében a dallamot, így a hangok egymásutániségének memorizálása is az ő feladatuk, tehát célszerű ezt a daltanítási formát az egyszerűbb dalok megtanításánál használni. Ennél a formánál a dallamot nem kell bemutatni szolmizációs hangokkal, csak az előkészítésről gondoskodni. Először, már ismert dalt kell átismételteni a tanulókkal, majd ennek szolmizációját, végül azokat a szolmizációs fordulatokat kiemelve szükséges gyakorolni, amelyekre a kézjelről történő új dal megtanításához szüksége van a tanítónak. Ennél a tanítási formánál a legfontosabb, hogy csak olyan szolmizációs hangokkal történjen, melyeket a tanulók már kellő biztonsággal ismernek korábbról. Ha sorra kerül a dallam kézjelről történő megtanítása, a tanító csak az esetleges hibák javítására vezet rá a gyerekeket. A memorizálás könnyítése céljából érdemes megbeszélni a dallam formaiságát. Mint segítség, a kézjel, végül csak a megtanult szolmizációs dallam énekeltetéséhez marad. Ezt követi a dallam szövegének megtanítása a már meglévő dallamra, annak szép, kifejező előadási módja.

Másik módszer, ha a betűkottáról, hangjegyről való daltanítást választjuk. Nagyon fontos ennél a tanítási módszernél is, hogy olyan szolmizációs hangokkal rendelkező dalt tanuljanak meg így a tanulók, amely szolmizációs hangokat már jól ismerik. Betűkottáról való daltanításnál érdemes a szolmizációs hangok felett a ritmust is megjeleníteni. A szolmizációs hangok egymás után leírt formája nem vezet rá pontosan a ritmusra, ami a ritmus memorizálását követelné, megnehezítve a daltanítás folyamatát. A hangjegy már egy elvontabb tanítást igényel, mivel a vonalrendszeren a hang pontos helyét adja meg, és kétféle megnevezési lehetőséget ad – ezek az ábécés hangok, vagy a szolmizáció, természetesen az előbbit csak felső tagozaton vezetjük be az új ismeretek közé. A nagyobb fordulatok, motívumok megbeszélését követően kezdődik a dallam megtanítása a már korábban említett módon. A segítség maga a kottakép, amiről a tanulók önálló munkával a hallottak

alapján le tudják olvasni a szolmizációs dallamot. Végül, szövegével együtt gyakoroltatva eljutunk annak szép, kifejező énekléséig.¹⁰

3.4. A gyakorlás különböző típusai

A készségfejlesztő munka legfontosabb része a gyakorlás, a segítségével történő zenei tevékenységek automatizálása. A zenei ismeretek felelevenítése a felismertetés, olvasás, lejegyzés és alkalmazás által már mind gyakorlásnak számít, ami azok rögzülését, bevésését szolgálják. Számos gyakorlási forma létezik az ének-zene órákon az elmélyítésre. A visszhangoztatás a hallás utáni daltanítás mechanizmusát követi, utánzásra épül, ami a leggyakoribb és elsőként javasolt módszer. Az előkészítésben és a tudatosítás fázisában is segítségünkre lehet. A párbeszéd módszere is elsősorban a szóbeli gyakorlásra épül, de itt már hosszabb a zenei anyag, mint a visszhangban – két énekes között valósul meg a zenei párbeszéd, kérdés-felelet, felelgetős, vagy refrénes formában. A bújtatás a legkedveltebb módszer a belső hallás fejlesztésére. A lényege, hogy a dalnak a hangos és a néma megszólaltatása hangozzon a ritmikai és dallami elemei által, megadott jelre. Jó segítő eszköze a mérő, ami a dallamkövetéséhez szükséges. Csak jól ismert daloknál használható. Elvonáskor vagy a ritmust, vagy a dallamot, vagy a szöveget tartjuk meg, vagy vesszük el, így hangoztatva a megmaradt dallami alkotóelemeket. Ezt a módszert a tudatosításnál alkalmazzuk. Felismertetéskor hallás utáni, vagy jelrendszerrel történő felismerésről beszélhetünk. Az ellenőrzés legkedveltebb formája. Általa a belső hallásról, a zenei képzetekről, a zenei ismeretek szintjéről kapunk visszajelzést a tanulóktól. Hallás utáni formáját a már ismert dalok és a tanult zenei elemek felismeréséhez használhatjuk, jelrendszerrel történően pedig a meglévő ismeretek jelzéseiről ismertethetjük fel a megfelelően szemléltetett zenei elemet. Lehet például ez egy dal is, amelynek a sorait összekevertük, és csak a kottaképe látható a tanulók számára. A további módszerek teljesen improvizatív jellegűek, így a kreativitás fejlesztésére megfelelő eszközök. Nehézségüktől függően alkalmazhatóak az alsóbb évfolyamokon. A kiegészítés szóbeli és írásbeli feladatok sorát jelenti, amelyekkel fejleszthetjük az emlékezetet, és feleleveníthetjük vele a már tanult ismereteket. Történhet egy már jól begyakorolt dal részleteinek kiegészítésével a saját, hiányzó elemei alapján, vagy akár egy addig ismeretlen ritmussor beütemezésével. Számos

---

¹⁰ Réti – Döbrössy 2014: 79-83.

gyakorlat létezik ehhez a módszerhez is. Bővítéskor a memóriát, a fantáziát, a gyors reagálást fejlesztjük az improvizatív képesség mellett. Könnyebb változatát használhatjuk alsó tagozaton – például egy ritmussor kiegészítését pár ütemnyi ritmussal. A dallambővítés inkább a felső évfolyamokon ajánlott. A társítás egy játékos gyakorlási módszernek mondható. Szöveghez vagy dallamhoz is alkalmazhatjuk, eszköze a ritmus. A szöveghez, annak lüktetése alapján társítjuk, míg a dallamhoz improvizatíván illeszthető. Nagyon jó fejlesztő eszköz a ritmusérzékhez. A jelenleg is használatban lévő módszerek közül az utolsó a variálás. Komplexitása igényli, hogy a bővítés, majd a társítás játékaival készítsük elő, mivel ez a módszer a ritmikai vagy a dallami elemekkel történő változtatás feladatait foglalja magába. Az improvizatív módszereknél a dallami feladatok alkalmazása alsóbb évfolyamokon – mivel nem rendelkeznek ekkor még a diákok elégséges ismeretanyaggal –, nem hozhat túl sok eredményt a tanítási órán. Ezért ajánlatos több, a ritmusérzék fejlesztésére szolgáló feladatot adnunk.

3.5. Zenehallgatás¹¹

A zenehallgatásnak szintén jelentős szerepe van a zenei nevelés-oktatás folyamatában. A gyermeket válogatatlan zenei hatások, és főként, zajok érik környezetükben, melyek hatással vannak a hallószervre, éppúgy, mint az idegrendszerre, és pszichológiai szerepük is jelentős. Lehetetlenné válik, hogy meghallhassák a finomabb hangzási árnyalatokat, mikor egy szép zeneművet hallanak. Ezen kívül, ebben a zajos környezetben a szervezet hamarabb fárad, így megnő a reakcióidő is, és ingerlékenyebbé válunk, mivel idegrendszerünk túlterhelt. Az iskolai nevelés, ezen belül a zenehallgatás képes lehet ennek ellensúlyozására.

A megfelelő megvalósításához bizonyos képességek szükségesek. Ilyen a figyelem és a befogadóképesség, melyeket már kisgyermekkorban, az óvodában el kell kezdeni kialakítani a gyermekben ahhoz, hogy az iskolai nevelésben ne jelentsen problémát esetleg ezek hiánya. A zenehallgatásnak komoly képesség- és személyiségfejlesztő hatása van, fejleszti a koncentrációt, a belső tudati aktivitást, a zenei emlékezetet és gondolkodást, a zenei és az akusztikus hallást, illetve a fantáziát. Ezekon kívül a zene serkenti az érzéseket, megváltoztatja hangulatunkat, csökkenti a rosszkedvet és a félelmeinket.

---

¹¹ Réti – Döbrössy 2014: 103-113.

A megfelelő környezetben nevelt gyermekben a fent említett képességek kialakulhatnak, így a zenehallgatás pozitív hatásai is a kellő mértékben fejleszthetők. Az első ilyen zenehallgatási élmény egy kisiskolás számára a tanítói éneklés, ezért fontos, hogy az kifejező, szép éneklés legyen, jól képzett tanítótól. A tanulóknak későbbi, tudatos zenehallgatását segíthetjük kialakítani azzal is, ha a dalokat szövegtelen formájukban gyakoroltatjuk. Ismételtethetjük velük a különböző dalok ritmusképét, ugyanis, ekkor látják és hallják társaik tevékenységét, ezzel együtt sajátjukat is.

A zenehallgatás legfőbb feladata, hogy megtanítsa a gyermeket úgy zenét hallgatni, hogy az arra koncentráltan, minden mást mellőzve tudjon figyelni. Számos játékos gyakorlatot végeztethetünk ebből a célból a belső hallás fejlesztése során, amelyek feltételezik a koncentrált figyelem képességét, és a szükséges zenei készségek kialakulását. Ilyen például alsó tagozaton egy dal gyakoroltatásánál a staféta módszer, amikor a közösségből egy valaki elkezd az adott dallamot, és a többieknek be kell kapcsolódnia, vagy át kell vennie a dallam további éneklését.

A zenehallgatás tudatosításához, gyakorlásához érdemes olyan tanítási órákat is tartani, amelyek kifejezetten a zenehallgatásra épülnek, ezzel jobban segíthetjük a zenehallgatás nevelési céljait, feladatait. A már ismert dalokat a néphagyományainkból merített archív felvételeken is bemutathatjuk, vagy akár egy hangszer kíséretében. A dalok feldolgozása ehhez kapcsolható – az ismert gyermekdalt egy hangszeren, feldolgozott formájában hallgattathatjuk a gyermekkel, ami tovább bővíthetővé teszi a dalt, létrehozva egy minialkotást is, mely önálló zeneműként hallgatható a tanulókkal. Végül, a néphagyománytól még inkább elrugaszkodva, gyerekeknek szóló zenés mesékkal ismertethetjük meg őket, ezzel is bővítve tudástárukat, a különböző megfigyelési szempontok megadásával. Egyúttal a hangszerismeretet is megalapozhatjuk bennük a zenehallgatáson keresztül.

A tantárgypedagógiára támaszkodva bátran használhatjuk a korábban említett informatikai eszközöket együttesen a tanítás folyamatában. A MímioXi táblaeszköz, és a MuseScore kottaszerkesztő program számtalan lehetőséget tartogat magában, melyeket a továbbiakban ismertetem.

4. A kották felhasználási lehetőségei

A kottaszerkesztő programban létrehozott kották számtalan módon segítségünkre szolgálnak. Mivel a számítógépen elmenthetőek, ezért bármikor megtekinthetőek, és szerkeszthetőek újra, a kottaszerkesztő programon keresztül történő megnyitásukkal. A tanítási órákon a számítógépről pár kattintás után kivetíthetőek, így a teljes osztályközösség számára láthatóvá válnak. A tankönyv kottaanyaga mellett két fontos zenepedagógiai kiadványt használtam.

Kodály Zoltán: 333 olvasógyakorlat¹²

Kodály Zoltán elsődleges célja az volt a 333 olvasógyakorlat megírásával, hogy segítse a zenei olvasás megtanulását gyakorlatai által. Ezzel kívánta közelebbivé tenni a gyerekekhez a zenét. Másodlagos célja az volt, hogy a tankönyvekben található tananyagot kibővítsé, lehetőséget adva a gyakorlásra, amihez mindig újabb és újabb példák kellenek. A füzetben gyakoroltatja továbbá a hangközlépéseket pontos intonációval, ami fontos eszköze a hallási készség fejlesztésének. Kötete végén kiemeli:

„A dallamban fel fog tűnni, hogy sok a leugrás. Szükség van erre, mert eddig elhanyagoltuk. A hangközöket csak fölfelé szokás gyakorolni nálunk, pedig egészen más lelki folyamat ugyanezt lefelé intonálni, nehezebb is. Innen van, hogy félig-meddig olvasni tudó tanulóink (sőt: okleveles tanáraink...) menten elakadnak, ha tercnél nagyobb hangközt kell lefelé ugrianiok.”¹³

A legősibb kincseinkhez, a népdalaink előkészítéséhez ajánlja ezeket a gyakorlatokat Kodály Zoltán: „Ha azt akarjuk, hogy monumentális népdalunk régi fényét az egész nemzetre árassza, elő kell rá készítenünk a gyermeket, annak rendszerében és szellemében írt, de kisterjedelmű és könnyű ritmusú dallamokkal. Különbö a ma használt zenei tananyaggon felnövekedve, idegenszerű furcsaságnak fogja érezni – aminthogy ma még annak is érzi – a nemzet legősibb zenéjét.”

Kötetével a gyermekeknek szeretne segítséget nyújtani: „Egyenlőre a legkisebbeken akartam segíteni. Azok lehetnek felnőttek is, mert „*Ki miben járatlan, abban gyermek*”.”¹⁴ – Kodály Zoltán szavait idézve.

Másik jelentős szerepet betöltő kötet az ének-zene tanításban:

---

¹² Kodály 1941.

¹³ Kodály 1941: 62-65.

¹⁴ Uo.

*Kodály Zoltán: Kis emberek dalai*¹⁵

E kötetével a legkisebb gyermekekhez kívánt szólni: „A 3-5 éves gyermek benyomásai életre szólók, amit akkor beléje oltanak, élete fogytáig nem feledi.”

Mivel az óvodákban még a zeneoktatás, konkrétan a daltanítás nem megy szöveg nélkül, ezekkel a gyakorlatokkal az itt folyó zenei nevelést kívánta segíteni, a magyar költőink gyermekverseinek megdallamosításával. A kötetben olyan ötfokú dallamokat találhatunk, melyek kellőképpen előkészítik a gyermekeket a további ének-zene tanulásra. A továbbiakban arra láthatunk példát, miként használta fel a fent említett, 333 olvasógyakorlat című kötetének dallamait e célok megvalósítására. A két kötetet alkalmazva sokkal könnyebben, mélyrehatóbban lehetünk képesek a zene alapjainak elsajátítására, így a művek egyformán szerephez jutottak dolgozatom témájában.

4.1. Új dal tanulása

A megjelenített dallam kottája segítségül szolgál az új dalok megtanulásához, az ismeretek felismeréséhez, és gyakoroltatásához. Új dalként szeretnénk megtanítani a, *Jön a kocsi...* kezdetű.¹⁶

Jön a ko - csi, most ér - kez - tünk, De - re - ka - san áz - tunk,
Jaj, de na - gyon el - té - ved - tünk.

fáz - tunk, no, de ki - csit el - nó - táz - tunk.

Két ismert dallal készítem elő a tanítást. Az egyik a *Katalinka szállj el...* kezdetű. A teljes hangkészlet láttatásához a dal végét használom fel a dal megtalálásához.

A felismertetés céljából a dal szövege nem jelenik meg, csak a kottaképe, amit a kezdőhang megadása után leszolmizálnak a tanulók, így megkapják azt a dallamot, ami alapján felismerhetik a dalt.

¹⁵ Kodály 1970.

¹⁶ Lantos – Lukin 2004: 8.

Ezzel a részlettel előkészítjük az új dal hangkészletét, de nagy ugrások nélkül. A tankönyvben a *Katalinka szállj el...* nem azonos hangnemben szerepel az új dallal, tehát abban a formában nem tudom alkalmazni. Ebben segít a kottairó transzponáló programja. A másik dalunk az *Eresz alól...* kezdetű gyermekdal.

Itt sem a dal elejétől alkalmazom annak kottáját az előkészítéshez, mivel a dal végén szerepel a felugró és visszatérő kvart ugrás. Ezt a kiemeléssel megfelelően elő tudom készíteni egy utószolmizálással kiegészítve. Ezek után már könnyebben sajátítják el az új dalt.

Kiemelhetünk a még új, vagy a már ismert dalból részletet, ami megkönnyíti a tanulók munkáját abban, hogy csak az adott dallamrészlet látható, tehát a figyelmük egy adott részletre koncentrálódik. Ehhez köthetünk gyakorló feladatokat, vagy akár készségfejlesztő gyakorlatokat is. Fejleszthetjük vele a zenei hallást, ritmusérzékét, a zenehallgatási készséget, de leginkább a zenei írást és olvasást.

4.2. Dallam-kiegészítés

A zenei írás-olvasás gyakorlásához a dallam-kiegészítés alkalmazható legeredményesebben az alsó tagozaton. Ekkor, a már ismert dallamot hiányos formájában látja maga előtt a tanuló.

Az alábbi hiányos kottát meghallgatva, fel kell ismerniük a már tanult, jól ismert dalt. Ha ez sikeresen megtörtént, közös munkával kitöltjük a hiányzó ütemeket. Első lépésben elénekeljük közösen a dalt, majd a hangkészletének átismétlése után elénekeljük szolmizációjával is. Átismételjük ritmusát, hogy tisztában legyünk azzal, milyen ritmusértékekből épül fel. Megvizsgáljuk a hiányzó ütemeit – például megkeressük az esetleges visszatérő motívumokat, amik segíthetnek a

¹⁷ Uo. 34.

¹⁸ Kodály 1970: 24.

kitöltésben –, végezetül elhelyezzük a megfelelő ritmusértékkel ellátott hangokat az üres ütemekbe. Ezt követően már meg is szólaltatható a dallam, így leellenőrizhetjük munkánkat, és egyúttal fejleszthetjük a zenehallgatási készséget is. A meghallgatási és kitöltési rész mind a kottaszerkesztő program segítségével történik. Példaként a *Túrót ettem...* kezdetű gyermekdal hiányos kottáját mutatom be, amit a gyakorlatban kivetítve az interaktív táblán egészítünk ki a tanulókkal.

4.3. Transzponálás

Különböző hangnemekbe helyezve a dallamot, változtathatjuk annak magasságát vagy mélységét. Ezzel, azon kívül, hogy a zenei írást fejlesztjük, az éneklési készséget is tudjukképezni. Sok tanulónak nehézséget jelent különböző hangmagasságról elkezdni egy dalt, mert még nem érzik biztosan a relációkat. A hangnem megválasztásánál figyelembe vettem a dalok megváltozásának mértékét. Azok a dalok, amelyek transzponálva esetleg elénekelhetetlenné váltak a hangok magasságának vagy mélységének köszönhetően, nem példáztam más hangnemekben, mint ahogy eredetileg vannak. Természetesen, a *mi-ré-dó* hangkészletű dalokat eredeti formájukban is lehet énekelteni a tanulókkal, a transzponálás csak a készségfejlesztést szolgálja.

A transzponált változatokat visszahallgatva, azzal együtt énekelve, akár szabadidejükben is sokat fejlődhet a tanulók éneklési készsége. Ekkor ügyelnünk kell arra, hogy a lejátszó lassú tempóra legyen beállítva, hogy át tudjanak állni az új hangnemre. Ez a megoldás leginkább a nagyobb ambitusú dalok gyakorlásánál segítség, mint a 4. osztályos az *Argyélus kismadár...* kezdetűnél.¹⁹

Negyedik osztályra már kezd kialakulni a tanulók hangmagassága. Akik mélyebb fekvésben jobban énekelnek, azoknak a tankönyv szerinti lejegyzés nem kényelmes magasság. Viszont, ha transzponáljuk az adott dalt, azok számára is elénekelhetővé válik, akik addig nem tudták a kényelmetlen hangfekvés miatt.

A dal D-dúrba transzponálásának folyamata:

¹⁹ Tegzes 2004: 58.

The screenshot shows the MuseScore interface. The main window displays a musical score for 'Az árgyélus kismadár' in 2/4 time, with lyrics in Hungarian. The score is divided into three systems. The right-hand window, titled 'MuseScore: Transzponálás', shows the transposition settings. Under 'Kromatikus transzpozíció', 'Adott hangnembé' is selected, and 'Legközelebbi' is chosen with 'F-dúr / d-moll' selected. Under 'Diatonikus transzpozíció', 'Fel' is selected. The 'Beállítások' section has 'Akkordjelölések transzponálása' checked and 'Használjon dupla kereszteteket és b-ket' selected. The 'OK' and 'Mégsem' buttons are visible at the bottom.

A D-dúrba transzponálás után megjelenő kottakép (részlet):

The snippet shows the first line of the musical score transposed to D major (two sharps). The lyrics are: 'Az árgyélus kismadár nem száll minden ág - ra, én sem fek - szem'.

Az ellenőrzés módszeréhez szintén kitűnően alkalmazhatóak a leírt kották, akár órai feladatoknál önellenőrzéshez is. Mivel nyomtatási képüket szintén létrehozhatjuk, feladatlapként is oda tudjuk adni a tanulóknak, akár utószolmizálási, dallam-felismerési, vagy dallam-kiegészítési feladatokkal ellátva. Kivetítve természetesen az utóbbi feladatokat ugyanúgy el lehet végezteni, akár közös munkával is.

Az általam, a dolgozat anyagához felhasznált alsó tagozatos ének-zene tankönyvekben öt féle dó-helyet találhatunk. Ezek a C²-, D²-, F²-, G²-, és B²-dóhelyek alapján leírt gyermek, és fiatal felnőttek dalai. Az abszolút hangok nagybetűvel való jelölése jelen esetben nem véletlen – az ötödik osztályos tananyagban tanításuknál kis betűs formájukkal találkoztam, viszont a szolmizációtól való megkülönböztetésük miatt nagy betűs formájuk használata ajánlatos. Ugyan a negyedik osztálynak szóló tankönyvben találkozhatunk az Esz-dó használatával is, ezek száma viszont annyira csekély, hogy nem kívánok nagyobb hangsúlyt fektetni rájuk dolgozatomban.

A transzponálás azért is fontos, mert a gyermek számára láthatóvá válnak a hangnemek sajátosságai, ami esetleg segítséget szolgálhat az új dal előkészítési fázisában is, azáltal, hogy azonos magasságban, azonos

vonalközökben és vonalakon azonos szolmizációs hangokkal találkozik az ismétlés során. A továbbiakban, ha előjegyzésekkel ellátott kottát látnak, a későbbi tanulmányaik során nem lesz szokatlan, idegen ezek használata, látványa a fiatal felnőttek dalainak kottáiban.

4.4. Új dallami elem tudatosítása²⁰

Nem csak a teljes dalt tudjuk a program segítségével megjeleníteni, meghallgattatni, hanem a dalok részleteivel is tudunk dolgozni. Ezt akár a programon belül is elkészíthetjük, de a *kellékek* menü *Paint* programjába elmenthetjük a teljes dalt a *PrtScr (Print Screen)* billentyűhasználatával, majd a *Paint* programban kivághatjuk a szükséges elemet, végül felnagyítva *Word dokumentumba* elmentve kivetíthetjük például egy új hang tanításához.

Új dallami elem tudatosításánál figyelembe veendő a gyermekdalok hangkészlete, a tanulók életkori sajátosságai, és éneklési készségeik fejlettségi szintje. A dallamhangok tanítása az egyszerű dallamfordulatok gyakorlásával történik. Ezért fontos a jól megválasztott dallamkörnyezet, amit a tankönyvek biztosítanak számunkra. Ezeken keresztül a megfelelő lépéseket követően sikeres tudatosítást vihetünk véghez. Egy ismerős dalon keresztül előkészíthetjük az új szolmizációs hangot. A dalból egy motívumot, melyben szerepel az új elem, kiemelve, la-lázással az új hangzásviszonyt teremtjük meg, majd a motívum ismert hangjainak szolmizálásával, ismeretlen hangjának dúdolásával megfigyeltethetjük, a hiányzó hang magasságilag hol helyezkedik el szomszédjaihoz képest. Ezután következhet a tudatosítás, az új hang nevének, kézjelének, táblán, a már meglévő szolmizációs hangsorban történő elhelyezésének bemutatása, a kiemelt motívum szolmizálva, majd kézjeltől történő eléneklése, és végezetül a gyakorlás–alkalmazás, és felismertetés formájában.

Mindezt megvalósíthatjuk a kottaszerkesztő program használatával is. A motívumban az új szolmizációs hang helyét kiemelve tehetjük szemléletessé annak bemutatását. További lehetőség, hogy átalakítjuk a motívum egyik részét ritmusfelezéssel, így kerül az új dallami elem hangja a kottába. Megfigyelési szempontok alapján elvégezhető az elemzés, majd következhet a tudatosítás, de ez a módszer a gyakorlásban is segítségünkre lehet.

²⁰ Oroszné Tornyai 1999: 59-63.

Első osztályban a szó és mi hangok után a lá hangot tudatosítjuk. Az új hang megtanításához felhasználhatjuk az óvodából jól ismert Borsót főztem kezdetű dalt. Miután elénekeljük szöveggel, kiemeljük a dal első négy hangját. Megrajzoljuk a dalrészlet dallamvonalát éneklés közben, megfigyelve a hangok magasságát. (A magasabb–mélyebb fogalompár az óvodából hozott ismeret.) Beazonosítjuk a már ismert hangokat, megfigyeljük az ismeretlen hang helyzetét és már csak meg kell nevezni új barátunkat, a lá-hangot. A kiemelt rész kivetítésével megakadályozzuk, hogy a gyerekek figyelmét elvegye a tankönyv nézegetése, valamint nem kell keresgélniük a kottaképben a választott részletet.

Egyúttal a zene írását is gyakorolhatjuk. Először a transzponált részek tanulmányozásával, majd a dallam-kiegészítő gyakorlatokkal. Az interaktív táblán látott kottaképet valamennyi gyermek ellenőrzéshez felhasználhatja saját kottakirakójával.

Így:

Az első két esetben a szó a vonalon van, tehát a lá vonalközbe kerül.

A következő két esetben a szó vonalközben van, így a lá lesz vonalon.

Ezzel a rendszerrel előkészíthetjük 5. 6. osztályra a hangnemek tanítását is.

Vegyük példának a következő motívumot, a fá-hang megtanításához, vagy gyakorlásához.

Az új ismeret elmélyítését segíthetjük különböző olvasógyakorlatokkal, amelyeket a leginkább megszokott, F-dóba transzponált formájukban szemléltethetünk. A hangnem lényege, hogy segíti a tanulókat abban, hova kerül az új hang. Ha a dó-mi-szó hangok vonalközbe kerülnek, könnyebbé válik számukra a kottaolvasás, mivel leginkább így találkoznak a gyermekdalok szolmizációival. Például a fá-hang megkeresése már nem fog így problémát okozni. Szóba jöhet ebből a szempontból az is, ha a dallamot D-dóba transzponáljuk.

A gyakorlatot Tegzes György Hétfokú olvasógyakorlatok I-II. kötetének 67. betűkottáját dallamkottában leírt formájában példázom.

4.5. Új ritmikai elem tudatosítása²¹

Az új ritmikai elem tudatosításának folyamatát alsó tagozaton legjobban a mérő segítségével tudjuk segíteni. Megfigyelési szempontok kitűzésével a tanulók saját tapasztalati úton veszik észre a ritmikai értékek közötti különbségeket, és képesek lesznek az elvonatkoztatásra is így. Az új ritmusértéket egy olyan dalon keresztül kell, hogy megismertessük, amit a tanulók már elsajátítottak, és szerepel benne a megtanulandó érték. A dalt a megfigyelési szempontok megadását követően elénekeljük, majd a feltett szempontok megbeszélése után az új ritmusérték nevével, és jelével is

²¹ Oroszné Tornyai 1999: 51-56.

megismerkednek a tanulók. Ezt követi a bevésési folyamat, ami a gyakorlást jelenti, vagyis az újonnan tanult ritmusérték elmélyítését. A gyermekdalokban sokszor előforduló – szinte már önálló ritmusképként szereplő – önálló nyolcad és a mellette álló nyolcad értékű szünet megtanításához megfelelő dallampélda a *Volt nekem egy kecském...*; vagy a *Gólya, gólya, gilice...* kezdetű gyermekdalok. A kottakép kivetítésével ki tudjuk azon jelölni *Paint* program segítségével a megbeszéléshez szükséges ritmusképet, így végezve el a tudatosítást.

Volt nekem egy kecském...(részlet)

22

Harmadik osztályban kerül sor a szinkópa ritmus tudatosítására. Az előkészítéshez énekelt dalok azonban különböző hangnemben vannak lejegyezve a tankönyvben. Bár most nem a dallami elemek a fontosak, mégis jobb azonos hangnemben láttatni a tanulókkal a kottaképet a tudatosítás után, hogy ne vonja el a figyelmüket a sokféle dó hely a ritmusról. Ezért szükséges egységesen átírni F-dóba valamennyi dalt. Így a dalok tanítása is ezzel a kottaképpel történik.

23

Felhasználjuk a gyakorláshoz a tankönyvben szereplő Weöres Sándor verset: Forgós-ropogós. Hangolatlan ütőhangszer (tikfa) kiválasztásával könnyen lejegyezhető a vers ritmusa.

4.6. Zenehallgatás előkészítése

Az alsó tagozat szinte bármely évfolyamán bekerülhet a tanítási óra anyagába Prokofjev – Péter és a farkas című zenekari műve, melyet mi már zenés mesére átdolgozva ismerhettünk meg. A mű meghallgatása,

²² Lantos – Lukin 2001: 32.

²³ Tegzes 2004: 22.

vagy a Leonard Berstein film megtekintése már az első osztályosok számára is élményt jelent.

A film látványban is segít megismerkedni a zenekar hangszereivel, jól előkészíthetővé teszi azok felismerését. A hangszerek különböző hangszíneinek bemutatására szintén alkalmazhatjuk a kottaszerkesztő programot, mivel ezzel az adott hangszerre lekottázott dallamot meg is tudjuk szólaltatni a hangszer hangján. Elmenthetőségének köszönhetően tetszőleges mennyiségben le tudjuk játszani a tanítványainknak.

Péter témája hegedűn (vonósokon)

24

4.7. Kreativitás

A kreativitás fejlesztéséhez számtalan lehetőség áll rendelkezésünkre a program használatának segítségével, lássunk erre példát.

megegyezik: Kodály Zoltán – 333. olvasógyakorlatok 244. gyakorlatával.

25

Ugyanez a dallam szöveg nélkül, megfelelő előjegyzéssel:

²⁴ Frank 1986: 173-175.

²⁵ Kodály 1970: 49.

Szaporítással a hétfokúság gyakorlására, a kis szekund lépések beépítésére átmenő hangként és váltóhangként.

A tanulók hozzák létre a Mimioval. Kiemelve a befejezést:
Eredeti dallam és variációk szaporítással:

5. Összegzés

Dolgozatomból úgy tűnhet, hogy az elektronikus technika uralma alól az ének-zene órák sem menekülhetnek meg. A világ rohamos fejlődése visszafordíthatatlan, és ezt a fejlődést a saját tanóráinkon ülő tanulók is követik. Ha a gyermek igényeinek szeretnénk a leginkább eleget tenni a tanítás folyamataiban, valamint fontos számunkra, hogy a tanulók jól érezhessék magukat a tanórán, és könnyen elsajátíthassák a zene tudományágát is, képesnek kell lennünk az új befogadására, így az interaktív eszközök használatára is. Ne feledjük azonban, hogy a technika és a módszer önmagában mit sem ér a tanórán. Szükségünk van arra is, hogy olyan pedagógusok nevelésére bízassuk a jövő nemzedékeit, akik

szakmailag tökéletesen felkészültek, zene-és gyermekszeretetük határtalan. Ahogy Kodály Zoltán szavait is olvashatjuk: „Sokkal fontosabb, hogy ki az énektanár Kisvárdán, mint hogy ki az Opera igazgatója. Mert a rossz igazgató azonnal megbukik (...). De a rossz tanár harminc éven át harminc évjáratból öli ki a zene szeretetét.” Egy jó ének-zenét oktató pedagógus nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a technika étellel töltődjön meg, és ezáltal elkerülhetővé váljon, hogy mai gépies világunkban saját lényünk is gépiessé változzon a technika alkalmazása során.

Az ének-zene órákon a zenei készségek fejlesztésének mindegyikében szolgálatunkra állhat a dolgozatban bemutatott interaktív eszköz, és a hozzá alkalmazott kottaszerkesztő program. A gyakorlat is bebizonyította, hogy ezek használata által a tanulók sokkal motiváltabbak, nagyobb érdeklődéssel, fokozottabb figyelemmel fordulnak az új ismeretek felé annál, mintha egy általános ének-zene tanórán vennének részt. Az órai ismereteik valóban tartósabbá váltak az átélt élményeknek köszönhetően.

Az eszköz tanítási órára történő bevezetésével segíthetnénk a Kodály Zoltán százéves tervének megvalósulása felé vezető utat, valamint szint, és életet varázsolhatnánk a tanulók számára nehéz, zeneelméletre épülő tanórákba. Az élménynyújtás eme újabb formája a 21. század lehetőségeit kihasználva új szint adna az ének-zene tudományának.

6. Felhasznált irodalom

- Forrai Katalin: *Ének az óvodában*. EditioMusica Budapest, 2003
- Frank Oszkár 1986. *Zeneesztétika – Zeneirodalom*. Tankönyvkiadó. Budapest
- Kodály Zoltán – Bónis Ferenc: *Visszatekintés I. kötet*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1974
- Kodály Zoltán: *333 olvasógyakorlat*. Zeneműkiadó, Budapest, 1971
- Kodály Zoltán: *Kis emberek dalai*. Zeneműkiadó, Budapest, 1970
- Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: *Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009
- Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: *Ének-zene az általános iskola 2. osztálya számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004
- Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: *Ének-zene az általános iskola 3. osztálya számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001
- Oroszné Tornyai Lilla: *Énektanítói alapismeretek*. Kecskeméti Tanítóképző Főiskola, 1999
- Réti Anna és Döbrössy János: *Az ének-zene tantárgy-pedagógiája*. ELTE Eötvös Kiadó Budapest, 2012

Szabó Helga: *Énekes improvizáció az iskolában*. Zeneműkiadó, 1976

Tegzes György: *Ének-zene az általános iskola 4. osztálya számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004

Tegzes György: *Hétfokú olvasógyakorlatok I-II*. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994

Internetes anyagok:

<http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjgoeW9wYLRAhVGPxQKHS4XDjwQFggYMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.iskolakultura.hu%2Fikultura-folyoirat%2Fdocuments%2F2015%2F11%2F05.pdf&usg=AFQjCNEClyJRt1nd-DHpgZr4es4YjM2nJg&bvm=bv.142059868,d.d24>

www.iskolakultura.hu/iol/iol_2008_176-187.pdf

<http://iskola.okostabla.hu/interaktiveszkozok/hirek-az-interaktiv-tabla-vilagabol/96-miert-hasznaljuk-az-interaktiv-tablat>

<http://aktivtabla.ntk.hu/content/25>